

KOMISÁR PRE DETI

Materiál na rokovanie
Národnej rady
Slovenskej republiky

494

**Správa o činnosti komisára pre deti
podľa § 5 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby
so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov
za obdobie roka 2016**

Návrh uznesenia:

Národná rada Slovenskej republiky
berie na vedomie
Správu o činnosti komisára pre deti
za obdobie roka 2016

Predkladá:

Viera Tomanová
komisár pre deti

Bratislava marec 2017

494

Správa o činnosti komisára pre deti

**podľa § 5 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi
pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých
zákonov za obdobie roka 2016**

Národnej rade Slovenskej republiky
predkladá:

Ing. Viera Tomanová, PhD.
komisár pre deti

Bratislava marec 2017

Komisárka pre deti podľa § 5 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov predkladá Národnej rade Slovenskej republiky každoročne do konca marca správu o činnosti za predchádzajúci kalendárny rok. Súčasťou tejto správy sú najmä poznatky z činností podľa § 4 ods. 1 písm. a) a b) a návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

Obsah

1.	Zriadenie inštitútu komisára pre deti v Slovenskej republike	5
2.	Ochrana práv detí v zmysle zákona o komisárovi pre deti	10
3.	Právo dieťaťa na vyjadrenie a rešpektovanie jeho názoru podľa Dohovoru OSN o právach dieťaťa	11
4.	Z činnosti komisára pre deti, návrhy v zmysle zistených nedostatkov	19
4.1	Úprava práv a povinností rodičov k maloletému dieťaťu	19
4.2	Úprava práv a povinností rodičov k maloletému dieťaťu s medzinárodným prvkom	24
4.3	Náhradná starostlivosť	27
4.4	Násilie páchané na deťoch	32
4.5	Prístup ku vzdelaniu	33
4.6	Oblasť poskytovania sociálnych dávok	34
5.	Medializácia maloletých	36
6.	Legislatívno-právna oblasť (pripomienkové konania)	38
7.	Monitorovanie dodržiavania práv detí v resocializačných zariadeniach ...	39
7.	Správa z pilotného monitoringu v detských domovoch	58
9.	Personálne zabezpečenie Úradu komisára pre deti	65
10.	Hospodárenie Úradu komisára pre deti s pridelenými rozpočtovými prostriedkami za rok 2016	66
11.	Záver	69
12.	Prílohy k monitoringu resocializačných zariadení	70

V prvej správe o činnosti komisárka pre deti upozorňuje na poznatky o svojej činnosti podľa § 4 ods. 1 písm. a) a b), ktoré získala za obdobie od 1. februára 2016 do 31. decembra 2016.

V správe, na základe analýzy podnetov od fyzických osôb a právnických osôb, ako aj konania z vlastnej iniciatívy, poukazuje na nedostatky v činnosti orgánov verejnej správy a poskytuje návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov. Venuje sa aj súčinnosti s orgánmi verejnej správy, konaniu z vlastnej iniciatívy v oblasti zvyšovania právneho vedomia verejnosti a iniciatíve vo vzťahu k legislatívnemu procesu. Informuje tiež o medzinárodnej spolupráci a činnosti Úradu komisára pre deti.

Vzhľadom na skutočnosť, že sa jedná o prvú správu o činnosti komisára pre deti je správa širšie koncipovaná, v nasledujúcich rokoch sa komisárka pre deti prioritne zameria na konkrétnu oblasť (napr. zdravotníctvo, školstvo a pod.) pokiaľ ide o ochranu práv dieťaťa podľa Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

1. Zriadenie inštitútu komisára pre deti v Slovenskej republike

Dňa 25. júna 2015 bol Národnou radou Slovenskej republiky schválený zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý naplnil záväzky Slovenskej republiky vyplývajúce z medzinárodných dohovorov Organizácie spojených národov (ďalej len „OSN“) a to Dohovoru OSN o právach dieťaťa (ďalej len „Dohovor“) a Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a ich opčných protokolov.

Vo vzťahu ku komisárovi pre deti, na rozdiel od ostatných orgánov ochrany práv, bola vytvorená špecializovaná verejná ochrana práv – špecializácia, ktorá spočíva v tom, že komisár sa v prípade detí zaoberá výlučne právami detí uznanými v dohovoroch OSN. (vrátane práv, ktoré okrem príslušných dohovorov vymedzuje aj Ústava SR). Právna úprava utvorila podmienky na nezávislé pôsobenie komisára, oddelene od výkonu oprávnení od iných orgánov s kompetenciami v oblasti ľudských práv s financovaním prostredníctvom dotácie zo štátneho rozpočtu podľa zákona č. 523/2004 o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Takáto forma financovania je plne v súlade s Parížskymi princípmi. Komisárovi je priznaná kompetencia podávania oznámení na príslušné výbory OSN v mene dieťaťa (skupiny detí) podľa Opčného protokolu k Dohovoru.

Rozsah právomocí komisára je daný rozsahom práv, ktoré sa priznávajú deťom podľa Dohovoru a jeho opčných protokolov a z tohto dôvodu sú v predmetnom zákone upravené osobitne povinnosti komisára konať napr. v najlepšom záujme dieťaťa či povinnosť zisťovať názor dieťaťa a podobne. Mandát komisára pre deti je postavený tak, aby sa naň mohla vo veci práv dieťaťa obrátiť ktorákoľvek osoba – fyzická alebo právnická. Používa sa vymedzenie z Dohovoru v článku 1 – t. j. za dieťa sa považuje každá ľudská bytosť mladšia než 18 rokov, ak podľa právneho poriadku, ktorý sa vzťahuje na dieťa, nie je dospelosť dosiahnutá skôr. Vzhľadom na skutočnosť, že dieťa nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, bolo potrebné zabezpečiť právo dieťaťa (ale aj plnoletej fyzickej osoby, ktorá nie je spôsobilá na právne úkony v plnom rozsahu), obrátiť sa na komisára samo alebo prostredníctvom inej osoby, a to aj bez vedomia osôb zodpovedných za dieťa. Inštitút komisára musí byť pre deti dostupný a musí existovať mechanizmus aj na zabezpečenie priameho kontaktu s deťmi.

Vzhľadom na skutočnosť, že komisár sa podieľa na ochrane práv podporou a presadzovaním práv osobitne zaručených špecifickým skupinám, ktorými sú deti, medzinárodnými dohovormi, jeho nezávislosť okrem iného spočíva aj v tom, že orgány verejnej moci nemôžu zasiahnuť do výkonu jeho pôsobnosti či oprávnení. Je výlučne na komisárovi

kedy a ako uplatní svoju právomoc vymedzenú týmto zákonom – pri výkone svojej funkcie je nezávislý a svoje oprávnenia vykonáva oddelene od iných orgánov, ktorým osobitný predpis zveruje kompetencie v oblasti ochrany ľudských práv (napríklad verejný ochranca práv, prokurátor).

Pôsobnosť komisára je upravená tak, aby vykonával svoje oprávnenia smerom ku konkrétnym prípadom, v ktorých je potrebné posúdiť dodržiavanie práv dieťaťa (resp. skupiny detí) a nájsť účinné prostriedky nápravy, ako aj sledovať stav a vývoj v uplatňovaní práv dieťaťa všeobecne (napr. primeranosť a efektívnosť čiastkových politík, právnych predpisov), buď na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy. Úlohou komisára je tiež zabezpečiť, aby boli vyjadrované a vypočuté názory detí v otázkach týkajúcich sa ich ľudských práv, t. j. má plniť úlohu hlasu - hovorca detí v spoločnosti. K úlohám komisára patria aj aktivity na podporu dodržiavania práv dieťaťa a na zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa.

Komisár pre deti môže pri vybavovaní podnetu, ale tiež pri postupe z vlastnej iniciatívy od subjektov požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa, požadovať od subjektov kópie spisovej dokumentácie (všeobecný pojem spisová dokumentácia však nezahŕňa zdravotnú dokumentáciu), vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov. Informácie a údaje môže rovnako požadovať od uvedených subjektov aj na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa. Keďže komisár musí disponovať aj oprávneniami na zabezpečenie prostriedkov nápravy, je oprávnený požadovať stanoviská k výsledkom posúdení konkrétnych prípadov, ako aj k výsledkom monitorovacej činnosti dodržiavania práv dieťaťa a v prípade, že výsledkom posúdenia v konkrétnom prípade alebo výsledkom monitorovacej činnosti je, že bolo porušené alebo ohrozené právo dieťaťa, aj požadovať prijatie opatrení dotknutým subjektom alebo navrhovať prostriedky nápravy. Aj keď zákon priamo neuvádza možnosť komisára podieľať sa na tvorbe legislatívy, či verejných politík v oblasti ochrany práv detí, komisár pre deti môže byť informovaný o pripravovaných návrhoch, môže na ich tvorbe spolupracovať a môže sa zapojiť aj do pripomienkového konania.

Nakoľko by komisár pre deti mal byť dostupný pre všetky deti nezávisle na mieste kde sa zdržiavajú, disponuje oprávnením viesť osobný rozhovor aj bez prítomnosti tretej osoby, s dieťaťom držaným v niektorom z miest určených na zaistenie osôb pozbavených osobnej slobody alebo osôb, ktorých osobná sloboda je obmedzená alebo v miestach, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie, predbežné opatrenie. Osobitný mechanizmus je

zavedený aj pre tzv. kolúžnu väzbu - zákon osobitne upravuje výlučné oprávnenie komisára pre deti hovoriť aj bez prítomnosti tretej osoby s dieťaťom v kolúžnej väzbe.

K špecifickým oprávneniam komisára pre deti patrí aj oprávnenie predkladať oznámenia v mene dieťaťa alebo detí podľa Časti II Opčného protokolu k Dohovoru OSN o právach dieťaťa o procedúre oznámení. Podmienky, za akých je možné predložiť oznámenie Výboru OSN upravuje priamo opčný protokol (napr. len v prípade, ak sa vyčerpali všetky dostupné vnútroštátne opravné prostriedky). Zákon tiež oprávňuje komisára pre deti podávať vyjadrenia v individuálnych prípadoch, ktoré posudzoval a vydávať stanoviská vo všeobecnosti k veciam týkajúcich sa dodržiavania práv dieťaťa. Komisár pre deti môže v súlade so Všeobecným komentárom č. 2 Výboru OSN pre práva dieťaťa priamo, nezávisle a samostatne informovať verejnosť, zverejňovať svoje stanoviská aj prostredníctvom Tlačovej agentúry Slovenskej republiky.

Komisár pre deti je oprávnený zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi. Podľa ustanovenia § 12 ods. 2, 3 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok komisár pre deti môže vstúpiť do konania, kde má postavenie vedľajšieho účastníka zastupujúceho maloletých.

Komisárka pre deti Ing. Viera Tomanová, PhD. bola zvolená do funkcie NR SR 2.12.2016 . Podľa § 30 ods. 2 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím. V zmysle ustanovenia zákona mala Komisárka pre deti začať vykonávať svoju pôsobnosť do šiestich mesiacov odo dňa zvolenia. Stalo sa tak dňa 1. februára 2016, kedy bol zriadený Úrad komisára pre deti.

Úrad komisára pre deti

Z dôvodu, že komisár pre deti má plniť úlohy inštitúcie verejnej ochrany práv detí ako samostatná osoba, musí mať pre svoje efektívne fungovanie vytvorenú primeranú infraštruktúru. Na zabezpečenie činnosti komisára bol zriadený Úrad komisára pre deti (ďalej len „Úrad“) so sídlom v Bratislave ako právnická osoba, ktorá sa nezapisuje do obchodného registra a ktorej štatutárnym orgánom je komisár pre deti. Úloha štatutárneho orgánu bola zverená priamo komisárovi pre deti z dôvodu, aby mal komisár priamy dosah na odborné, organizačné a technické zabezpečenie jeho úradu.

Úlohy Úradu spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti komisára pre deti plnia zamestnanci úradu v právnom vzťahu podľa zákona č. 552/2003 Z. z.

o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov s priamym dosahom komisára na ich výber ako aj odmeňovanie. Na čele úradu má stáť riaditeľ Úradu, ktorého vymenúva a odvoláva komisár pre deti. Riaditeľkou úradu je Mgr. Daniela Lengyelová, PhD.

Podrobnosti o organizácii, činnosti a úlohách upravuje štatút, ktorý dňa 1. februára 2016 vydala komisárka pre deti.

Zriadenie Úradu

Zákonom 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov bol zriadený Úrad.

Na výkon svojich právomocí je úrad povinný zriadiť aj svoje sídlo. Podľa informácie dislokačnej komisie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len MPSVR SR“) na základe ich prieskumu jednotlivé ministerstvá a ani ich podriadené organizácie nedisponovali požadovanými kancelárskymi priestormi.

Dňa 25. januára 2016 komisárka pre deti ako fyzická osoba podpísala zmluvu so spoločnosťou ACSS spol. s r. o. so sídlom na Cukrovej ulici 14 v Bratislave, ktorá ako jediná z oslovených vlastníkov nehnuteľností bola ochotná zrealizovať virtuálnu adresu úradu. Zmluva 01/2016/VO o poskytovaní služieb virtual office bola uzatvorená na dva mesiace, t. j. mesiac február a marec. Následne mohlo dôjsť k realizácii registrovania organizácie na Štatistickom úrade SR, v sociálnej a zdravotnej poisťovni, ako i k otvoreniu účtu v Štátnej pokladnici.

Úrad je verejný obstarávateľ podľa § 6 ods. 1 písm. d) zákona č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Podľa ustanovenia § 1 ods. 2 písm. m) zákona o verejnom obstarávaní sa tento zákon nevzťahuje na nadobúdanie, alebo nájom nehnuteľností a s tým súvisiacich práv okrem finančných služieb, ktoré s tým súvisia. Z uvedeného vyplýva, že úrad nebol povinný postupovať pri výbere úspešného uchádzača podľa ustanovení zákona o verejnom obstarávaní. Úrad vykonal na výber úspešného poskytovateľa prieskum trhu s jediným kritériom, ktorým bola najnižšia cena. Ponuky predložilo deväť prenajímateľov. Najpriateľnejšou cenovou ponukou boli priestory Jednotného majetkového fondu na Odborárskom námestí č. 3 v Bratislave, kde je aj v súčasnosti sídlo Úradu.

Znakom Úradu je logo s motívom slnka. Námet vznikol na základe výzvy komisárky pre deti smerovanej deťom zo základných škôl a predškolských zariadení. Toto logo je umiestňované na všetkých dokumentoch Úradu.

Úrad k má zriadenú i internetovú stránku: www.komisarpredeti.sk

2. Ochrana práv detí v zmysle zákona o komisárovi pre deti

Každé detstvo je špecifické a každé dieťa je jedinečné. Od chvíle svojho zrodu je neopakovateľnou osobnosťou, ktorá sa modeluje skúsenosťami a tým ako sa k dieťaťu správa okolie. Treba mu poskytnúť pocit bezpečia, istoty a priateľstva, treba k nemu pristupovať ako k osobnosti s vlastnými želaniami a názormi.

Starostlivosť a výchova dieťaťa si vyžaduje zvýšenú pozornosť celej spoločnosti, všetkých organizačných zložiek štátu, a to tak zo strany moci zákonodarnej, výkonnej i súdnej.

O právach detí musí verejnosť vedieť a pre deti musia byť zrozumiteľné. Konečnou snahou a efektom je potreba vytvoriť voči právam detí ovzdušie úcty. Deti sú najpočetnejšou minoritou, ale nemajú nijaké cesty na vymáhanie svojich práv.

Komisár pre deti je novým inštitútom, ktorý sa podieľa na ochrane práv detí podporou a presadzovaním práv priznaných dieťaťu medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Pomoc poskytovaná komisárkou pre deti je bezplatná a vyhľadávaná. Okrem riešenia podnetov, komisárka pre deti so svojimi spolupracovníkmi, poskytuje z vlastnej iniciatívy usmernenia i v tých prípadoch, ktoré nepatria do jej pôsobnosti. K 31. decembru 2016 sa jednalo o **934 podaní**, okrem osobných a písomných podaní, aj prostredníctvom nonstop telefonickej linky a schránok umiestnených na školách v pôsobnosti vyšších územných celkov. Z toho bolo **328 podnetov, ktoré boli v rámci pôsobnosti komisára pre deti a v 45 prípadoch** komisárka pre deti využila svoju právomoc zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi, kde má postavenie vedľajšieho účastníka zastupujúceho maloletých.

Celkový počet	Podnety v zmysle pôsobnosti KPD	Právne usmernenia	Mimo pôsobnosti KPD
934	328	485	121
	Vstup do konania		
	45		

3. Právo dieťaťa na vyjadrenie a rešpektovanie jeho názoru podľa Dohovoru OSN o právach dieťaťa

Participácia detí v záležitostiach, ktoré sa ich týkajú je upravená v článku 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa (ďalej len „Dohovor“), ktorý garantuje právo dieťaťa¹ *„ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.“* Zároveň dáva dieťaťu možnosť *„byť vypočuté v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu.“* Ide o ťažiskový princíp Dohovoru, ktorý vyzdvihuje postavenie dieťaťa ako aktívneho subjektu pri podpore, ochrane, uplatňovaní a monitorovaní jeho práv upravených v Dohovore. Článok 12 je ako všeobecný princíp prepojený s ďalšími všeobecnými princípmi Dohovoru, ide najmä o článok 3 Dohovoru - posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa, ďalej sú to články 2 (nediskriminácia), článok 6 (právo na život, zachovanie života a rozvoj) Je potrebné, aby dospelí prijímali deti ako rovnocenných partnerov, rešpektovali a zohľadňovali ich názory pri riešení otázok a problémov, ktoré sa ich dotýkajú. Dieťa však má aj možnosť neuplatniť toto právo, nakoľko ide o možnosť voľby, nie povinnosť dieťa. Dieťa musí dostať všetky potrebné informácie a spôsobom dostupným jeho veku a úrovni vyspelosti, aby sa mohlo rozhodnúť vo svojom najlepšom záujme.

Princípy Dohovoru sú obsiahnuté a rozpracované aj v jeho opčných protokoloch, vrátane Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (ďalej len "Protokol o procedúre oznámení"), ktorého zmluvnou stranou je aj Slovenská republika.² Podľa článku 2 Protokolu o procedúre oznámení má Výbor OSN povinnosť riadiť sa zásadou najlepšieho záujmu dieťaťa, rešpektovať práva a názory dieťaťa, pričom názorom dieťaťa je potrebné venovať primeranú vážnosť s ohľadom na jeho vek a zrelosť. Protokol o procedúre oznámení by mal prispieť ku dôkladnejšej implementácii medzinárodných štandardov v oblasti práv dieťaťa.

¹ Podľa článku 1 Dohovoru sa pre jeho účely „dieťaťom rozumie každá ľudská bytosť mladšia ako osemnásť rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosť dosiahnutá skôr“. Nadobudnutie plnoletosti v právnom poriadku Slovenskej republiky upravuje v § 8 ods. 2 Občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov, podľa ktorého "Plnoletosť sa nadobúda dovŕšením osemnásteho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva. Takto nadobudnutá plnoletosť sa nestráca ani zánikom manželstva ani vyhlásením manželstva za neplatné".

² Publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014 Z. z.

S cieľom objasniť normatívny obsah špecifických práv ustanovených v článku 12 Dohovoru, ako aj poskytnúť možnosti praktického usmernenia pri jeho implementácii v jednotlivých oblastiach, v ktorých majú deti právo na participáciu, Výbor OSN pre práva dieťaťa prijal Všeobecný komentár č. 12 (2009) k právu dieťaťa byť vypočuté ďalej len „Všeobecný komentár“). Podľa Výboru OSN predstavuje právo všetkých detí na vypočutie a na to, aby ich názory boli náležite zvážené za jednu zo základných hodnôt Dohovoru.

Vzhľadom na formuláciu článku 12 ods. 1 Dohovoru, právo dieťaťa „ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory“ nemožno interpretovať ako obmedzenie, že dieťa nie je schopné vytvoriť si vlastný názor na určité veci, ale naopak, ako konštatoval aj Výbor OSN vo Všeobecnom komentári, dieťa je schopné vytvárať si vlastné názory od útleho veku, aj keď ešte možno nie je schopné ich verbálne vyjadriť a preto by sa mali rešpektovať aj neverbálne prejavy dieťaťa, vrátane reči tela, mimiky, kresieb, ktoré vyjadrujú aj preferencie alebo odmietanie dieťaťa. Nie je preto nevyhnutné, aby dieťa detailne porozumelo všetkým aspektom záležitosti, ktorá sa týka, ale malo by ju chápať dostatočne do tej miery, aby vedelo svoj názor prejaviť, prípadne ho aj interpretovať. Nestanovenie presnej vekovej hranice na uplatnenie práva dieťaťa na vyjadrenie svojho názoru nemôže znižovať hodnotu názorov dieťaťa, nakoľko úroveň chápania dieťaťa nie je vždy priamo úmerná veku dieťaťa.

K rozvoju schopnosti dieťaťa vytvoriť si názor prispieva napr. široká dostupnosť informácií, skúsenosti, prostredie, úroveň podpory a pod. Z tohto dôvodu je názory dieťaťa potrebné posudzovať výlučne individuálne, zhodnotením každého jednotlivého prípadu. To však kladie nemalé odborné nároky na odborníkov, pracujúcich s deťmi, a najmä na konkrétne uplatnenie práva dieťaťa pri jeho praktickej realizácii. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že aj v našej aplikačnej praxi možno od niektorých odborníkov počuť vetu: „Ty tomu ešte nemôžeš rozumieť a preto Tvoj názor nie je dôležitý. My najlepšie vieme, čo je pre dieťa dobré.“ Je potrebné toto zaužívané klíšé odstraňovať a nahradiť práve participatívnym prístupom k deťom. Nemožno však opomenúť aj potenciálne negatívne dôsledky neuváženeho výkonu uvedeného práva, najmä pri veľmi malých deťoch alebo deťoch, ktoré sa stali obeťami zlého zaobchádzania (napr. syndróm CAN), v takýchto prípadoch je prvoradou ochrana dieťaťa.

Popri schopnosti formulovať názory je pre dieťa principiálne, aby mohlo svoje názory prezentovať slobodne, bez nátlaku alebo manipulácie zo strany iných osôb. V tomto kontexte je potrebné zdôrazniť nielen vhodnosť podmienok, vrátane vhodného prostredia pre vyjadrenie názorov dieťaťa, ale najmä pravdivé oboznámenie dieťaťa o podmienkach, spôsobe, možných rozhodnutiach, ktoré súvisia s prejavom jeho názoru. Dieťa nesmie byť vystavené

nevhodnému nátlaku, zmanipulované alebo dokonca zastrašované v súvislosti s vyjadrením svojho názoru.

Právo dieťaťa „byť vypočuté v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu,“ je vyjadrením jedného z jeho základných práv a dieťa má právo na vypočutie vo všetkých súdnych, ako aj správnych konaniach, ktoré sa ho týkajú. Po tom, čo sa dieťa rozhodlo, že chce byť vypočuté, musí sa rozhodnúť, či chce, aby bolo príslušnými súdnymi alebo správными orgánmi vypočuté „priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu.“ Výbor OSN odporúča, aby vždy, keď je to možné, dostalo dieťa možnosť byť vypočuté v akomkoľvek konaní priamo.

Výbor OSN tiež zdôraznil, že dieťa by nemalo byť vypočúvané častejšie, než je potrebné, obzvlášť pri vyšetrovaní citlivých udalostí, ktoré môžu mať na dieťa traumatizujúci vplyv. Ak vypočúvanie dieťaťa prebieha prostredníctvom zástupcu dieťaťa, je zásadné, aby zástupca dieťaťa zastupoval výlučne záujmy dieťaťa a nie záujmy iných osôb, orgánov, alebo inštitúcií. Zároveň zástupca musí vedieť správne tlmočiť názory maloletého dieťaťa a nevydávať vlastné, prípadne sprostredkované názory za názory dieťaťa. Ak si dieťa uplatní právo na vypočutie priamo, tak prístup a prostredie, v ktorom bude dieťa vypočuté by malo byť podnecujúce a nápomocné k tomu, že dieťa chce priamo informovať o skutočnostiach, často veľmi citlivých, až intímnych. Dieťa preto nie je možné efektívne vypočuť v prostredí, ktoré je zastrašujúce, necitlivé, nepriateľské, prípadne nevhodné jeho veku. Rovnako je potrebné sústrediť pozornosť aj na spôsob podávania informácií, kladenia otázok dieťaťu, najvhodnejším sa javí formát rozhovoru medzi dieťaťom a osobou, poverenou vypočutím. Keďže dieťa má právo na to, aby jeho názorom bola venovaná náležitá pozornosť, musí byť dieťa informované, ako boli jeho informácie a názory zvážené, o výslednom rozhodnutí a ďalšom procese týkajúce sa civilného, správneho alebo trestného konania.

Ústava SR zakotvuje princíp osobitnej ochrany detí a mládeže, kde podľa článku 41 ods. 1 „Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“ Uvedenú základnú ústavnú zásadu upravujú jednotlivé odvetvia právneho poriadku Slovenskej republiky.

Z Dohovoru, ktorý zaväzuje Slovenskú republiku, vyplýva pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému dieťaťu zabezpečí možnosť uplatniť svoje práva zaručené týmto Dohovorom (II. ÚS 47/97).

Plnohodnotnejšie zakotvenie práva dieťaťa vyjadriť svoj názor, byť vypočuté v súdnych, ako aj v správnych konaniach, ktoré sa ho dotýkajú v súlade so základnou zásadou záujmu dieťaťa, aj to bol jeden z cieľov ostatných legislatívnych úprav v oblasti rodinného

práva a sociálnoprávnej ochrany dieťaťa, zároveň tieto zásady boli zakotvené aj v nových civilných procesných predpisoch a ostatných právnych predpisoch tak, aby bola naša vnútroštátna právna úprava plne v súlade s Dohovorom.

V rámci týchto úprav bola do zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len "zákon o rodine") zakotvená nová zásada záujmu dieťaťa, v kontexte už existujúcich základných zásad ktorá príkladným spôsobom ponúka výpočet kritérií pri určovaní a posudzovaní záujmu dieťaťa. Jedným z kritérií je aj "zohľadnenie názoru dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny," podľa článku 5, písm. g) zákona o rodine. Pre dieťa ide o veľmi negatívnu situáciu, ak sa dostane do konfliktu lojality, ktorý v ňom vyvolá pocit viny. Pociť viny môže u dieťaťa nastať aj bez toho, aby ono samo dostalo do konfliktu lojality. Preto akékoľvek rozhodnutie, ktoré nezohľadnilo názory dieťaťa alebo im nevenovalo primeranú pozornosť zodpovedajúcu veku a úrovni vyspelosti dieťaťa, upiera dieťaťu možnosť ovplyvniť určenie ich najlepšieho záujmu.

Zo špecifických ustanovení zákona o rodine bol precizovaný § 43 ods. 1, podľa ktorého "maloleté dieťa má právo vyjadriť samostatne a slobodne svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. V konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach týkajúcich sa maloletého dieťaťa, má maloleté dieťa právo byť vypočuté. Názoru maloletého dieťaťa musí byť venovaná náležitá pozornosť zodpovedajúca jeho veku a rozumovej vyspelosti." Aktuálne znenie tohto ustanovenia viaže kritérium veku a rozumovej vyspelosti dieťaťa k právu na vyjadrenie názoru, čo je v plnom súlade s Dohovorom.

Okrem zákona o rodine boli uskutočnené legislatívne úpravy aj v zákone č. 305/2005 Z. z.. Okrem zakotvenia primárnej zásady a to posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa boli v tomto zákone precizované ustanovenia, ktoré zahŕňajú rešpektovanie práva dieťaťa vyjadriť slobodne svoj názor v každej záležitosti, ktorá sa ho dotýka.

V nadväznosti na článok 12 Dohovoru, je v § 21 zákona č. 305/2005 Z. z. uložená príslušnému orgánu sociálnoprávnej ochrany a kurately (ďalej len „SPODaSK“) obligatórne povinnosť, aby poskytol dieťaťu potrebnú pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec, a to v prostredí vhodnom alebo utvorenom na tento účel, ak zisťuje názor dieťaťa pre potreby súdu podľa § 38 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový priadok (ďalej len „CMP“).³

³ Ak je účastníkom konania maloleté dieťa, súd môže jeho názor zisťovať, ak je s ohľadom na vek a rozumovú vyspelosť schopné samostatne ho vyjadriť, nielen jeho výsluchom na pojednávaní, ale aj prostredníctvom

Na zisťovanie názoru dieťaťa pre potreby súdu nie je potrebný súhlas rodiča alebo inej osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa. Názor dieťaťa môže príslušný orgán SPODaSK zisťovať aj bez prítomnosti týchto osôb. O tom, že sa bude zisťovať názor dieťaťa, musí byť rodič alebo iná osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, informovaný. Zamestnanec orgánu SPODaSK podľa § 93c ods. 3, písm. b) zákona č. 305/2005 Z. z. vyhotovuje zvukový záznam pre potreby súdu z priebehu zisťovania názoru dieťaťa.

Okrem súdnych konaní, aj vo všetkých správnych konaniach, ktoré sa dieťaťa dotýkajú, má dieťa právo, aby ho orgán SPODaSK informoval o jeho práve vyjadriť svoj názor, o dôvodoch a následkoch vypočutia, jeho názoru a aby mu bola poskytnutá potrebná pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec.

Ďalšou významnou špecifikáciou v § 21 tohto zákona, inšpirovanou článkom 12 Dohovoru je právo dieťaťa neuplatniť svoje právo byť vypočuté. Ide o zdôraznenie možnosti pre dieťa vyjadriť svoj názor, no nie je to jeho povinnosť v akomkoľvek konaní, ktoré sa ho dotýka.

Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a o komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení ďalších zákonov (ďalej len „zákon o komisárovi“) dáva dieťaťu možnosť obrátiť sa na komisára pre deti samo alebo prostredníctvom inej osoby, a to aj bez vedomia osôb zodpovedných za dieťa. Podľa § 2 ods. 4 zákona o komisárovi má dieťa *„právo obrátiť sa na komisára pre deti priamo alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov.“* Mandát komisára pre deti je postavený tak, aby sa naň mohlo obrátiť dieťa (aj prostredníctvom inej osoby) osobne, písomne, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Aj k tomuto účelu bola zriadená nonstop telefonická linka č. 0950 439 342, ktorá slúži aj na zabezpečenie priameho kontaktu s deťmi. Taktiež na základe Zmluvy o spolupráci uzatvorenej medzi Úradom komisára pre deti a Slovenskou poštou, a.s. sú podania detí adresované komisárovi pre deti bezplatne doručované, pričom stačí, ak dieťa na neofrankovanú obálku uvedie „pre Úrad komisára pre deti.“

V rámci civilného procesného práva sa akcentujú práva vyplývajúce z Dohovoru. Podľa článku 4 základných princípov zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej len „CMP“): *„Súd aplikuje a interpretuje právo rovnako vo vzťahu ku všetkým účastníkom konania. Ak je účastníkom konania maloleté dieťa, koná súd v jeho najlepšom záujme a ak je*

príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí. Je vecou súdu, ktorý zo spôsobov na zistenie názoru maloletého dieťaťa v konaní zvolí. (Uznesenie NS SR sp. zn. 2 Cdo 193/2007 z 1. mája 2008)

to vhodné, informuje dieťa o všetkých podstatných otázkach týkajúcich sa priebehu konania a veci samej. Ak je účastníkom konania osoba so zdravotným postihnutím, zabezpečí súd účinný prístup k spravodlivosti na rovnakom základe s ostatnými účastníkmi konania.“ Osobitosti výsluchu dieťaťa a právo dieťaťa vyjadriť svoj názor upravuje § 38 Civilného mimosporového poriadku, podľa ktorého *"ak je účastníkom maloletý, ktorý je schopný vyjadriť samostatne svoj názor, súd na jeho názor prihliadne. Názor maloletého zisťuje súd spôsobom zodpovedajúcim jeho veku a vyspelosti. Podľa povahy veci zisťuje súd názor maloletého bez prítomnosti iných osôb."* Týmto ustanovením sa zakotvuje garancia práva dieťaťa vyjadriť svoj názor v súdnych konaniach, zároveň jeho cieľom je aj zabránenie tzv. sprostredkovanému vypočutiu dieťaťa, prostredníctvom orgánov SPODaSK. V rámci takéhoto postupu dochádzalo a v súčasnosti stále dochádza v niektorých súdnych konaniach k situáciám, kedy sudca, rozhodujúci o budúcnosti dieťa a konajúci v jeho najlepšom záujme, dieťa ani osobne nevidel, ale rozhodoval na základe vypočutia dieťaťa orgánom SPODaSK. Takéto vypočutie môže byť subjektívne, zavádzajúce a nekomplexné. V konaniach vo veciach starostlivosti súdu o maloletých je nesmierne dôležité, aby bol názor dieťaťa zistený čo možno najobjektívnejšie a posúdený komplexne v najlepšom záujme dieťaťa. K objektivizácii názoru dieťaťa by mal práve slúžiť inštitút osobného rozhovoru sudcu s dieťaťom v rámci jeho vypočutia, nakoľko informácie získané z osobného rozhovoru majú oveľa väčšiu výpovednú hodnotu ako informácie, ktoré sú konajúcemu súdu sprostredkované písomnou formou v zmysle zákona o SPODaSK alebo inou sprostredkovanou formou. V súlade s procesným postupom v týchto konaniach sudca rozhodne, či bude vypočutie prebiehať bez prítomnosti iných osôb alebo na vypočutie prizve iné osoby, ako je napríklad procesný opatrovník – príslušný orgán SPODaSK. Cieľom je, aby výpoveď maloletého nemohla byť ovplyvnená, napr. inými zúčastnenými osobami, konfliktom lojality a podobne. V súvislosti s jednotlivými prípadmi vo veciach starostlivosti súdu o maloletých je potrebné, aby sudca vzal do úvahy aj špecifické prípady detí (ako napr. týranie, sexuálne zneužívanie a pod.), kedy už bol názor dieťaťa zisťovaný inými spôsobmi a opätovné vypočúvanie dieťaťa by mohlo viesť k jeho pokračujúcej traumatizácii. V praxi sa komisárka pre deti a zamestnanci Úradu komisára pre deti pomerne často stretávajú s viacnásobným, nesystémovým vypočúvaním dieťaťa zo strany rôznych orgánov, ktoré sa vzťahuje k jednému prípadu. Dieťa je často krát dlhodobo vystavované neúmernému psychickému vypätiu, má pocit zlyhania, že mu nikto neverí a preto je opakovane vypočúvané a konfrontované so situáciami, na ktoré by chcelo najradšej zabudnúť. Takéto postupy dieťaťu ubližujú a zvyšujú jeho traumatizáciu. Vzhľadom k pomerne komplikovaným prípadom vo veciach starostlivosti o maloletých je nevyhnutné pripraviť systémový a komplexný prístup príslušných orgánov vo vzťahu

k vypočutiu dieťaťa, ktorý zodpovedá súčasnému technickému pokroku na jednej strane a zodpovednosti za ochranu práv dieťaťa, limitovaný jeho vekom a rozumovou vyspelosťou na druhej strane.

Právo dieťaťa byť informované o prebiehajúcom konaní je upravené v § 116 CMP, podľa ktorého *„ak sa to neprieči účelu konania, súd je povinný informovať o prebiehajúcom konaní maloletého, ktorý je s prihliadnutím na rozumovú a vôľovú vyspelosť schopný pochopiť jeho význam, a objasniť mu dôsledky súdneho rozhodnutia vo veci.“* Uvedené ustanovenie predstavuje právo dieťaťa na informácie podľa článku 12 Dohovoru. Toto právo v širšom kontexte vyplýva z osobitnej ochrany procesného postavenia maloletých v konaní pred súdmi a inými orgánmi a je súčasťou tzv. participačných oprávnení. Ide o také postupy, ktoré umožňujú výmenu informácií, priestor pre dialóg medzi deťmi a dospelými na základe vzájomného rešpektu. Je teda úlohou súdu, aby zvolil také procesné úkony primerané vyspelosti dieťaťa, ktoré mu umožnia pochopiť význam a následky rozhodnutia v súdnom konaní.

V rámci svojich kompetencií je komisár pre deti oprávnený *„zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi“* podľa § 4 ods. 2 písm. g) zákona o komisárovi. Nové procesné kódexy upravujú inštitút pribratia iných subjektov do konania, ak si to vyžaduje ochrana práv a táto je v kompetencii daného subjektu. Podľa § 12 ods. 2 CMP môže súd pribrať do konania komisára pre deti v zmysle zákona o komisárovi, ak si to vyžaduje ochrana práv dieťaťa v súvislosti s určitými špecifickými konaniami, ako napr. konania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, pri rozhodovaní o neodkladných opatreniach a pod. Rozsah procesných práv a povinností komisára pre deti, ktorého súd priberie do konania, je odvodený od rozsahu procesných práv a povinností účastníkov konania. Komisár pre deti v súdnom konaní nie je oprávnený na tie úkony, ktoré môže vykonať len subjekt právneho vzťahu v zmysle § 12 ods. 3 CMP. V mimosporovom procese to môže byť napr. zmena návrhu, späťvzatie návrhu a pod.

V rámci súdnych konaní, komisár pre deti posudzuje aj dodržiavanie práva dieťaťa vyjadriť svoj názor, právo dieťaťa na jeho vypočutie podľa § 38 CMP. Poverený zástupca komisára pre deti, ktorým je zamestnanec Úradu komisára pre deti môže v súdnom konaní v záujme ochrany práv dieťaťa prezentovať o.i. aj prejavenu vôľu dieťaťa, ktoré sa na komisára pre deti obrátilo v zmysle § 2 ods. 4 zákona o komisárovi a navrhovať opatrenia vedúce k ochrane práv dieťaťa v jeho najlepšom záujme. Ako vyplýva z poznatkov z aplikačnej praxe, najmä pribratím komisára pre deti do konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých a prednesenými návrhmi o vypočutie dieťaťa, ktoré je schopné vyjadriť samostatne svoj názor

spôsobom zodpovedajúcim jeho veku a vyspelosti, súdy častejšie vypočúvajú deti priamo ako sprostredkované prostredníctvom orgánov SPODaSK.

Nakoľko komisár pre deti by mal byť dostupný pre všetky deti nezávisle na mieste, kde sa zdržiavajú, podľa § 4 ods. 2, písm. b) zákona o komisárovi je komisár pre deti oprávnený *„hovoríť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo predbežné opatrenie podľa osobitného predpisu.“* Týmto osobitným predpisom môže byť napr. zákon č. 305/2005 Z. z., zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Osobitný mechanizmus sa zavádza pre tzv. kolúznú väzbu, kde má komisár pre deti podľa § 4 ods. 3 zákona o komisárovi výlučné oprávnenie hovoriť s dieťaťom aj bez prítomnosti tretích osôb. Aj keď v prípade detí takáto situácia nenastáva často, výkon svojho oprávnenia smerom k dieťaťu v kolúznej väzbe oznámi komisár pre deti príslušnému prokurátorovi najneskôr do siedmich dní v záujme bezproblémového trestného konania.

Ak je dieťa vo väzbe, komisár pre deti je oprávnený hovoriť s dieťaťom po dohode s obhajcom dieťaťa, ktorý môže byť prítomný pri výkone oprávnenia hovoriť s dieťaťom aj bez prítomnosti tretích osôb.

4. Z činnosti komisára pre deti, návrhy v zmysle zistených nedostatkov

Počas ročného pôsobenia Úradu komisára pre deti sme sa opakovane stretávali najmä s riešením nasledovných okruhov problémov:

- 4.1 Úprava práv a povinností rodičov k maloletému dieťaťu
- 4.2 Úprava práv a povinností rodičov k maloletému dieťaťu s medzinárodným prvkom
- 4.3. Náhradná starostlivosť
- 4.4 Násilie páchané na deťoch
- 4.5 Prístup ku vzdelaniu
- 4.6 Oblasť poskytovania sociálnych dávok

4.1 Úprava práv a povinností rodičov k maloletému dieťaťu

4.1.1 Úradu komisára pre deti bol doručený podnet od matky maloletých detí za účelom ochrany práv maloletých detí. Z podnetu vyplynulo, že jej maloleté deti (štvorročné a šesťročné) odmietajú kontakt s otcom. Úrad požiadal príslušný orgán SPODaSK - úrad práce, sociálnych vecí a rodiny so žiadosťou o celkovú históriu spisu maloletých detí a jeho návrhy opatrení. Z dôsledného preštudovania spisovej dokumentácie vyplynulo, že tvrdenia matky maloletých detí sa nezakladajú na pravde, resp. jej tvrdenia sú skresľujúce. Komisárka pre deti sa skontaktovala s matkou maloletých detí, ktorú informovala o zákonnej možnosti pre deti obrátiť sa priamo na komisára pre deti. Komisár pre deti môže uskutočniť rozhovor s maloletými deťmi bez prítomnosti rodičov, prípadne ďalších osôb. Do času začatia súdneho konania vo veci úpravy práv a povinností rodičov k maloletým deťom sa však stretnutie maloletých detí s komisárkou pre deti neuskutočnilo pre opakované ochorenia maloletých detí.

Z dôvodu zvýšenia ochrany práv detí a zabezpečenia ich najlepšieho záujmu požiadal Úrad komisára pre deti príslušný konajúci súd o jeho pribratie do súdneho konania vo veci úpravy práv a povinností rodičov k maloletým deťom na podklade § 12 ods. 2 zákona č. 161/2015 Z. z. CMP v spojení s § 4 ods. 2 písm. g) zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a

doplnení niektorých zákonov. Uznesením súdu bol Úrad pribratý do súdneho konania s oprávneniami podľa § 12 ods. 3 CMP. Počas súdneho konania bol zástupca Úradu komisára pre deti v kontakte so zákonnými zástupcami maloletých detí a na základe zistených skutočností trval na tom, že je v prospech maloletých detí, aby udržiavali kontakt s oboma rodičmi. Aj účasť zástupcu Úradu komisára pre deti prispela k ukončeniu tohto súdneho konania rodičovskou dohodou, schválenou súdom.

Sledovanie najlepšieho záujmu dieťaťa, využívanie metód a postupov sociálnej práce, ako aj využívanie právnych zručností, vedie k dosiahnutiu najlepšieho záujmu na strane maloletých detí, ako aj ich rodičov.

Kolízny opatrovník ustanovený súdom v konaní má aktívnejšie pôsobiť na účastníkov konania s cieľom uzatvorenia rodičovskej dohody v záujme maloletých detí.

4.1.2 Úrad oslovila matka desaťročného maloletého dieťaťa so žiadosťou o ochranu práv maloletého dieťaťa. Maloleté dieťa bolo právoplatným rozhodnutím príslušného súdu zverené do osobnej starostlivosti matky a s otcom malo upravený styk. Maloleté dieťa sa však matke zdôverilo, že počas pobytu u otca, sa voči nemu otec správal agresívne, trestal a ponižoval maloleté dieťa. Maloleté dieťa požiadalo matku, aby sa s otcom nemuselo stretávať, pretože sa ho bojí, čo sa začalo prejavovať aj na jeho psychickom stave. Ako následok otcovho pretrvávajúceho nevhodného správania, bola u maloletého dieťaťa potvrdená psychiatrická diagnóza, zadokumentovaná aj lekáorskými správami. Matka maloletého dieťaťa sa preto rozhodla, že napriek súdom upravenému styku otca s maloletým dieťaťom, otcovi maloleté dieťa viac neodovzdá, nakoľko je preukázateľne ohrozený jeho život a zdravie. Otec na túto situáciu zareagoval podaním návrhu na príslušný súd prvej inštancie na zmenu zverenia maloletého dieťaťa do svojej osobnej starostlivosti. I napriek tomu, že maloleté dieťa otca systematicky odmietalo a nechcelo sa s ním kontaktovať, začal otec maloleté dieťa prenasledovať a navštevovať školu, do ktorej maloleté dieťa chodilo. Maloletému dieťaťu svojim konaním otec spôsoboval traumy aj neustálou medializáciou, čím neprimerane zasahoval do súkromia maloletého dieťaťa. Maloleté dieťa požiadalo komisárku pre deti o stretnutie, aby vyjadrilo svoj názor na túto situáciu v súlade s § 2 ods. 4 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení ďalších zákonov. V nadväznosti na závery z rozhovoru s maloletým dieťaťom a z dôvodu

zvýšenia ochrany práv dieťaťa požiadal Úrad príslušný súd o jeho pribratie do súdneho konania na podklade § 12 ods. 2 zákona č. 161/2015 Z. z. CMP v spojení s § 4 ods. 2 písm. g) zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Uznesením súdu bol Úrad pribratý do súdneho konania s oprávneniami podľa § 12 ods. 3 zákona č. 161/2015 Z. z. V rámci súdneho konania Úrad predložil súdu písomné vyjadrenie z rozhovoru s maloletým dieťaťom a navrhol súdu, aby bolo maloleté dieťa vypočuté v zmysle § 38 zákona č. 161/2015 Z. z. CMP. V rámci prebiehajúceho súdneho konania nariadil súd neodkladné opatrenie, ktorým zakázal styk otca s maloletým dieťaťom a zároveň zakázal otcovi zverejňovať na sociálnych sieťach a v masmédiách písomnosti, komentáre, podobizne, obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa maloletého dieťaťa.

V zmysle § 25 ods. 3 Zákona o rodine ak je to potrebné v záujem maloletého dieťaťa, súd obmedzí alebo zakáže styk maloletého dieťaťa s rodičom ak nie je možné zabezpečiť záujem maloletého dieťaťa obmedzením styku maloletého dieťaťa s rodičom.

4.1.3 Úrad komisára pre deti oslovil otec, ktorý sa domáha rešpektovania právoplatného rozhodnutia príslušného súdu, podľa ktorého boli dve maloleté deti (desaťročné a dvanásťročné) zverené do striedavej osobnej starostlivosti oboch rodičov. V súčasnosti obe maloleté deti odmietajú striedavú osobnú starostlivosť, chcú zostať v starostlivosti matky a otca len navštevovať. Maloleté deti argumentujú tým, že u otca nemajú kamarátov, nepáči sa im v škole, do ktorej chodia a nevyhovuje im spôsob života, aby sa sťahovali každé dva týždne do iného prostredia. Podľa vyjadrenia otca je to práve matka, ktorá obe deti manipuluje tak, že odmietajú striedavú osobnú starostlivosť a tiež aktívnejší kontakt s ním. Ďalej otec poukázal na to, že matka dostatočne nepripravuje a nemotivuje maloleté deti na zmenu prostredia, v dôsledku čoho deti odmietajú starostlivosť otca. Otec je rozhodnutý uplatniť svoje zákonné rodičovské práva a žiadať výkon právoplatného súdneho rozhodnutia. Úrad podrobne preštudoval spisovú dokumentáciu a požiadal príslušný orgán SPODaSK - úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o podrobné prešetrenie a stanovisko k podnetu otca. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny uskutočnil s oboma maloletými deťmi pohovor a deti sa vyjadrili jednoznačne v neprospech striedavej osobnej starostlivosti. Zároveň počas rozhovoru vyjadrili svoju požiadavku o zmenu starostlivosti, aby mohli byť len v osobnej

starostlivosti matky. Obe maloleté deti chceli byť vypočuté priamo sudcom, aby mu predložili svoj návrh, pretože „vraj ich rodičia nepočúvajú oni chcú a len sa hádajú.“ Svoj postoj odôvodnili vekom, že už vedia presne čo chcú, a to chcú mať svojich kamarátov, byť doma u matky a navštevovať otca, keď to im vyhovuje. Zároveň uviedli, že v prípade odsúhlasenia takto navrhovanej zmeny, nemajú problém sa s otcom aj častejšie stretávať.

Dieťa, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, má právo na slobodné vyjadrenie svojho názoru vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať náležitá pozornosť, zodpovedajúca jeho veku a rozumovej vyspelosti (článok 12 ods. 1 Dohovoru). V zmysle článku 9 ods. 3 Dohovoru má dieťa, ktoré je oddelené od jedného alebo oboch rodičov, právo udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, pokiaľ to nie je v rozpore so záujmami dieťaťa. Rešpektovanie práva dieťaťa reflektuje aj judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva („ďalej len ESĽP“), podľa ktorej je použitie donucovacích opatrení za účelom výkonu práva styku odôvodnené iba v prípade zjavne nezákonného konania rodiča, s ktorým dieťa žije (napr. Zavřel proti Českej republike, rozsudok z 18. januára 2007, ods. 52). Ide o prípady, kedy rodič, s ktorým dieťa žije, aktívne bráni styku druhého rodiča s dieťaťom. Iná je však situácia ak rodič, s ktorým dieťa žije, v styku druhého rodiča s dieťaťom aktívne nebráni, avšak dieťa vyslovene styk odmieta. Osobitne významným je tento aspekt v prípadoch, ak je odmietanie rodiča dieťaťom zapríčinené správaním tohto rodiča, teda ak sa tento rodič nechoval vo vzťahu k dieťaťu vždy vhodne a empaticky. ESĽP uznal, že štátne orgány nie sú všemocné, najmä ak sa stretávajú s rodičmi, ktorí nie sú schopní prekonať svoju nevraživosť a nedbajú na záujmy vlastného dieťaťa (napr. Pedović proti Českej republike, rozsudok z 18. júla 2006).

Vo všetkých konaniach (vrátane súdnych konaní) je nevyhnutné vypočuť názory maloletých detí, ktoré sa ich dotýkajú so zreteľom na ich vek a vyspelosť.

- 4.1.4 Na Úrad sa obrátil otec maloletého jedenásťročného dieťaťa, ktoré bolo právoplatným rozhodnutím príslušného súdu zverené do osobnej starostlivosti matky, druhé maloleté dieťa (desaťročné) bolo zverené do osobnej starostlivosti otca. Maloleté dieťa bývalo u matky približne rok, následne sa toto jedenásťročné dieťa rozhodlo od matky utiecť k otcovi. Ako dôvod dieťa uviedlo, že sa o neho matka nestará, konzumuje alkohol a správa sa voči nemu agresívne. Na základe týchto okolností otec podal na príslušný súd nový návrh, v ktorom požiadal o zmenu zverenia maloletého dieťaťa do jeho osobnej starostlivosti. Príslušný súd prvej inštancie uvedený návrh zamietol a maloletého ponechal v osobnej starostlivosti matky, napriek tomu, že obe maloleté deti v tom čase žili už v domácnosti otca. Otec sa voči rozhodnutiu príslušného súdu

odvolal a v tomto čase osobne požiadalo maloleté jedenásťročné dieťa o pomoc komisárku pre deti so žiadosťou, aby mohlo žiť s otcom. Toto svoje želanie dieťa vyjadrilo jednoznačne aj počas rozhovoru s komisárkou pre deti. Keďže vo veci prebiehalo odvolacie konanie, Úrad poskytol odvolaciemu súdu vyjadrenie, v ktorom tlmočil názor dieťaťa a jeho vôľu ostať žiť s otcom. Odvolací súd na pojednávaní vykonal dokazovanie aj výsluchom maloletého dieťaťa, nakoľko mal preukázané, že práve otec maloletého je osobou, ku ktorej má maloleté dieťa najväčšiu dôveru a rešpekt. Po vyhodnotení všetkých dôkazných skutočností odvolací súd rozhodol a maloleté dieťa zveril do osobnej starostlivosti otca. Zároveň odvolací súd uložil rodičom a maloletému dieťaťu výchovné opatrenie vo forme povinnosti absolvovať psychologické poradenstvo v súčinnosti s miestne príslušným Úradom práce sociálnych vecí a rodiny ako podporu pri obnovovaní stretnutí maloletého dieťaťa s matkou.

V zmysle článku 12 Dohovoru je potrebné rešpektovať názor dieťaťa, ktoré je schopné formulovať vlastné názory a poskytnúť mu možnosť vyjadriť sa.

Využiť v konaní súdu prvej inštancie všetky dôkazné prostriedky na zistenie názoru maloletého dieťaťa, najmä jeho priameho vypočutia podľa príslušných ustanovení CMP. Zo strany kolízneho opatrovníka ustanoveného súdom trvať na zohľadnení vyjadrených názorov maloletého dieťaťa a tieto dôsledne presadzovať v súdnom konaní v záujme maloletého dieťaťa.

4.2 Úprava práv a povinností rodičov k maloletému dieťaťu s medzinárodným prvkom

4.2.1 Úrad komisára pre deti požiadala o pomoc a poradenstvo stará matka maloletého päťročného dieťaťa, ktorý bol príslušným rakúskym súdom mesta Viedeň odňatý zo starostlivosti matky, slovenskej štátnej občianky, žijúcej v Rakúsku. Maloleté dieťa pochádzalo zo vzťahu družka a druh, ktorý je rakúskym štátnym občanom. Dieťa bolo umiestnené do krízového zariadenia pre deti z dôvodu zanedbania starostlivosti zo strany oboch biologických rodičov, ktorí v nadmernej miere konzumovali alkoholické nápoje a vystavili maloleté dieťa ohrozeniu jeho života a zdravia. Stará matka sa svojej dcéry, biologickej matky maloletého dieťaťa pýtala na svoje vnúča, s ktorým mala vybudovanú pevnú, rodinnú väzbu. Dcéra ju informovala o tom, že dieťa jej odňali a umiestnili do zariadenia. Stará matka od začiatku tejto situácie prejavovala veľmi aktívny záujem a domáhala sa zverenia svojho vnúčaťa do svojej náhradnej osobnej starostlivosti na Slovensku. Aj zo strany biologického otca, rakúskeho štátneho občana bol prejavovaný záujem o zverenie maloletého dieťaťa do jeho starostlivosti. Biologická matka však záujem o svoje maloleté dieťa nejavila. V súčasnej dobe rakúsky sociálny úrad zisťuje vhodnosť podmienok bývania u oboch záujemcov o osobnú starostlivosť. Zároveň sa na základe organizovania kontaktu maloletého s biologickým otcom a so starou matkou zisťujú vzťahové väzby maloletého k rodinným príslušníkom aj v spolupráci s príslušnými slovenskými orgánmi. Úrad kontaktoval rakúsky úrad detského ombudsmana z dôvodu zistenia aktuálneho skutkového stavu tohto prípadu, ktorý je stále v konaní.

Úrad presadzuje záujmy maloletých detí aj v prípadoch mimo územia Slovenskej republiky, ak je v tom sledovanie najlepšieho záujmu dieťaťa pri rešpektovaní právnych systémov upravujúcich postavenie dieťaťa.

Komisár pre deti presadzuje rýchlu spoluprácu príslušných slovenských orgánov z dôvodu zabezpečenia komplexných informácií v krátkom čase a ich následné postúpenie do zahraničia pre urýchlené riešenie danej veci v najlepšom záujme maloletého dieťaťa.

4.2.2 Na Úrad sa obrátila matka troch maloletých detí (osemročné, päťročné a trojročné), ktorá je slovenská štátna občianka, žijúca a pracujúca v Írsku. Írsky súd na čas do rozvodu manželstva zveril maloleté deti do výhradnej osobnej starostlivosti otca, hoci sa matka o maloleté deti príkladne starala. Dokonca s najmladším dieťaťom

bola ešte stále doma a poskytovala mu výhradnú osobnú starostlivosť. Podľa právoplatného rozsudku sa matka má stretávať s maloletými deťmi len vo vymedzenom čase, ktorý korešpondoval s návrhom otca. Otec maloletých detí síce formálne právoplatné rozhodnutie súdu rešpektuje, prakticky však rôznymi obštrukciami zamedzuje matke stretávať sa so svojimi maloletými deťmi. Táto nepriaznivá situácia sa už prejavuje na zhoršenom zdravotnom stave všetkých maloletých detí. Matka sa snaží všetkými právnymi prostriedkami dospieť ku konečnému rozhodnutiu súdu, aby na čas po rozvode zveril maloleté deti do jej výhradnej osobnej starostlivosti. Úrad komisára pre deti v tomto prípade poskytol matke maloletých detí právne poradenstvo v oblasti medzinárodnej ochrany detí a požiadal Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky o poskytnutie aktívnej súčinnosti nielen matke detí, ale aj všetkým zainteresovaným subjektom a inštitúciám prostredníctvom zastupiteľského úradu Slovenskej republiky, ktorý je matke detí nápomocný pri riešení tejto situácie.

V zmysle článku 9 ods. 3 Dohovoru, má dieťa právo udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, pokiaľ to nie je v rozpore so záujmami maloletého.

Dôsledné presadzovanie komplexnej spolupráce v danom prípade, nielen s orgánmi SPODaSK, ale aj so zastupiteľskými úradmi SR v zahraničí a aktívne poskytovanie poradenstva vo vzťahu k maloletým deťom rodičov, ktorí sú štátnymi občanmi SR žijúcimi v zahraničí.

4.2.3 Na Úrad sa obrátil otec maloletého dieťaťa, štátny občan Slovenskej republiky, ktorý požiadal o pomoc a intervenciu v jeho veľmi vážnom, rodinnom prípade, týkajúcom sa maloletého dieťaťa, žijúcom od narodenia v Nórsku. Nórska sociálna služba odobrala takmer trojmesačné dieťa slovensko-nórskemu manželskému páru (matka dieťaťa je zdravotne handicapovaná – hluchonemá) a maloleté dieťa bolo dočasne umiestnené v pestúnskej rodine v Nórsku. V rozhodnutí komisie boli uvedené možné stretnutia s rodičmi raz za šesť týždňov do konečného rozhodnutia komisie. Počas riešenia tohto zdĺhavého prípadu sa komisárka pre deti obrátila viackrát na nórsku ombudsmanku s cieľom napomôcť častejšiemu stretávaniu sa rodičov s dieťaťom, ale najmä rýchlejšiemu postupu pri návrate dieťaťa do biologickej rodiny. Okrem toho komisárka pre deti požiadala vedúcu Stálej delegácie NR SR v Parlamentnom zhromaždení Rady Európy, aby informovala o tomto prípade Parlamentné zhromaždenie Rady Európy podobne, ako

tak urobil predstaviteľ Rumunska v prípade rumunskej rodiny s podobným osudom. I napriek skutočnosti, že v zmysle rozhodnutia komisie vo februári 2016 bol nariadený návrat maloletého dieťaťa do biologickej rodiny a uvedené rozhodnutie bolo v prospech rodičov maloletej, súd vyhovel odvolaniu komisie a až do konečného rozhodnutia vo veci samej bolo vydané predbežné opatrenie o ponechaní maloletého dieťaťa naďalej v dočasnej pestúnskej starostlivosti. Frekvencia kontaktov maloletej s biologickými rodičmi bola ustanovená v rozsahu jeden raz za tri týždne, čo je výrazne v neprospech zjednotenia biologickej rodiny. Súdny proces i naďalej pokračuje a je potrebné apelovať na rešpektovanie medzinárodných záväzkov v najlepšom záujme dieťaťa.

Dohovor zakotvuje v článku 18 zásadu, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť najlepší záujem dieťaťa v zmysle článku 3 tohto Dohovoru. Súčasne v zmysle článku 23 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím má matka dieťaťa ako osoba so zdravotným postihnutím pri výkone rodičovských práv a povinností spojených s výchovou maloletého dieťaťa právo na primeranú pomoc zo strany príslušných nórskeho úradov. V rámci zásady rešpektovania domova a rodiny podľa článku 23 odsek 4 tohto Dohovoru nesmie byť dieťa v nijakom prípade oddelené od svojich rodičov v dôsledku zdravotného postihnutia jedného alebo oboch rodičov.

Nórske orgány by mali prijať všetky potrebné opatrenia smerujúce k ochrane práva biologickej rodiny dieťaťa garantované v článku 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

4.3 Náhradná starostlivosť

4.3.1 Úradu komisára pre deti bol doručený podnet manželského páru, zapísaného v zozname žiadateľov o pestúnsku starostlivosť alebo osvojenie (ďalej len „žiadatelia“), ktorí poukázali na možné porušenie práva maloletého dieťaťa v procese náhradnej rodinnej starostlivosti formou osvojenia podľa zákona č. 305/2005 Z. z. Ako z podnetu vyplynulo, žiadatelia boli miestne príslušným určeným orgánom SPODaSK oboznámení so všetkými dostupnými informáciami o maloletom dieťati, zapísanom v prehľade detí, ktorému treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť formou osvojenia. Žiadatelia po oboznámení sa s dokumentáciou maloletého dieťaťa, súhlasili s interakciami s maloletým dieťaťom, ktoré bolo umiestnené v detskom domove, v starostlivosti „profesionálnych rodičov“ - zamestnancov detského domova. V priebehu interakcie sa žiadatelia dozvedeli o tom, že profesionálni rodičia podali na príslušný súd návrh na zverenie maloletého dieťaťa do spoločnej osobnej starostlivosti a tiež návrh na nariadenie neodkladného opatrenia o zverení maloletého dieťaťa do ich náhradnej osobnej starostlivosti (ďalej len „návrh na nariadenie NO“). Návrh na nariadenie NO bol príslušným súdom zamietnutý, ale konanie vo veci samej - zverenie maloletého dieťaťa do spoločnej náhradnej osobnej starostlivosti profesionálnych rodičov (ďalej len „konanie o spoločnej NOS“) pokračuje. Profesionálni rodičia sa počas interakcií s dieťaťom pred žiadateľmi netajili tým, že chcú maloleté dieťa do ich náhradnej osobnej starostlivosti a budú v súdnom konaní pokračovať. Žiadatelia uviedli, že práve z tohto dôvodu dochádzalo zo strany profesionálnych rodičov k neúmerným zásahom do procesu interakcií a to s cieľom zmariť priebeh osobných stretnutí žiadateľov a maloletého dieťaťa. Na tieto skutočnosti upozornili príslušné orgány SPODaSK, avšak k zmene prístupu v procese nedošlo. Komisárka pre deti na základe týchto informácií požiadala príslušné orgány SPODaSK v rozsahu ich kompetencií v zmysle zákona č. 305/2005 Z. z. o stanoviská v danej veci. Podľa zaslaných podkladov bolo zistené, že príslušný súd uznesením nariadil predbežné (v súčasnosti neodkladné) opatrenie, ktorým dočasne umiestnil maloleté dieťa do starostlivosti detského domova a v súlade so zákonom č. 305/2005 Z. z. do starostlivosti profesionálnych rodičov. Následne súd nariadil nad maloletým dieťaťom ústavnú starostlivosť, vykonávanú v určenom detskom domove. Počas umiestnenia maloletého dieťaťa v profesionálnej rodine spracoval tento detský domov spisovú dokumentáciu dieťaťa a zaslal ju miestne príslušnému orgánu SPODaSK na účely sprostredkovania náhradnej rodinnej

starostlivosti a uviedol aj formu náhradnej rodinnej starostlivosti a to osvojenie. Miestne príslušný určený orgán SPODaSK zaradil maloleté dieťa do prehľadu detí, ktorým treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť. Na základe podnetu orgánu SPODaSK začal miestne príslušný súd konanie o osvojiteľnosti maloletého dieťaťa a rozsudkom bola u maloletého dieťaťa vyslovená osvojiteľnosť, pretože súd mal dostatočne preukázané, že v predmetnej veci sú splnené zákonom stanovené podmienky na vyslovenie jeho osvojiteľnosti. Miestne príslušný určený orgán SPODaSK argumentoval, že príslušný detský domov, ktorého sú profesionálni rodičia zamestnancami, nesignalizoval orgánom SPODaSK zámer profesionálnych rodičov o NOS a tieto orgány nemali ani vedomosť o podaní návrhu na miestne príslušný súd. Z uvedeného dôvodu pokračoval proces interakcie medzi žiadateľmi a maloletým dieťaťom. Ako uviedol detský domov v počiatočných správach z interakcií, stretnutia (aj za účasti profesionálnych rodičov) hodnotil ako štandardné. Pri neskorších stretnutiach sa začali objavovať medzi profesionálnymi rodičmi a žiadateľmi osobné animozity, keďže žiadatelia trvali na pokračovaní v procese náhradnej rodinnej starostlivosti. Žiadatelia avizovali Komisárke pre deti, že boli odhováraní, dokonca až zavražďovaní v snahe pokračovať v procese interakcie. V nadväznosti na tieto skutočnosti a s podozrením na porušenie práv dieťaťa v procese náhradnej rodinnej starostlivosti požiadala Komisárka pre deti Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „Ústredie“) nielen o preverenie postupu zamestnancov detského domova a ostatných orgánov SPODaSK v tomto konkrétnom prípade, ale aj o preverenie ďalších podobných prípadov a uskutočnenie vecnej kontroly aj v ďalších detských domovoch z dôvodu zamedzenia podobným závažným pochybeniam. Komisárka pre deti zároveň informovala aj Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len „MPSVR SR“) o zistených skutočnostiach. Ústredie na základe kontroly identifikovalo viaceré pochybenia v tomto prípade, navrhlo prijatie niektorých čiastkových opatrení a ďalší postup orgánov SPODaSK v tomto prípade bol prediskutovaný pod jeho gesciou. Hoci bola v procese navrhnutá aj mediácia, táto nebola úspešná, profesionálni rodičia trvali na tom, že chcú, aby maloleté dieťa bolo zverené do ich spoločnej NOS. Ako uviedlo Ústredie vo svojom stanovisku, napriek skutočnosti, že maloleté dieťa má vytvorenú vzťahovú väzbu k profesionálnym rodičom, je predpoklad, že dieťa dokáže preniesť túto pozitívnu skúsenosť a vytvoriť si dôverný vzťah s novými osobami. Keďže maloleté dieťa má súdom vyslovenú osvojiteľnosť, je v jeho najlepšom záujme sprostredkovanie náhradnej rodinnej starostlivosti formou osvojenia so žiadateľmi, ktorí sú zapísaní

v zozname žiadateľov o náhradnú rodinnú starostlivosť. Ústredie na základe podnetu Komisarčky pre deti začalo celoslovenský audit s cieľom zistiť, aká je aplikačná prax z hľadiska uplatňovania legislatívnych a nelegislatívnych opatrení v oblasti profesionálneho rodičovstva pri uplatňovaní postupov v procese náhradnej starostlivosti. Z dôvodu zvýšenia ochrany práv dieťaťa a zabezpečenia jeho najlepšieho záujmu požiadal Úrad príslušný súd o jeho pribratie do súdneho konania vo veci spoločnej NOS k maloletému dieťaťu na podklade § 12 ods. 2 zákona č. 161/2015 Z. z. CMP v spojení s § 4 ods. 2 písm. g) zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Uznesením súdu bol Úrad pribratý do súdneho konania s oprávneniami podľa § 12 ods. 3 zákona č. 161/2015 Z. z.

Úrad návrh profesionálnych rodičov navrhol zamietnuť, nakoľko mal za to, že tento je nedôvodný a v rozpore so záujmom maloletého dieťaťa, ako ho formuluje článok 3 Dohovoru. Tým, že nebola akceptovaná zásada dočasnosti a profesionality ústavnej starostlivosti, došlo aj k porušeniu záujmu maloletého dieťaťa podľa článku 5 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o rodine“). Náhradná osobná starostlivosť je len dočasným opatrením, nie trvalým riešením pre maloleté dieťa. Naviac už vyhlásenie osvojiteľnosti maloletého dieťaťa na základe právoplatného rozhodnutia dáva preukázateľnú prednosť forme osvojenia - rovnocenného vzťahu, aký majú rodičia so svojimi deťmi pred inými formami náhradnej starostlivosti. Úrad sa preto stotožnil s odôvodnením rozhodnutia príslušného súdu prvej inštancie o zamietnutí návrhu na nariadenie NO, v odôvodnení ktorého súd uviedol okrem iného, že profesionálna rodina je organizačná súčasť detského domova, zariadenia na účely vykonávania rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, neodkladného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia, ktoré dieťaťu dočasne nahrádza jeho prirodzené rodinné prostredie alebo náhradné rodinné prostredie. Profesionálni rodičia ako zamestnanci detského domova sa starajú o maloleté dieťa s nariadenou ústavnou starostlivosťou po nevyhnutný čas, tento čas slúži k sprostredkovaniu náhradnej rodinnej starostlivosti (t. j. pestúnskej starostlivosti alebo osvojenia) v súlade s postupom podľa zákona č. 305/2005 Z. z. Preto vzťah medzi profesionálnymi rodičmi a maloletým dieťaťom by mal byť nielen na vysokej profesionálnej úrovni, ale z hľadiska etiky by nemalo dochádzať k zvýhodňovaniu profesionálnych rodičov pred žiadateľmi, ktorí sú zapísaní v zozname žiadateľov o pestúnsku starostlivosť alebo osvojenie v zmysle zákona č. 305/2005 Z. z. Zároveň

by nemalo dochádzať k vytvoreniu právne znevýhodneného postavenia maloletého dieťaťa, ktoré už mohlo byť osvojené žiadateľmi riadnym a zákonným spôsobom v poradí žiadateľov podľa zoznamu.

Úrad zastáva názor, že je veľmi mylné sa domnievať, že starostlivosť o maloleté dieťa v profesionálnej rodine je ďalšou formou náhradnej rodinnej starostlivosti. V praxi sa môže stať, že niektorým maloletým deťom sa nepodari v krátkom čase sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť a v profesionálnej rodine zostanú dlhší čas. Nemôže byť zároveň vôbec spochybňovaná osobná starostlivosť profesionálnych rodičov vo vzťahu k maloletému dieťaťu, ani citová väzba profesionálnych rodičov. Avšak ani dobrý úmysel, ani pozitívny cit k maloletému dieťaťu nemôže stáť nad zákonom. Takýto postup by poprel princíp právneho štátu, ako jedného zo základných princípov v zmysle čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Názor profesionálnych rodičov, že podaním návrhu na nariadenie spoločnej NOS neporušujú zákon neznamená, že to, čoho sa domáhajú je v súlade s právnym poriadkom, dobrými mravmi, etikou pri výkone povolania profesionálneho rodiča a pod. Žiadny právny poriadok nie je objektívne schopný obsiahnuť všetky situácie, ku ktorým môže dôjsť v aplikačnej praxi. Preto sa môže riadne a v celosti uplatniť len vtedy, ak sa príslušná právna úprava dotvorí výkladom práva. Ak by všetci profesionálni rodičia postupovali ako v tomto prípade, potom by každé maloleté dieťa, ktoré je umiestnené v profesionálnej rodine, malo zostať „nastálo v profesionálnej rodine“, ak oň prejavia profesionálni rodičia záujem a to po uplynutí času, ktorý by profesionálny rodič považoval za primeraný. Následne by sa takémuto maloletému dieťaťu nesprostredkovávala náhradná rodinná starostlivosť zákonným spôsobom. Úrad súhlasí s výkladom príslušného súdu prvej inštancie a považuje takéto vnímanie zákonnej úpravy za úplne nevhodné, pretože vytvára priestor pre vedomé alebo nevedomé zneužívanie inštitútu profesionálneho rodičovstva s prispením benevolentného, až protizákonného prístupu kompetentných orgánov k množiacim sa snahám v tejto oblasti.

Nakoľko komisárka pre deti eviduje niekoľko desiatok podobných prípadov maloletých detí, ktoré boli zverené do náhradnej osobnej starostlivosti profesionálnych rodičov, je potrebné prijať zásadné opatrenia v tomto smere. Právna úprava ústavnej starostlivosti je a priori zákonom určená ako posledné opatrenie v oblasti zabezpečenia ochrany maloletých detí. Jej realizácia však musí byť uspôsobená tak, aby zabezpečila naplnenie jednej z najnákladnejších sociálnych potrieb človeka, a tou je rodina ako trvalé spoločenstvo jej jednotlivých členov. Konanie profesionálnych rodičov s cieľom umiestnenia maloletého dieťaťa do ich náhradnej osobnej starostlivosti nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi. Z poznatkov z praxe týmto postupom profesionálni rodičia nielenže zamedzujú maloletému dieťaťu právo na trvalú rodinnú starostlivosť, ale týmto dočasným opatrením získavajú aj benefity zo strany štátu.

Sledovanie najlepšieho záujmu dieťaťa pri prijímaní legislatívnych a nelegislatívnych opatrení v oblasti profesionálneho rodičovstva, zlepšiť kontrolné mechanizmy postupu orgánov SPODaSK v procese prípravy náhradnej rodinnej starostlivosti, záväzné etické pravidlá výkonu profesionálneho rodičovstva, prípadne zváženie iného modelu dočasnej starostlivosti o maloleté deti s nariadenou ústavnou starostlivosťou a s tým súvisiaca zmena legislatívy.

4.4 Násilie páchané na deťoch

4.4.1 Úradu bol doručený podnet od suseda maloletých detí, ktorý upozornil na nevhodné, násilné správanie (fyzické a psychické) rodičov k ich maloletým deťom. Takýto podnet už podávateľ zaslal aj príslušnému orgánu SPODaSK - úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Z dôvodu závažnosti informácií uvedených v podnete, Úrad požiadal o súčinnosť príslušné orgány, vrátane orgánu SPODaSK. Po preštudovaní zaslaných písomných stanovísk, Úrad požiadal o prijatie zásadných opatrení na ochranu života a zdravia maloletých detí. Príslušný orgán SPODaSK podal na príslušný súd prvej inštancie návrh na nariadenie neodkladného opatrenia vo veci ochrany maloletých detí a ich umiestnenie. Násilie páchané na maloletých deťoch riešili aj orgány činné v trestnom konaní a v súčasnosti je začaté trestné konanie voči obom rodičom maloletých detí.

Komisár pre deti upozorňuje príslušné orgány na prijatie opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, ktoré ohrozujú psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin dieťaťa.

Z dôvodu nárastu násilia páchaného aj na maloletých deťoch je nevyhnutné dôsledne a individuálne realizovať opatrenia na elimináciu násilia páchaného na maloletých deťoch.

4.5 Prístup ku vzdelaniu

4.5.1 Úrad oslovila maloletá, ktorá žije spolu so svojou sestrou v profesionálnej rodine, v detskom domove. Informovala komisárku pre deti o tom, že v roku 2016 ukončila bakalárske štúdium na vysokej škole v odbore sociálna práca. Zároveň uviedla, že bola prijatá na magisterské štúdium vysokej školy, keďže bakalársky titul v odbore pomáhajúcej profesie nestačí na výkon práce, ktorú chce v živote realizovať. Komisárku pre deti informovala, že v praxi sa stretáva s veľkým problémom, a to je nedostatok finančných prostriedkov (jej príjem je polosirotský dôchodok, vreckové a sociálne štipendium). Potrebovala usmerniť v tom, na koho sa má obrátiť, aby získala ďalšie finančné prostriedky, ktoré potrebuje na dokončenie štúdia na vysokej škole. Úrad požiadal o súčinnosť MPSVR SR vo veci poskytnutia dotácie na podporu humanitárnej pomoci, ktorá patrí do jeho pôsobnosti. Úrad požiadal o súčinnosť aj Ústredie. MPSVR SR informovalo priebežne Úrad o postupe na zrealizovanie pomoci pre žiadateľku. Súčasťou tejto pomoci bolo osobné stretnutie zástupcov uvedeného ministerstva so žiadateľkou a jej sestrou, v rámci ktorého im bolo poskytnuté poradenstvo a podané informácie o postupe na podanie žiadosti o finančnú pomoc. Na základe osobného zainteresovania komisárky pre deti sa pre obe sestry pripravil plán pomoci v súčinnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a s Detským domovom, v ktorom sú obe umiestnené. Výsledkom je, že detský domov bude hradiť výdavky spojené so zabezpečením starostlivosti o obe sestry, vrátane výdavkov spojených s ich vzdelávaním.

Neoddeliteľnou súčasťou práce komisára pre deti je spolupráca a súčinnosť so subjektmi, ktoré pomáhajú podporovať a zabezpečovať práva priznané deťom; jedným z týchto práv je aj právo na vzdelanie.

4.6 Oblasť poskytovania sociálnych dávok

4.6.1 Úrad oslovila teta maloletého dieťaťa, ktoré má rozhodnutím príslušného súdu zverené do náhradnej osobnej starostlivosti. Teta ako náhradný rodič sa domáhala pomoci a poradenstva pokiaľ ide o poskytovanie príspevkov, ktorými štát podporuje náhradnú starostlivosť o dieťa. Úrad poskytol informácie v súlade s platnou legislatívou, oboznámil ju, na aké druhy príspevkov má nárok náhradný rodič a dieťa. Zároveň ju informoval aj o možnosti písomne požiadať obecny úrad v mieste trvalého pobytu o jednorazový finančný príspevok napr. na kúpu školských pomôcok pre maloleté dieťa. Z komunikácie s tetou maloletého dieťaťa však vyplynulo, že problém je s dlhom, ktorý má teta na obecnom úrade a z tohto dôvodu jej nemôže byť poskytnutý jednorazový finančný príspevok. Úrad sa skontaktoval so starostom obecného úradu a napomohol k uzatvoreniu splátkového kalendára a tým jej umožnil prekonať finančnú tieseň. Teta maloletého dieťaťa následne môže žiadať o jednorazový finančný príspevok.

Správna komunikácia a poradenstvo sú základom pre rýchlu krízovú intervenciu, aby sa predišlo ohrozeniu práv dieťaťa.

Aktívnejším prístupom a komunikáciou orgánov samosprávy zabezpečiť realizáciu zákonných nárokov pre maloleté dieťa a jeho rodiča.

4.6.2 Na Úrad sa obrátila suseda maloletej šesťnásťročnej matky, ktorá v snahe pomôcť jej a jej maloletému dieťaťu žiadala o informácie, týkajúce sa zákonných nárokov pre maloletú matku a jej dieťa, ako aj postupu, akým sa ich môže domáhať. Vo svojej žiadosti zároveň uviedla, že príslušný orgán SPODaSK - úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, neposkytol maloletej matke pomoc v oblasti získania finančných príspevkov. Úrad poskytol žiadateľke podporu formou právneho poradenstva maloletej matke v tom smere, že nárok na príspevok pri narodení dieťaťa, rodičovský príspevok a prídavok na dieťa jej vznikne až na základe právoplatného rozhodnutia súdu o priznaní rodičovských práv a povinností vo vzťahu k osobnej starostlivosti k maloletému dieťaťu. Maloletá matka môže požiadať na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, odbore pomoci v hmotnej núdzi o dávku v hmotnej núdzi a príspevky k nej. Ak maloletej matke nevznikne nárok na dávku v hmotnej núdzi a príspevky k nej, môžu o ňu požiadať jej zákonní zástupcovia, rodičia maloletej matky, ak spĺnia zákonné podmienky nároku.

Úrad zdôraznil, že maloletá matka môže žiadať o ich vyplatenie spätne, t. j. od dátumu narodenia maloletého dieťaťa. Komisár pre deti v tomto prípade suploval kompetencie úradu práce sociálnych vecí a rodiny. V takto citlivých prípadoch je nevyhnutné venovať maximálnu pozornosť ochrane maloletého dieťaťa, aby nebol ohrozený jeho život a zdravie.

V prípadoch „keď deti majú deti“ je podmienkou pri prijímaní opatrení zo strany príslušného úradu práce sociálnych vecí a rodiny pristupovať k poskytovaniu poradenstva a pomoci maloletému rodičovi so zreteľom na jeho vek, ale najmä schopnosť porozumieť danej problematike.

5. Medializácia maloletých

Model ochrany maloletých v elektronických médiách, existuje na Slovensku od roku 1999. Na jeho zavedení sa v počiatočnej fáze veľmi aktívne podieľali odborníci z radov detskej psychológie. Žiaľ jeho ďalší vývoj sa akosi vymkol spod kontroly, pretože odbornosť sa prakticky vytratila.

Zvlášť v tejto dobe je potrebné obnoviť dialóg medzi rôznymi perspektívami na ochranu maloletých pred negatívnymi vplyvom médií. Elektronické médiá nereflektujú čistotu mediálneho obsahu a niekedy veľmi krutým postupom porušujú vývoj a prežívanie detí.

V rámci právneho poriadku existuje pluralita zákonných záruk a obmedzení, ktoré vymedzujú zákonný priestor na ochranu maloletých a to i v rovine ústavnej „zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých“.⁴ V tomto kontexte je potrebné vnímať i otázky obmedzenia slobody prejavu v záujme ochrany detí, ktoré sú realizované v dvoch smeroch:

1. všeobecné obmedzenia pre vysielateľov a to v záujme ochrany morálneho vývinu maloletých ako skupiny,
2. obmedzenia vzťahujúce sa na rozširovanie informácií týkajúcich sa konkrétnej maloletej osoby,

Rada by som poukázala na skutočnosť, že v oblasti periodickej tlače nie je v tlačovom zákone⁵ osobitne upravená ochrana maloletých, zatiaľ čo v oblasti elektronických médií, je ochrana maloletého v slovenskom právnom poriadku zakotvená v súlade so smernicou TWF⁶ a zmluvou EDCT⁷.

Obmedzenia stanovené v záujme ochrany detí pri rozširovaní údajov o konkrétnej osobe.

V prvom rade, by si všetky médiá bez rozdielu, či sú printové, alebo elektronické mali uvedomiť, že v článku 16 Dohovoru je jasne stanovené: „Žiadne dieťa nesmie byť vystavované svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo

⁴ Čl. 41 ods. 1 Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky,

⁵ Zákon č. 167/2008 Z. z. (o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlačový zákon)

⁶ Smernica Rady 89/552/EHS z 3. októbra 1989 o koordinácii niektorých ustanovení zákonov alebo správnych opatrení v členských štátoch týkajúcich sa vykonávania televízneho vysielania v znení smernice 97/36/ES z 30. júna 1997.

⁷ Európsky dohovor o cezhraničnej televízii z 5. mája 1989.

korešpondencie, ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť“. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takýmto zásahom, alebo útokom.

Nedávna minulosť na slovenskom politickom poli a v mediálnej sfére však hovorí o niečom inom. Ochrana detí a mladistvých je daná veľmi jednoduchým faktom, táto vzorka sa totiž omnoho ťažšie vzhľadom na svoj vek a životné skúsenosti vysporiadava s negatívnymi následkami zásahu médií. To môže v niektorých prípadoch viesť až k fatálnym následkom.

Ak ide o súhlas dieťaťa na vyhotovenie jeho podobizne, jej rozširovanie, či informácie z jeho súkromného života, tak si treba uvedomiť, že do plnoletosti, je jeho spôsobilosť obmedzená a súhlas môže udeliť jeho zákonný zástupca.

Veľkým zásahom zo strany médií, je uverejnenie citlivých údajov ktoré môžu dlhodobo poškodiť dieťa.

Na druhej strane aj orgány činné v trestnom konaní sú povinné pri poskytovaní informácií médiám dbať na záujem maloletých a osobné údaje jednoducho povedané, nezverejňovať.

Na záver je potrebné dodať, že Slovenskom už asi pol roka rezonujú práve správy o deťoch a mladistvých. Je to práve nerešpektovaním základných etických atribútov, a to jest ochranou maloletých a mladistvých pred tlakom médií a tak povediac vydobýjaním si politického kapitálu na tých, ktorí sú najviac zraniteľní.

Predmetnú situáciu kontinuálne sledujem a v prípade porušenia práv detí a maloletých som sa niekoľkokrát obrátila s podnetom na Radu pre vysielanie a retransmisiu, resp. na Tlačovú radu SR, aby zjednali nápravu a podnikli právne kroky voči vysielateľom a printovým médiám.

6. Legislatívno-právna oblasť (pripomienkové konania)

Na základe vzájomnej spolupráce bola Komisárka pre deti informovaná Ministerstvom spravodlivosti SR a MPSVR SR o pripravovaných návrhoch legislatívnych zmien, týkajúcich sa oblasti ochrany práv detí. Predpokladá sa zapojenie komisára pre deti do všetkých pripomienkových konaní, týkajúcich sa práv detí.

Do pripomienkového konania sa v roku 2016 zapojila a svoje pripomienky, prípadne pozmeňujúce návrhy zaslala k návrhu:

- Vyhlášky č. 207/2016, ktorou sa ustanovujú podrobnosti výkonu rozhodnutia vo veciach maloletých;
- Riadneho predbežného stanoviska Slovenskej republiky k návrhu nariadenia Rady o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí (prepracované znenie);
- Zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
- Zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

7. Monitorovanie dodržiavania práv detí v resocializačných zariadeniach

Stav ochrany a dodržiavania práv detí v resocializačných strediskách pre deti, ktorým bola udelená akreditácia MPSVR SR na aktivizovanie vnútorných schopností detí za účelom prekonania psychických dôsledkov, fyzických dôsledkov, sociálnych dôsledkov drogových závislostí a iných závislostí a zapojenie sa do života v prirodzenom prostredí, vykonaného Komisárkou pre deti v čase od 26. októbra 2016 do 22. februára 2017 s prerušovaním.

Zisťovanie stavu ochrany a dodržiavania práv detí vyplývajúcich z Dohovoru o v nasledovných resocializačných strediskách pre deti sa uskutočnilo z vlastnej iniciatívy Komisárky pre deti ako aj na základe Uznesenia č. 22 Výboru NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny, za účasti zástupcov príslušnej Krajskej prokuratúry podľa sídla resocializačného strediska pre deti, ktorým bola udelená akreditácia MPSVaR SR:

Resocializačné strediská	Aktuálny počet maloletých k 31.12.2016	Maximálna kapacita zariadenia	Vyplnené dotazníky v čase návštevy zariadenia / maloletí	Vyplnené dotazníky v čase návštevy zariadenia / zamestnanci	Dátum návštevy v resocializačnom zariadení
n.o. ROAD, RS TOMKY, Tomky 664, 908 79 Borský Sv. Jur	14	25	11	4	04.11.2016
OZ-ADAM, Cesta z kútov na Holíč 1336, 908 45 Gbely-Adamov	4	17	3	2	26.10.2016
n.o. Komunita Ľudovítov, Šopy 3, 941 11 Palárikovo	3	-	3	5	07.11.2016
n.o. Čistý deň, Hodská cesta 1228, 924 01 Galanta	24	42	18	4	22.11.2016
o.z. Návrat-RDZO, Kráľová 540, 960 01 Zvolen	4	12	5	3	23.11.2016
COR centrum n.o., Zvolenská cesta 521, 963 01 Krupina	33	25	6	4	01.02.2017
n.o. Z-Návrat Centrum, Nová cesta 385, 029 42 Bobrov	3	3	2	2	22.02.2017
Manus o.z., Koceľová 2, 036 01 Martin	1	15	1	1	02.02.2017
FILIUS PAUL, Zvolenská 46, 963 01 Krupina	15	37	6	4	01.02.2017
n.o. Komunita - Ľudovítov, 082 73 Poloma	16	26	13	3	23.11.2016
Sumár	117	202	68	32	

Zúčastnení prokurátori vykonali v predmetných resocializačných strediskách kontrolu dodržiavania zákonností v zmysle §18 ods. 1 písm. d). zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov, Komisárka pre deti a zamestnanci Úradu komisára pre deti zisťovali úroveň ochrany a dodržiavania práv detí v zmysle Dohovoru s nasledovnými zisteniami:

- vo všetkých resocializačných strediskách bolo zistené premiestňovanie detí medzi resocializačnými strediskami na základe nepomenovanej zmluvy, obchodnej zmluvy, medzistrediskovej dohody. Dokonca v dvoch prípadoch bolo dieťa do resocializačného strediska premiestnené z detského domova na základe „obchodnej zmluvy“, či medzistrediskovej dohody. Doba pobytu v resocializačnom stredisku je minimálne osem mesiacov, čiže nejde o krátkodobý pobyt dieťaťa. Išlo o presuny, ktoré boli realizované v resocializačných strediskách COR centrum n.o., n.o. Komunita Ľudovítov.
- deti pred rozhodnutím príslušného súdu o umiestnení do resocializačného strediska, ktoré navrhol kurátor dieťaťa neboli vypočuté, dokonca viaceré ani nevedeli kam ich vezú;
- v resocializačných strediskách absentujú zmluvy medzi orgánmi sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny SR a príslušnými resocializačnými strediskami pre deti o poskytnutí finančného príspevku akreditovaným subjektom v súlade s §73 ods.1 písm. o (bod 1) zákona č. 305/2005 Z. z., ktoré na základe rozhodnutia súdu o výchovnom opatrení, neodkladnom či predbežnom opatrení zabezpečujú resocializácie detí. Resocializačným strediskám n.o. ROAD TOMKY, OZ-ADAM, n.o. Návrat centrum, Manus o.z., n.o. Čistý deň, COR-centrum n.o, napriek právoplatnému a vykonateľnému rozhodnutiu súdu o umiestnení dieťaťa do resocializačného strediska na základe návrhu sociálneho kurátora úradu práce, sociálnych vecí a rodiny príslušného podľa obvyklého pobytu dieťaťa nie je poskytovaný finančný príspevok dňom umiestnenia dieťaťa ani uzatvorením zmluvy o jeho poskytovaní. V čase návštevy resocializačného strediska n.o. ROAD TOMKY bolo v tomto zariadení umiestnených dvanásť detí a finančný príspevok bol poskytovaný len na štyri deti, dokonca na 1 dieťa, ktoré odišlo v máji 2016 nebola ešte v novembri 2016 uzatvorená zmluva. Uvedený okruh problémov riešil s účinnosťou od 1.1.2017 generálny riaditeľ Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR v rámci internej normy;
- vybrané resocializačné strediská pre deti OZ ADAM, n.o. ROAD, n.o. Komunita Ľudovítov nevedú spisovú dokumentáciu detí v súlade s §30 ods.2 a 4 a §63 ods. 5 zákona č. 305/2005 Z. z., nie je pravidelne vypracovávaný a jedenkrát mesačne vyhodnocovaný individuálny resocializačný plán s vyznačením fázy resocializácie dieťaťa. Nepravidelne je aj štvrťročne vyhodnocovaný individuálny resocializačný plán dieťaťa s príslušným orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa § 63 a § 90 ods.4 písm. a), v niektorých prípadoch absentujú právoplatné a vykonateľné rozhodnutia príslušného

súdu o umiestnení dieťaťa do resocializačného strediska, a to v OZ-ADAM, n.o. ROAD TOMKY predovšetkým z dôvodu, že resocializačné strediská nie sú účastníkmi konania. Taktiež vo viacerých prípadoch v uvedených zariadeniach chýba sociálna správa o dieťati ako aj rodný list dieťaťa;

- vykonávaná pracovná terapia v súlade s § 47 ods. 3 bod 13) zákona č. 305/2005 Z. z., v resocializačných strediskách OZ-ADAM, n. o. Komunita Poloma Ľudovítov, n.o Z-Návrat Centrum presahuje rámec pracovnej rehabilitácie a hraničí so zneužívaním detskej práce, ktorej vykonávanie je v rozpore s Dohovorom článkom 32 ako aj našou platnou legislatívou. V n.o. Z-Návrat Centrum deti pracujú v rôznych s.r.o v jednom prípade v reštauračnom zariadení, bez nároku na mzdu (barter);
- v prípade resocializačného strediska n.o. Komunita Ľudovítov ide okrem práce s bremenami, prác vo výške a práce s elektrickými nástrojmi aj o vykonávanie práce na pracoviskách, ktoré sú zakázané mladistvým zamestnancom do 18 rokov, vid'. Nariadenie č. 286/2004 Z. z. ktorým sa ustanovuje zoznam prác a pracovísk, ktoré sú zakázané mladistvým zamestnancom, a ktorým sa ustanovujú niektoré povinnosti zamestnávateľom pri zamestnávaní mladistvých zamestnancov a Príloha č. 1 k nariadeniu vlády č. 286/2004 Z. z. Zoznam prác a pracovísk, ktoré sú zakázané mladistvým zamestnancom bod 1.1 písm. d/, bod 1.4 písm. c/,d/,h/. V resocializačnom stredisku OZ-ADAM sa vykonáva spracovanie dreva s pomocou elektrických nástrojov. Uvedené zistenia boli odstúpené Národnému inšpektorátu práce v Košiciach za účelom vykonania kontroly a vyvodenia dôsledkov v prípade zistenia porušovania práva dieťaťa. Tieto kontroly o vyššie uvedených resocializačných strediskách pre deti v súčasnosti prebiehajú;
- vo všetkých resocializačných strediskách nie je dodržiavaná Vyhláška MZ SR č.259/2008 Z. z., o podrobnostiach o požiadavkách na vnútorné prostredie budov a o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia, ktorá určuje počet m² na 1 osobu v resocializačnom zariadení ako aj základné vybavenie. V tejto súvislosti neodporúčame v resocializačnom stredisku OZ-ADAM, Cesta z Kútov na Holíč 1336, 908 45 Gbely-Adamov bez náležitej rozsiahlej rekonštrukcie, opráv a údržby vrátane dovybavenia resocializačného strediska vykonávať resocializáciu pre deti. Ide o objekty, ktoré sú majetkom obce Gbely. (MPSVaR SR odporúčame pomôcť obci a resocializačnému stredisku v rámci národných priorít s rekonštrukciou rozostavaného objektu);

- vo všetkých resocializačných strediskách nie sú dostatočne prezentované a realizované participačné mechanizmy – právo detí na vypočutie, vyjadrenie svojho názoru vo všetkých oblastiach, ktoré sa ho týkajú (čl. 12 Dohovoru). Aktívny dialóg medzi deťmi a dospelými a riadne zváženie názoru detí podľa veku a úrovne ich vyspelosti. Zvláštnu pozornosť je potrebné venovať poskytovaniu a podávaniu informácií spôsobom, ktorý je pre dieťa vhodný, poskytovaniu adekvátnej podpory a zamedzeniu zneužívania informácií, získaných od detí pre okruh iných subjektov, ako sú napr. advokáti, médiá a pod.;
- Zohľadňujúc klientelu resocializačných stredísk je nevyhnutné venovať náležitú pozornosť podávaniu a úschove liečiv, ktoré sa tam nachádzajú. Je potrebné a to v záujme ochrany zdravia a života detí dodržiavať maximálnu obozretnosť a nedostupnosť liečiv zo strany detí. Ide predovšetkým o psychofarmaká v resocializačných strediskách OZ ADAM a n. o. TOMKY ROAD. To sa týka aj zberu, sušenia a uskladňovania liečivých rastlín. V oboch prípadoch je potrebné ustanoviť zodpovedného zamestnanca na obhospodarovanie liečiv a liečivých rastlín;

Otvorenými otázkami ostávajú

Otvorenými otázkami ostávajú:

1. Stravovanie v resocializačných strediskách realizované nasledovne:

- a) Príprava stravy klientami resocializačného strediska v rámci pracovnej terapie
- b) Príprava stravy zamestnancami resocializačného strediska
- c) dodávateľským spôsobom

V rámci návštevy všetkých resocializačných stredísk pre deti, bolo vo viacerých z nich zistené:

- nesprávne skladovanie potravín;
- zmrazovanie potravín;
- osobitný systém zásobovania potravinami vrátane vlastnej produkcie resocializačných stredísk;

Podľa § 24, ods. 5, písm. f) zákona č.355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov prevádzkovateľ zariadenia pre deti a mládež má povinnosť vypracovávať prevádzkový poriadok a predložiť ho na schválenie regionálnemu úradu zdravotníctva vrátane návrhov na jeho zmenu.

Náležitosti takéhoto prevádzkového poriadku sú definované vo vyhláske Ministerstva zdravotníctva SR č.527/2007 Z. z. podrobnostiach a požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež.

Zastávam názor, že táto povinnosť sa má vzťahovať aj na zriaďovateľa resocializačného strediska a súhlas regionálneho úradu verejného zdravotníctva by mal predkladať žiadateľ o udelenie akreditácie v súlade s §79 ods.1 písm. j) zákona 305/2005 Z. z. akreditačnej komisii Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR. Z uvedeného dôvodu navrhujeme legislatívne precizovať §79 ods.1 písm. j) zákona 305/2005 Z. z.

2. Fajčenie v resocializačných strediskách. Niektoré resocializačné strediská fajčenie povoľujú, napr. n. o. Z-Návrat Centrum, O.Z. ADAM, n. o. Čistý deň, iné zakazujú napr. n. o. Komunita Ľudovítov, n. o. ROAD TOMKY. V súvislosti s § 26 ods.1 zákona č.305/2005 Z. z. úlohou orgánu sociálno-právnej ochrany pre deti a sociálnej kurately je vykonávať opatrenia zamerané na ochranu života a zdravia. Fajčenie má dokázateľne negatívny vplyv na zdravie, tak ako to určuje zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Preto je žiadúce v rámci resocializácie detí riešiť aj otázku pre deti nebezpečného fajčenia čo odporúčame doplniť aj do zákona č. 305/2005 Z. z.
3. Spoločný pobyt detí a dospelých, koedukovaný pobyt chlapcov a dievčat.
4. Fakultatívnosť finančného príspevku akreditovaným subjektom pre fyzickú dospelú osobu zo strany príslušného vyššieho územného celku v rôznej výške (môže dochádzať k používaniu príspevku pre deti v prospech dospelých a opačne).
5. Nedodržiavanie zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce pri rozpisoch pracovných smien, ktoré môžu viesť k psychickým a fyzickým preťaženiam zamestnancov a následne k nezvládnutiu ich pracovných povinností, napr. resocializačné stredisko n. o. ROAD TOMKY.

Súčasťou zisťovania ochrany a dodržiavania práv detí boli vyhodnotené dotazníky, z ktorých vyplynuli viaceré závery:

Otázky smerovali k zisteniu úrovne ochrany a dodržiavania práv detí vo všetkých resocializačných strediskách pre deti ktorým bola udelená akreditácia MPSVR SR.

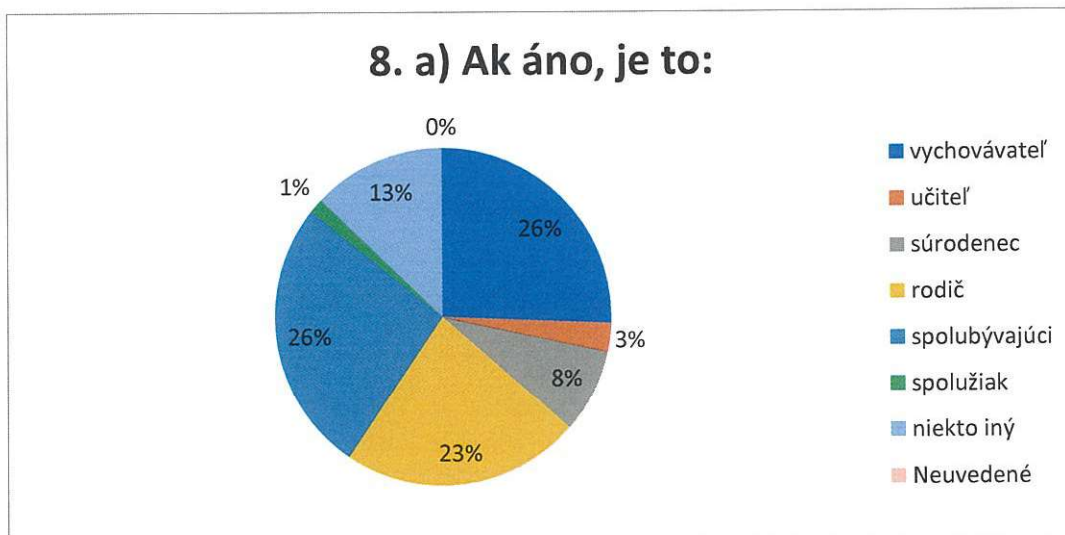
Poznanie pojmu „práva detí“ potvrdilo 96 % detí, a celkovo 94 % detí si myslí, že v ich resocializačnom stredisku sú práva detí dodržiavané. V súvislosti s článkom 17 Dohovoru má

dieťa právo na prístup k informáciám a materiálom z rôznych zdrojov. Musia však byť prijaté opatrenia na ochranu detí pred škodlivými a ohrozujúcimi informáciami. Je preto potrebné zamerať sa na 19 % respondentov, ktorí nemajú prístup k informáciám, ktoré považujú za potrebné.

Podľa našich zistení má 82 % detí možnosť podať individuálnu sťažnosť v resocializačnom stredisku v ktorom sú umiestnené. Väčšina z opýtaných detí až 46 % sa so svojou sťažnosťou obrátilo na personál resocializačného strediska a len 18% detí na svojich rodičov. Na kurátora sa obrátilo iba 11 %. Inú pomoc by využilo 4 % opýtaných.

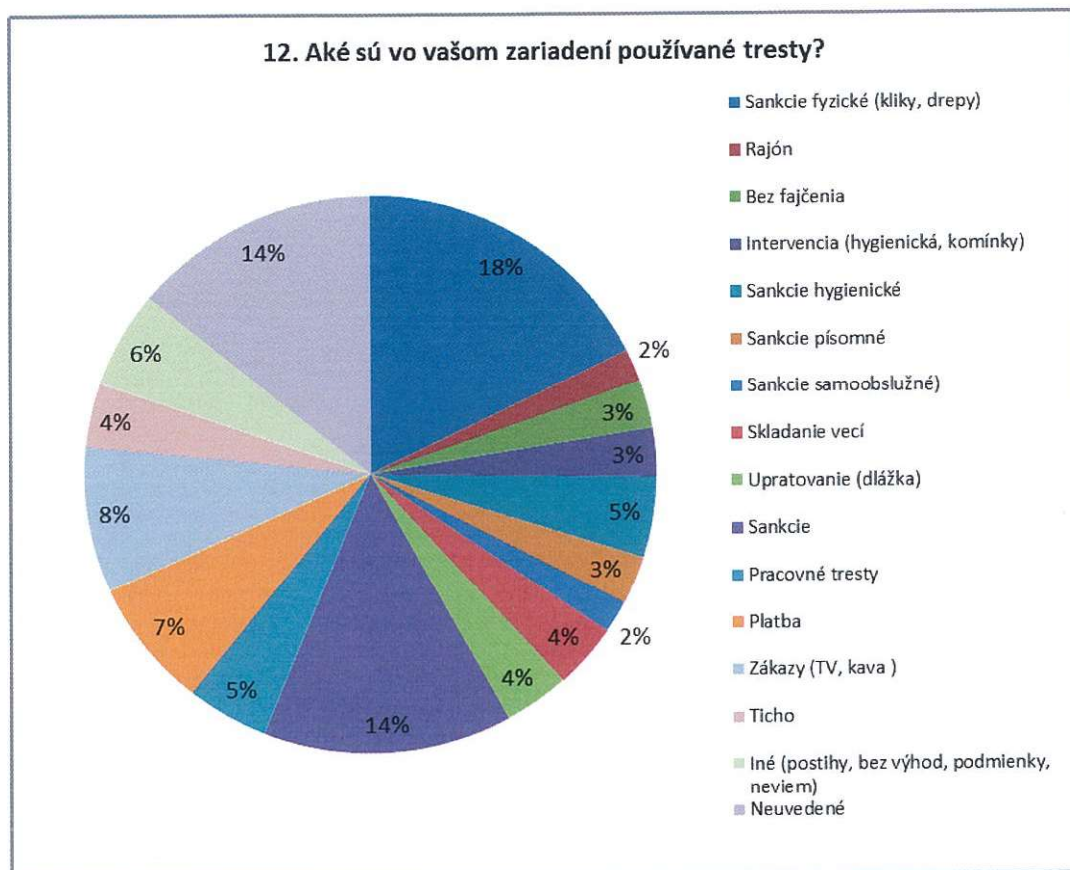
Dôležitým zistením je koľko detí pred umiestnením do resocializačného strediska absolvovalo liečbu v zdravotníckom zariadení pričom tento údaj vyplnilo 98 % klientov. Väčšina 51 % klientov absolvovalo liečbu v zdravotníckom zariadení, 47 % opýtaných však liečbu v zdravotníckom zariadení neabsolvovalo. Podľa § 63, odseku 2, písm. a) zákona 305/2005 Z. z. sa poskytuje odborná pomoc v resocializačnom stredisku len na základe odporúčania adiktológa alebo psychiatra a splnenia podmienok prijatia do zariadenia. Všetci opýtaní klienti potvrdili existenciu pravidiel, ktoré v resocializačnom stredisku musia dodržiavať, je preto dôležité zamerať sa na udalosti, ktoré umiestneniu do resocializačného strediska predchádzali a či bol dodržaný vyššie uvedený postup pri umiestnení do resocializačného strediska.

Výrazná väčšina opýtaných 90% je v kontakte s rodičmi, čo je v súlade s článkom 9 Dohovoru zameraného na udržiavanie kontaktu s oboma rodičmi, okrem prípadov keď je to nezlučiteľné so záujmami dieťaťa. Pozitívne vnímame aj skutočnosť, že až 81 % opýtaných má v resocializačnom stredisku človeka, ktorému dôveruje, až 91 % opýtaných má pri sebe človeka na ktorého sa môže spoľahnúť. Nedôvera 18 % opýtaných voči nikomu v resocializačnom stredisku je z nášho pohľadu podnet na zmenu aktuálnej situácie. Negatívne vnímame aj fakt, že len 26 % opýtaných sa spolieha na vychovávateľa, teda profesionála, ktorý je v resocializačnom stredisku dieťaťa, mladistvému najbližšie. Spomedzi opýtaných sa 31 % spolieha na rodinu (rodičia, súrodenci) a 26 % na spolubývajúceho.

Veľmi dôležitá je ochrana dieťaťa a maloletého pred zneužívaním a zanedbávaním v súlade s článkom 19 Dohovoru, podľa ktorého musí byť dieťa chránené pred všetkými formami zlého zaobchádzania zo strany rodičov alebo iných osôb zodpovedných za výchovu. I napriek tomu sa 41 % opýtaných so zlým zaobchádzaním stretlo z toho 20 % v škole, 11 % v resocializačnom stredisku, teda v priestore, kde je štát povinný zabezpečiť zvláštnu ochranu deťom. Až 44 % opýtaných sa so zlým zaobchádzaním stretlo na verejnosti, konkrétne na ulici. Ešte negatívnejšie vnímame zistenie, že až 61 % opýtaných sa so zlým zaobchádzaním stretlo zo strany dospeléj osoby.

Všetky navštívené resocializačné strediská využívajú ako nástroj práce s deťmi a mladistvými tresty. Podľa konštatovania 10 % opýtaných sa ako sankcie využívajú telesné tresty, 88 % opýtaných konštatuje, že sankcie v resocializačnom stredisku, v ktorom sú umiestnení sa nevyužívajú. Spektrum trestov, ktoré jednotlivé strediská využívajú je široké, niektoré sú nejasné alebo nekorešpondujú s právnym stavom. Vo veľkej miere sa využívajú kličky, drepy, a pod. Nejasné pojmy sú tzv. „hygienické intervencie“ a „sankcie hygienické“. Podľa súčasného poznania je nielen na Slovensku a v EÚ fajčenie zdraviu škodlivé tak pre maloletých, mladistvých a dospelých a preto je nejasné využívanie trestu „bez fajčenia“ ako jedného z trestov, teda represívnych nástrojov.

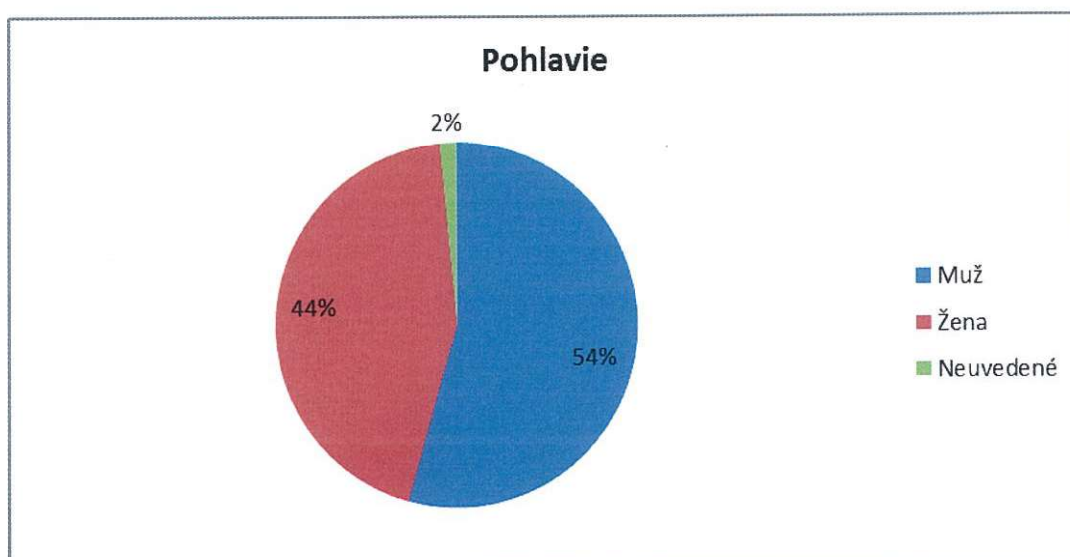
Podľa odpovedí opýtaných až 71 % zverencov už bolo potrestaných. Trest je využívaný aj napriek tomu, že všetci opýtaní poznajú pravidlá a vedia, že tieto pravidlá je potrebné dodržiavať. Podľa odpovedí 87% opýtaných využívajú resocializačné strediská pri práci aj odmeny, 13% opýtaných konštatuje, že odmeny za dobré správanie v ich resocializačnom stredisku nie sú používané. Nevhodné je používať ako odmenu aj cigaretu, avšak je to najlepšia odmena pre niektorých opýtaných. Najviac opýtaných vníma ako najpotešiteľnejšiu odmenu priepustku 17 % a výlet 20 %, sladká odmena je motivujúca pre 12 % opýtaných.

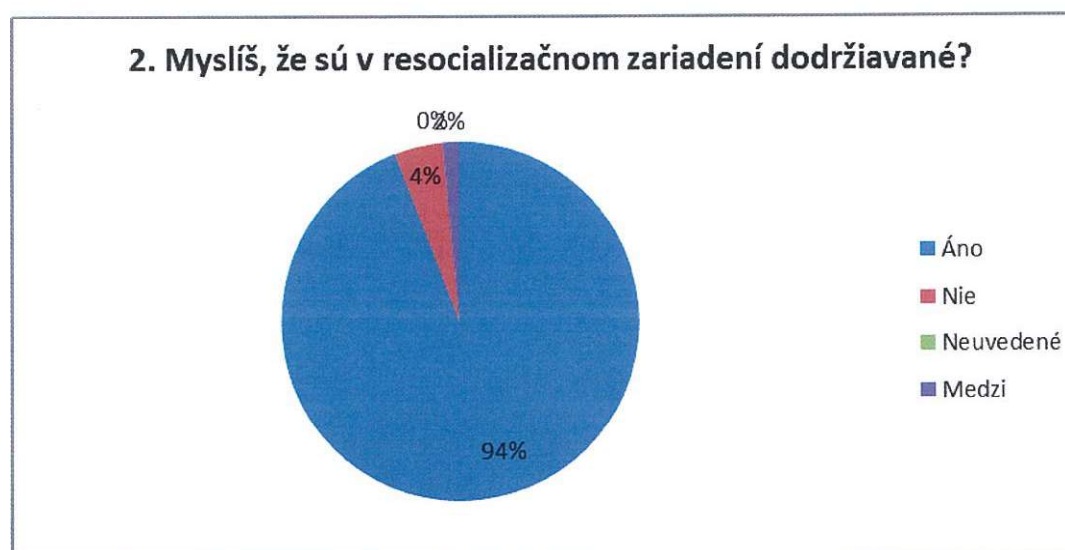
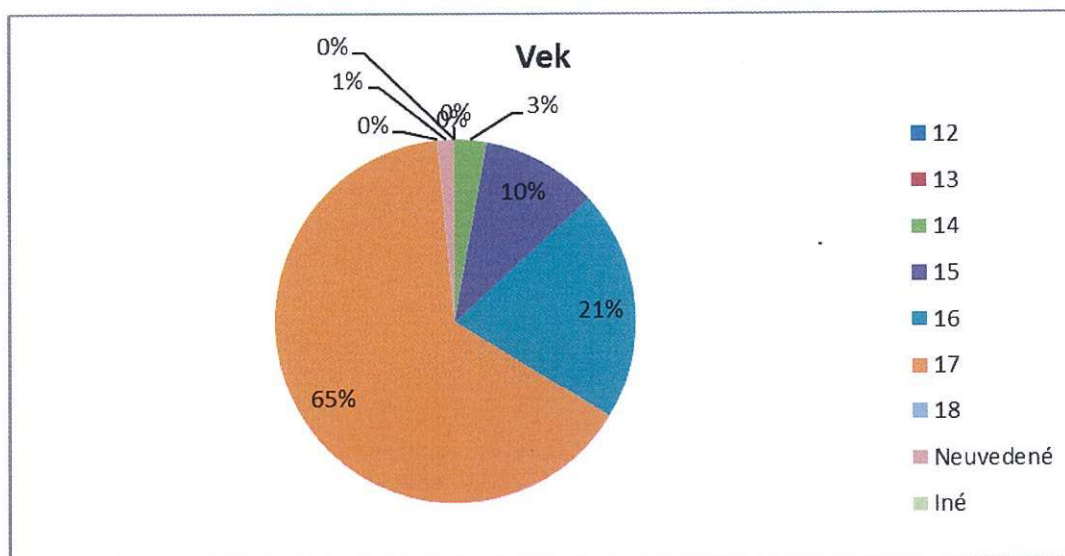
Podľa článku 28 Dohovoru má dieťa právo na vzdelanie a je povinnosťou štátu zabezpečiť adekvátne vzdelanie pre deti v súlade s právnym stavom na Slovensku a v EÚ. Medzi opýtanými 53 % navštevuje školu, 44 % opýtaných školu nenavštevuje. Tento fakt je potrebné ďalej analyzovať a získať informácie prečo školu nenavštevujú. Až 93 % opýtaných má vytvorené podmienky na prípravu do školy.

Aktívne využívanie voľného času je pre cieľovú skupinu opýtaných, klientov resocializačných stredísk dôležité a preto môžeme pozitívne vnímať skutočnosť, že 79 % opýtaných má v zariadení možnosť venovať sa činnosti, ktorá ich baví. Väčšinou sa venujú športovým aktivitám 21 % a tzv. hobby, napr. čítanie, kreslenie, gitara, spievanie, a to 41 %.

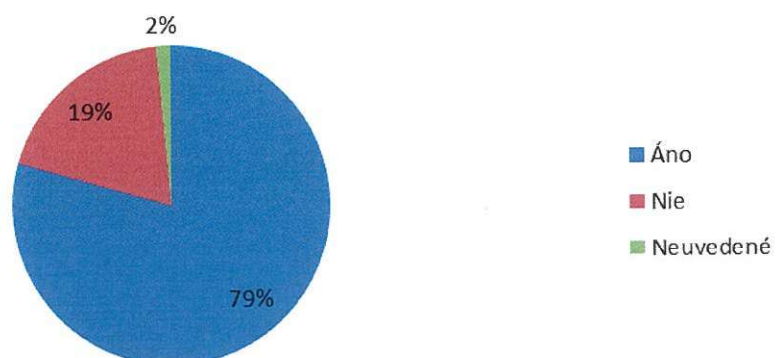
Deti a mladiství, ktorý boli cieľovou skupinou tohto výskumu sa v krízovom zariadení naučili alebo zlepšili a sú na to hrdí, 15 % sa naučilo starať o zvieratá, 12 % slušne správať, 3 % si zlepšili prospech v škole, 9 % sa zlepšilo v komunikácii a 6 % sa naučilo žiť normálny život.

Záverom možno konštatovať, že v rámci praxe dochádza pri resocializácii detí v resocializačných strediskách k porušovaniu ich práv vyplývajúcich z Dohovoru tak ako bolo vyššie uvedené, čo si vyžaduje predovšetkým novelizáciu zákona č.305/2005 Z. z. ako aj vecné riešenie vybraných otázok uvedených v tejto správe. O výsledkoch zisťovania boli priebežne informované orgány štátnej správy s pôsobnosťou v predmete veci, ktoré počas prebiehajúcich návštev v resocializačných strediskách prijímali opatrenia v záujme odstránenia nejednotností postupov resocializačných stredísk. Taktiež vo veci premiestňovania detí medzi resocializačnými strediskami, prípadne z detského domova do resocializačného strediska na základe rôznych zmlúv sme sa obrátili na Generálnu prokuratúru SR a to vzhľadom na nejednotnosť stanovísk MPSVR SR a ÚPSVR SR a skutočnosti, že zúčastnení zástupcovia príslušných krajských prokuratúr toto považovali za porušenie zákona a neoprávnené zadržiavanie dieťaťa bez právoplatného a vykonateľného rozhodnutia príslušného súdu. Dôležité je taktiež zamerať sa na nesúlad zákona č. 305/2005 Z. z. so zákonom č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, ktorý upravuje podmienky prostredia práce s deťmi a mladistvými a taktiež aj podmienky stravovania cieľovej skupiny.

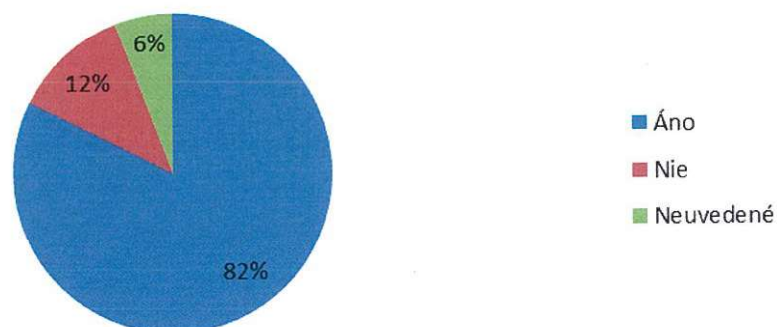

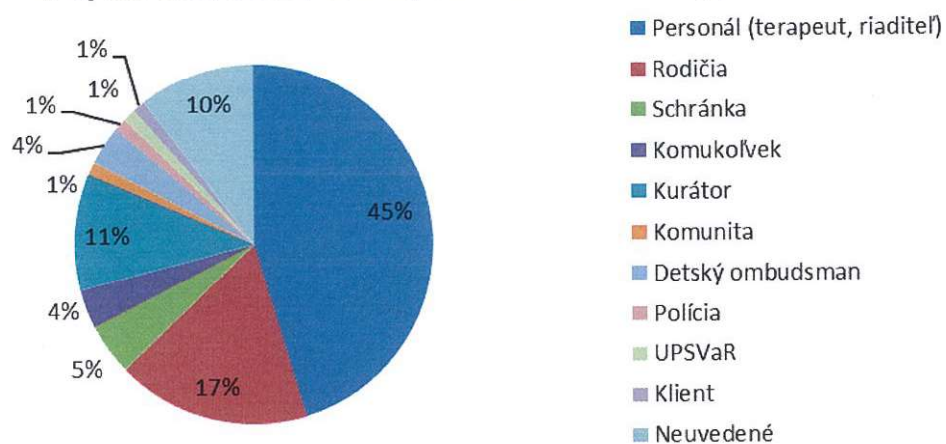
3. Máš prístup ku všetkým informáciám, ktoré potrebuješ?

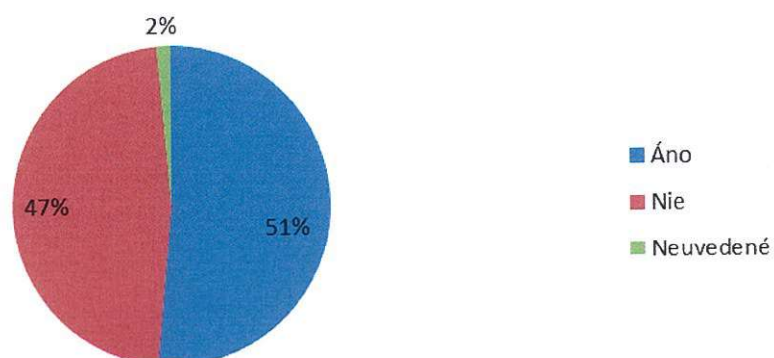
4. Máš možnosť podať individuálnu sťažnosť v tomto zariadení?

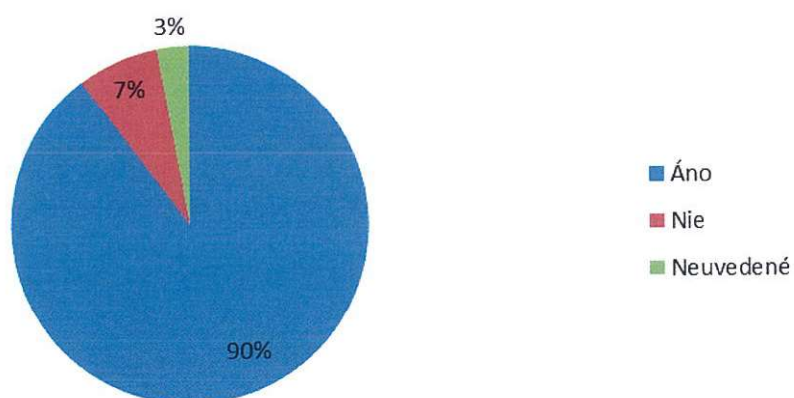
4. a) Ak áno, uveď, komu ju môžeš adresovať/poslať:

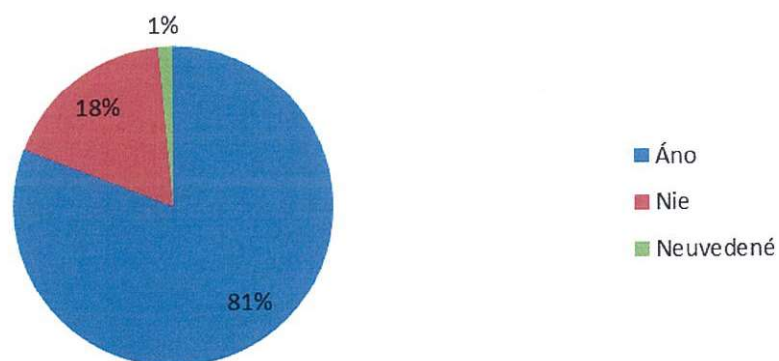
5. Pred umiestnením do resocializačného zariadenia si absolvoval liečbu v zdravotníckom zariadení?

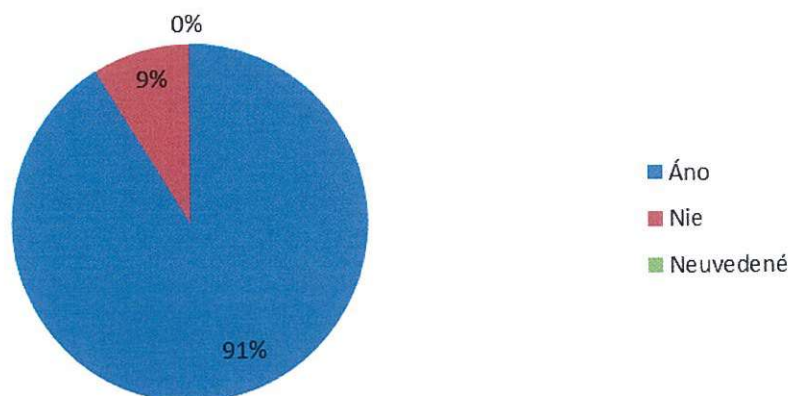
6. Si v kontakte s rodičmi?

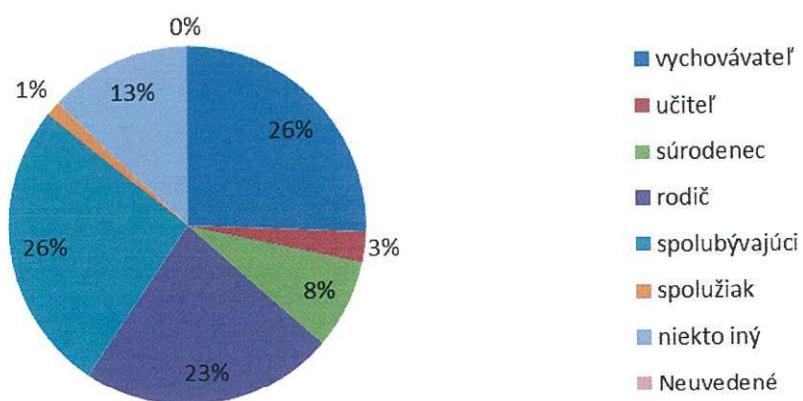
7. Máš v resocializačnom zariadení človeka, ktorému dôveruješ?

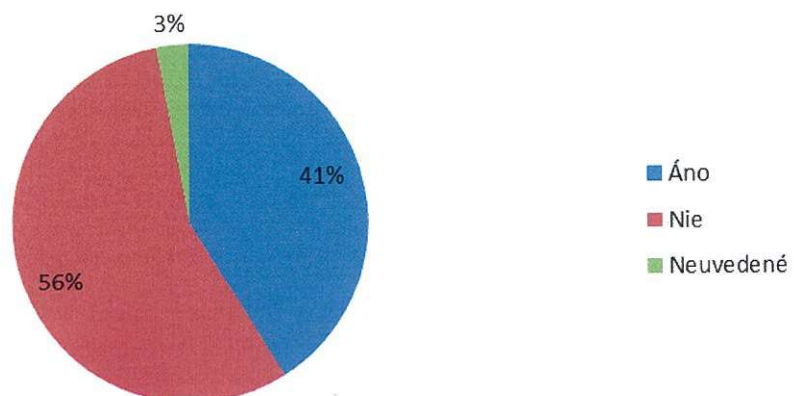
8. Je pri tebe niekto, na koho sa môžeš spoľahnúť?

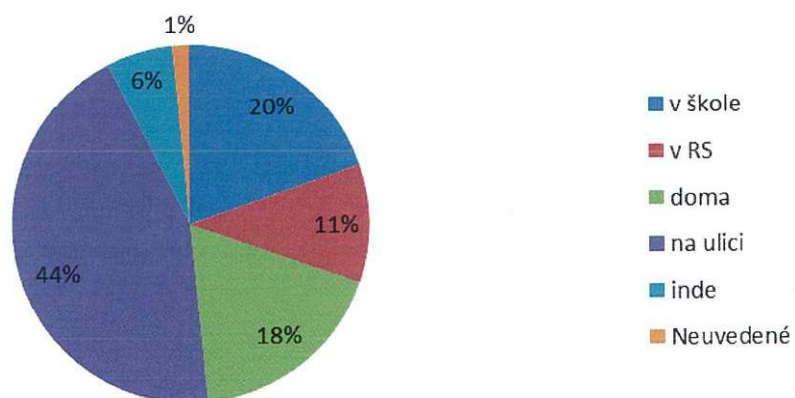
8. a) Ak áno, je to:

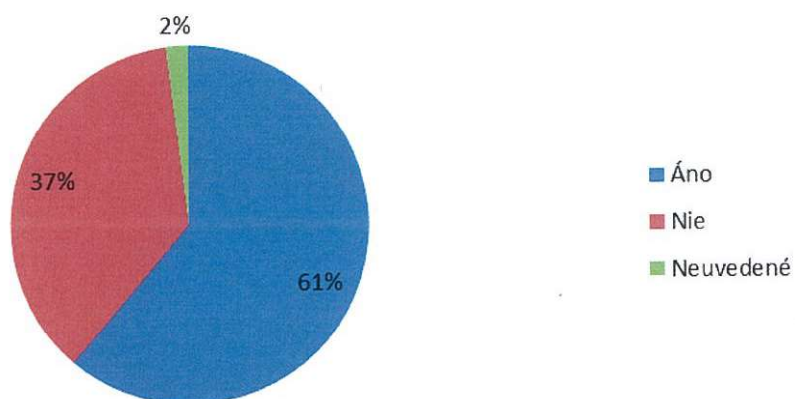
9. Stretol/stretla si sa už so zlým zaobchádzaním

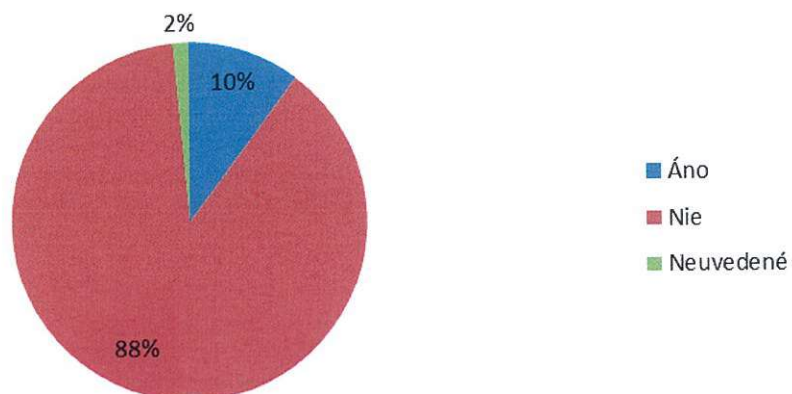
9. a) Ak áno, kde:

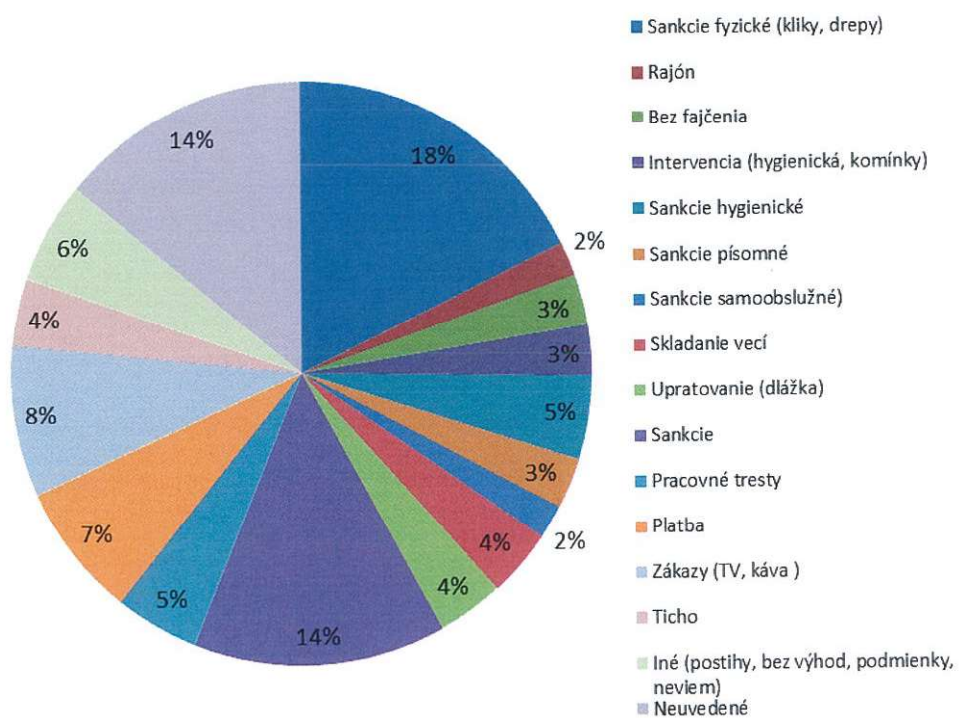
10. Bolo to zo strany dospeljej osoby?

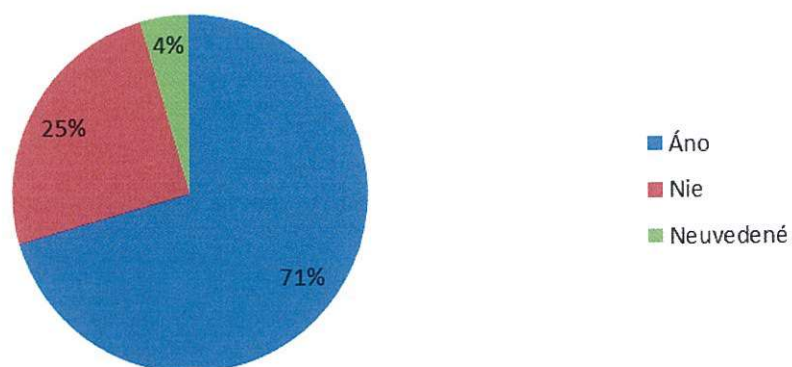
11. Sú vo vašom zariadení používané telesné tresty?

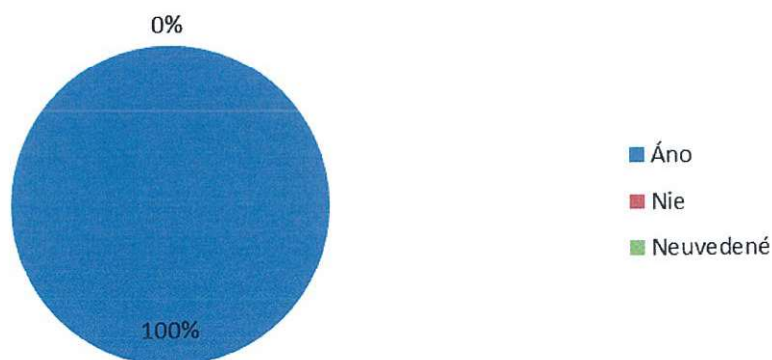
12. Aké sú vo vašom zariadení používané tresty?

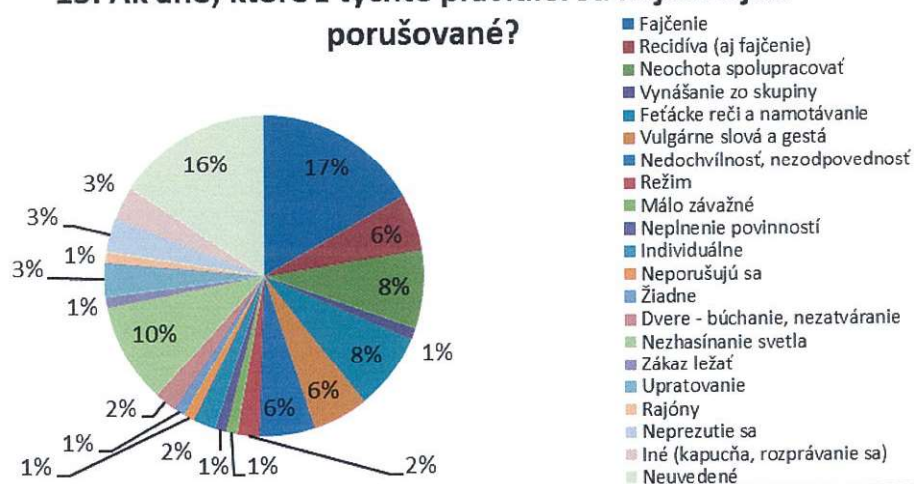
13. Dostal/dostala si už nejaký trest?

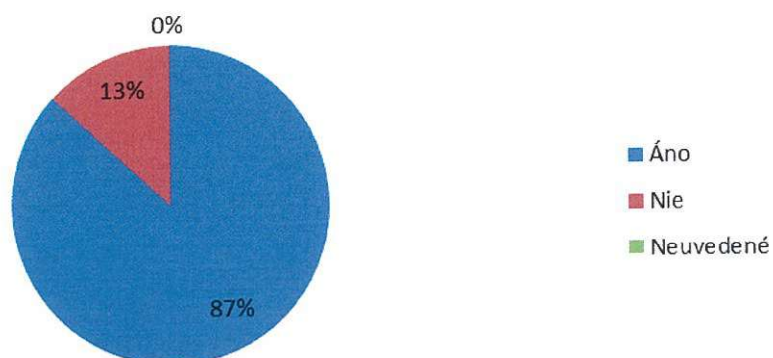
14. Existujú vo vašom zariadení pravidlá, ktoré je potrebné dodržiavať?

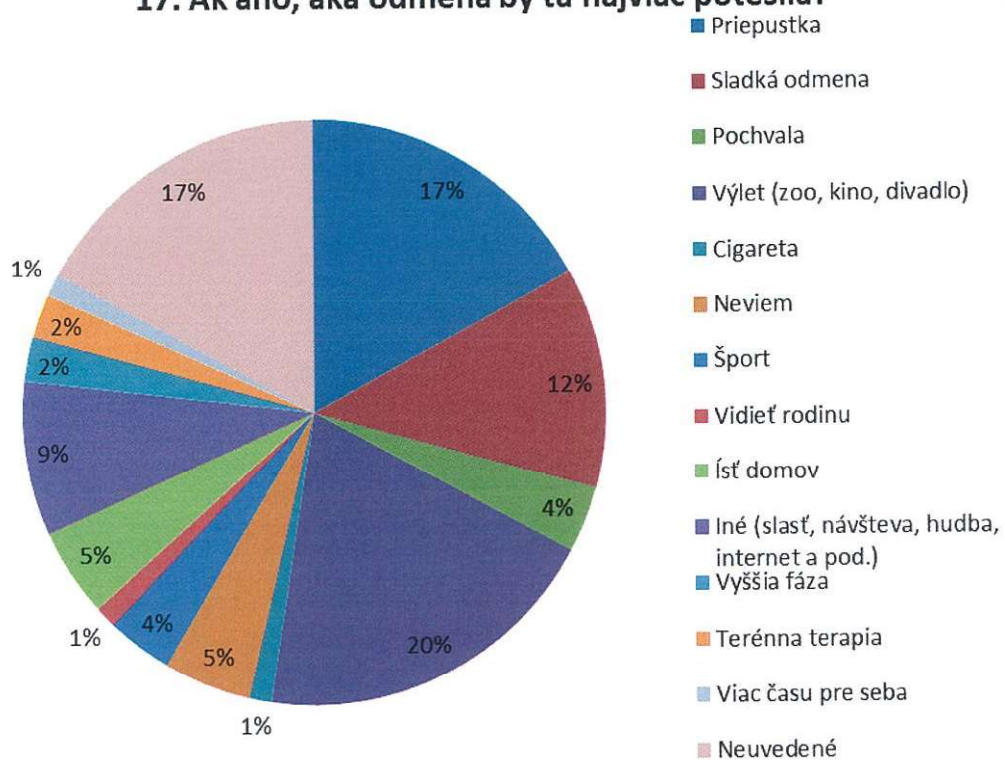
15. Ak áno, ktoré z týchto pravidiel sú najčastejšie porušované?

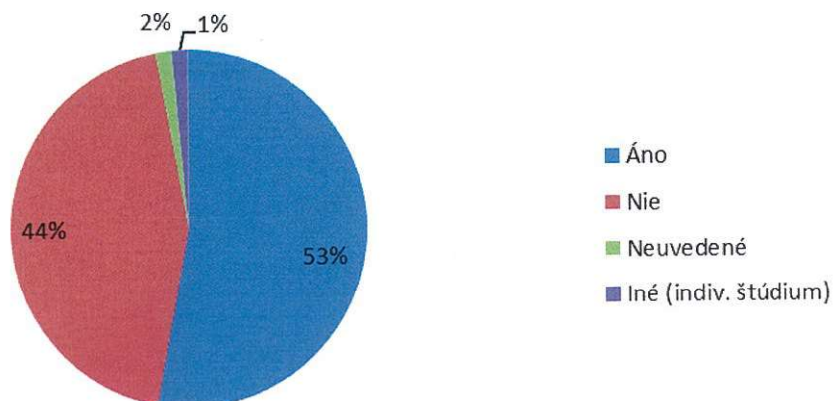
16. Existujú vo vašom zariadení odmeny za dobré správanie?

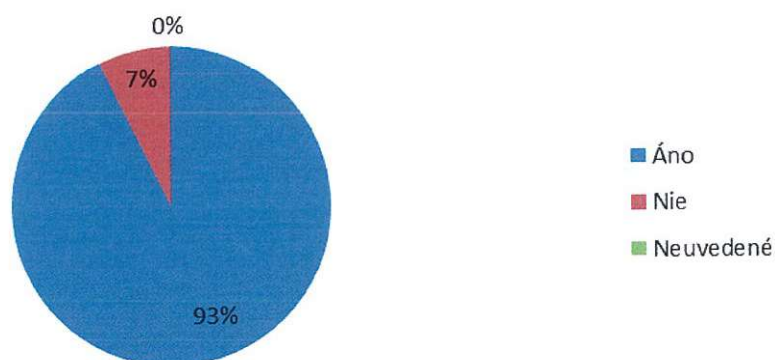
17. Ak áno, aká odmena by ťa najviac potešila?

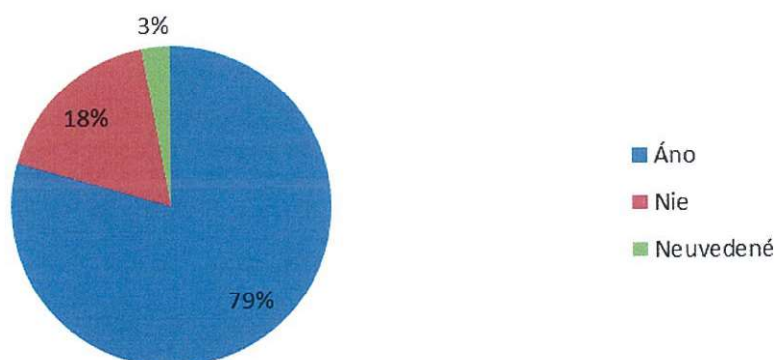
18. Chodíš do školy?

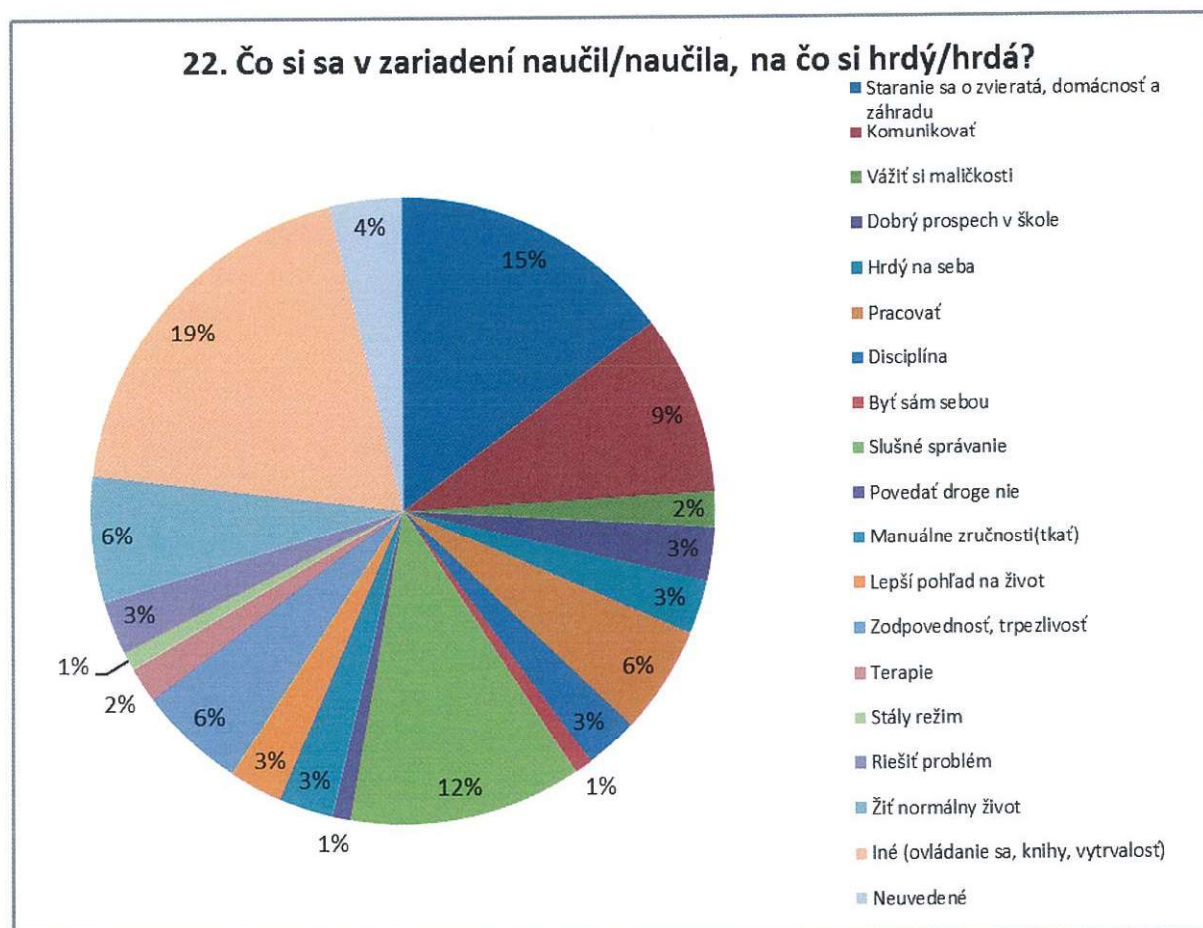
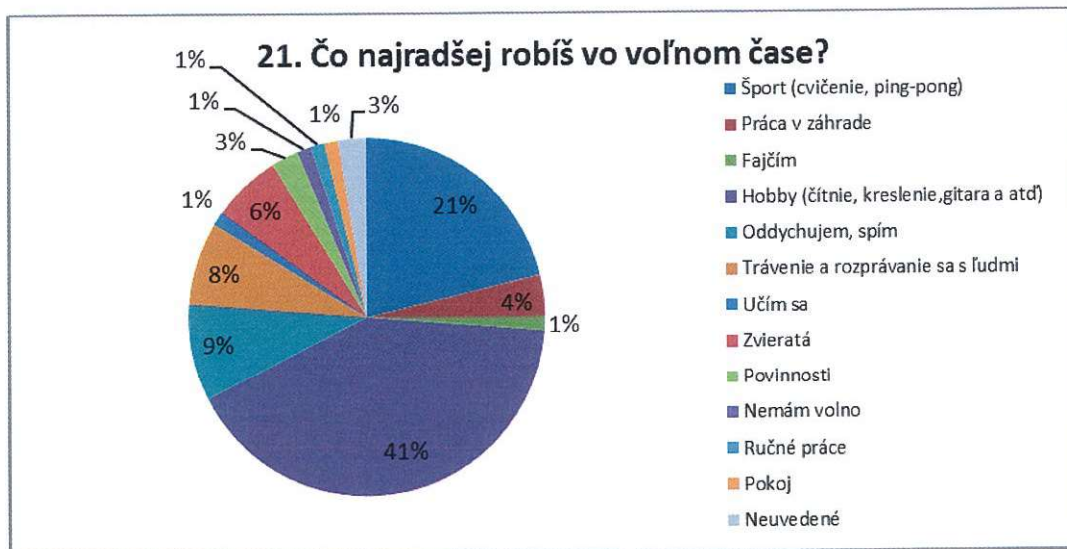

19. Ak áno, máš v zariadení vytvorené podmienky na prípravu do školy?

20. Máš v zariadení možnosť venovať sa činnosti, ktorá ťa baví?

7. Správa z pilotného monitoringu v detských domovoch

Cieľ výskumu:

Výskumný proces bol rozdelený na tri časti s rozdielnymi cieľmi a procesmi.

Hlavným cieľom výskumu prvej časti je získať informácie o dodržiavaní práv detí vo vybraných detských domovoch v súvislosti s medzinárodnými dohovormi a právnymi aktmi, ktorými je SR viazaná.

V druhej časti výskumu sme sa zamerali na kontrolu spisov o dieťati, ich obsahu a forme v súvislosti s § 60 zákona č.305/2005 Z. z.

Hlavným cieľom tretej časti výskumu je vytvorenie metodológie a odporúčaní pre efektívne hodnotenie sociálnoprávnej ochrany všetkých detských domovov v SR.

Výskumná metóda a výskumný proces:

V prvej časti výskumu sme sa po analýze právneho stavu v SR, medzinárodných dokumentov a definovaní cieľovej skupiny v súlade s hlavným cieľom prvej časti výskumu rozhodli pre dotazníkovú metódu zberu dát a kvantitatívnu metódu spracovania dát.

V druhej časti výskumu sme analyzovali spisy o dieťati dostupné vo vybraných detských domovoch spravované príslušným detským domovom.

V tretej časti sme po primárnej analýze procesov zberu dát a SWOT analýze výskumného procesu prispôbili dotazník podmienkam a možnostiam cieľovej skupiny.

Výskumný proces je založený na metodickom dodržaní na seba nasledujúcich častí, pretože len v takomto prípade je možné na základe zistení prvej a druhej časti vytvoriť najvhodnejšiu a najefektívnejšiu metodológiu zberu a spracovania dát podstatne väčšej cieľovej skupiny.

Cieľová skupina:

Detský domov Nezábudka, Nezábudková 3, 929 01 Dunajská Streda

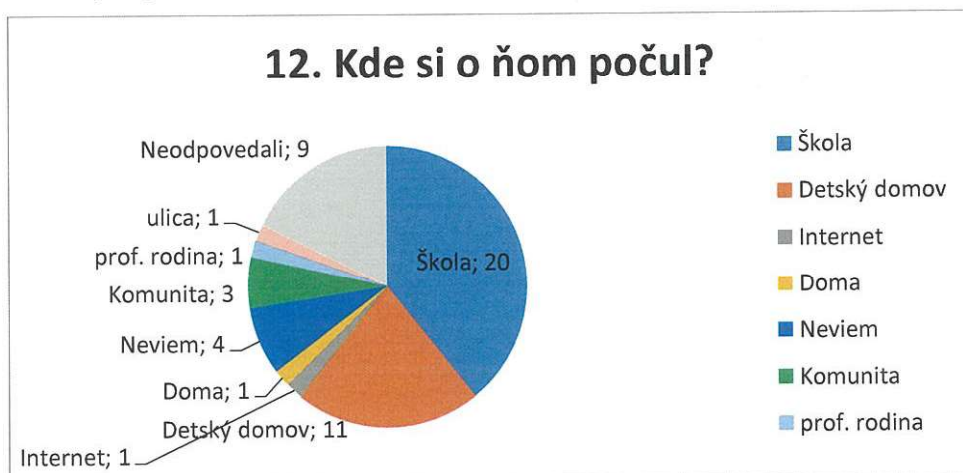
Detský domov, Botanická 46, 917 08 Trnava

Detský domov Harmónia, Stavbárska 6, 821 07 Bratislava

Výsledok výskumu:

1. časť:

Rozdelenie respondentov (detí v Detských domovoch) bolo vyvážené i napriek prevahe respondentov mužov 61,3 %, za veľký prínos považujeme zastúpenie 3 národností / slovenská 90,1 %, maďarská 6,8 %, rómska 2,3 % vo výskume. Otázky, ich následnosť a formulácia korešpondujú s Dohovorom pretože takouto formou je najvhodnejšie splniť hlavný cieľ prvej časti výskumu. Len 10 % respondentov nevníma podporu v činnostiach v súvislosti s článkom 3. Dohovoru. Väčšina detí vníma kladne podmienky v súlade článkom 8. Dohovoru a majú vytvorené podmienky na reálny vzťah s biologickými rodičmi. Až 61,3 % detí sa stretlo so zlým zaobchádzaním (č. 19 Dohovoru) a to 25 % v detských domovoch, 22,7 % doma a na ulici a 18,2 % v škole. Až 45,5 % sa stretlo so zlým zaobchádzaním so strany dospelšej osoby, táto oblasť je pre vývoj dieťaťa veľmi dôležitá a preto by mala byť hlbšie analyzovaná a spájaná s viacerými premennými, pretože je v oblasti sociálnoprávnej ochrany dieťaťa kľúčová. Len 10 % detí nemá pri sebe človeka ktorému verí (č.5 Dohovoru), zaujímavejšie je, že 40,9 % detí verí „vychovávateľom“ a ostatní ma vzťah založený na dôvere s spolubývajúcimi, spolužiakmi, súrodencami, učiteľmi a len malá skupina respondentov nedôveruje nikomu. Možnosť zveriť sa v prípade potreby dôveryhodnej osobe má až 90,1 %, teda má si ho/ju kto vypočuť (č.12 Dohovoru). Pojem „ľudské práva“ pozná dominantná väčšina respondentov 86,4 %, ale v detskom domove sa s ním zoznámilo len 25 % respondentov a väčšina sa s týmto pre dieťa dôležitým pojmom stretlo v škole 45,5 %, 70,5 % respondentov však konštatovalo, že sa „ľudských právach“ v detskom domove rozprávajú.

Dostupnosť informácií a literatúry je aj podľa č.17 Dohovoru kľúčová pre plnohodnotný život dieťaťa a preto je dôležitá informácia, že 52,3 % detí konštatuje, že nemajú v detskom domove knižnicu a 84,1 % respondentov sa nikto nepýta či niečo v knižnici potrebujú. Dominantná

časť respondentov kladne hodnotí situáciu v detskom domove v súvislosti s možnosťou stretávať sa a byť v kontakte s blízkymi (otázky 16, 17, 18). 22 % respondentov nemá prístup k informáciám, ktoré potrebuje a preto je dostatočný priestor pre rozvoj práce zo strany vychovávateľov a sociálnych pracovníkov. Článok 20 Dohovoru je zameraný na dodržiavanie kultúrneho, náboženského a jazykového pôvodu dieťaťa a podľa zistení 95,5 % respondentov má možnosť komunikovať v jazyku, ktorý považujú za „najbližší“ a sú to jazyky slovenský 77,3 %, maďarský 9,1 %, nemecký 9,1 %. Možnosť prípravy do školy hodnotia kladne všetci respondenti a kladne hodnotia, ako je na prípravu do školy vytvorený priestor, tak osoby ktoré im pri príprave pomáhajú. Rozhodovanie o voľnočasových aktivitách hodnotí kladne 50 % respondentov, môžu rozhodovať o svojom voľnom čase a 34,1 % respondentov konštatuje, že nemôžu rozhodovať o svojom voľnom čase. Odpoveď na poslednú otázku je zaujímavá a bude si v budúcnosti vyžadovať hlbší prieskum, pretože 43,2 % respondentov sa stretlo v domove so správaním pri ktorom sa robili rozdiely medzi jednotlivými obyvateľmi zariadení.

32. Stretol si sa v detskom domove s takým správaním, ktorým by niekto robil rozdiely medzi tebou a ostatnými?

2.časť:

Analýza spisovej dokumentácie viedla k výrazným rozdielom v navštívených detských domovoch. Detské domovy nemajú jednotnú spisovú dokumentáciu aj to aj napriek skutočnosti, že § 60 zákona č. 305/2005 Z. z. presne upravuje aké informácie by sa v spisovej dokumentácii mali nachádzať. Najväčší nedostatok, vo všetkých detských domovoch, bol pri nesprávnej alebo nevedenej dokumentácii o zdravotnom stave dieťaťa. Len v Detskom domove v Dunajskej Strede niektoré spisy obsahovali tzv. „Potvrdenie o spolupráci s praktickým lekárom o zdravotnom stave dieťaťa“. Systém vedenia spisovej dokumentácie bol aj v jednotlivých zariadeniach nejednotný a veľmi neprehľadný s výraznými rozdielmi /kvantitatívnymi a kvalitatívnymi/ v samotných zariadeniach a samozrejme vo všetkých

zariadeniach. Len v detskom domove Harmónia v Bratislave a detskom domove Nezábudka v Dunajskej Strede boli zamestnanci oboznámení s „možným“ metodickým usmernením z ÚPSVaR SR ale i napriek tomu spisová dokumentácia nebola systémovo jednotná.

Spisová dokumentácia neobsahovala pracovné zmluvy s profesionálnymi rodičmi, ani potrebné dodatky k týmto zmluvám zamerané na rozsah pracovného času profesionálneho rodiča, informácie o dieťati, ktoré si profesionálny rodič vzal do starostlivosti ako aj finančné ohodnotenie profesionálneho rodiča.

Výnimočne mali detské domovy (jeden spis v Bratislave) dokladované príspevky na dieťa v profesionálnej rodine.

Detské domovy nemajú dokladované komu bolo dieťa zverené do starostlivosti a nemajú dokladované (jeden spis v Dunajskej Strede) absolvovanie akreditovaného vzdelávania.

Profesionálni rodičia nemajú dokladované bytové podmienky v akých deti žijú (list vlastníctva, nájomná zmluva).

Systém vedenia spisovej dokumentácie v súlade s § 60 zákona č. 305/2005 Z. z. bol najbližšie k zákonným požiadavkám v Dunajskej Strede, neobsahoval však informácie o zdravotnom stave dieťaťa.

3.časť:

Na základe zistení je potrebné prispôbiť použitý dotazník podľa vekových kritérií a rozdeliť respondentov na dve skupiny. Dotazník bude potrebné vypracovať vo viacerých jazykových verziách, aspoň v maďarskom jazyku.

Analýza spisovej dokumentácie je potrebná a nevyžaduje si metodické zmeny.

Odporúčania:

Na sociálnoprávnu ochranu dieťaťa orientovaný výskum môže byť na celoštátnej úrovni realizovaný aj použitou metodikou, ale jeho prirodzenou súčasťou musí byť aj získanie a hodnotenie dopadov na zdravie dieťaťa. Samotné dopady na zdravie dieťaťa by mali byť rozdelené na hodnotenie fyzického zdravia /napr. antropologické merania/ a duševného zdravia (napr. dotazníková metóda).

Dáta dostupné z hodnotenia dodržiavania medzinárodných dohovorov a platných právnych aktov, hodnotenia zdravia detí v detských domovoch a analýza spisovej dokumentácie detí sú jedinou možnosťou objektívneho hodnotenia kvality života detí v detských domovoch.

8. Činnosti komisára pre deti zamerané na spoluprácu a získavanie vlastných objektívnych informácií

Komisárka pre deti od začiatku činnosti kladla veľký dôraz na spoluprácu so širokým spektrom organizácií a inštitúcií. Pre zabezpečenie ochrany práv detí je spolupráca s organizáciami z rôznych oblastí na Slovensku a v zahraničí kľúčová.

Od začiatku činnosti sa Komisárka pre deti zamerala na rozvoj zahraničných vzťahov. Zahraničné vzťahy Úradu komisára pre deti sa zameriavajú na spoluprácu a členstvá v medzinárodných organizáciách a spoluprácu so zahraničnými ochrancami práv. Za úspech Komisára pre deti v roku 2016 je možné považovať členstvo v Európskej sieti ochrancov práv detí ENOC. Participácia v európskej sieti ENOC, ktorá spája národných ochrancov práv detí v Európe je dôležitá pri hľadaní riešení a hodnotení možného nedodržovania práv detí. Výstupy zo spoločných stretnutí a skúsenosti z iných krajín sú zohľadňované pri hľadaní riešení a kontrole ochrany práv detí na Slovensku. Členstvo v sieti ENOC umožňuje priamu participáciu na príprave dokumentov na európskej úrovni a získavanie informácií o trendoch zabezpečovania ochrany práv dieťaťa v ostatných európskych krajinách, ktoré vnímame ako podnety pre možné prispôsobovanie a zmeny súčasného stavu v oblasti ochrany práv detí na Slovensku.

Medzinárodné aktivity v roku 2016:

- ENOC 20. výročná schôdza, Litva, Vilnius, 20.9.-22.9.2016
- 10. Európske fórum práv detí, Belgicko, Brusel, 28.-30.11.2016

Spolupráca so zahraničnými partnermi je organizačne náročná a aj preto bol zvolený postup vychádzajúci z regionálnych priorít. Komisárka navštívila v roku 2016 Verejného ochrancu práv v Čechách, ako jedného z najdôležitejších partnerov. Zaujímavé a do budúcnosti prínosné bolo aj stretnutie s predsedníčkou komisie Ruskej federácie na rozvoj diplomacie Elenou Sutorminovou. Stretnutie s mimoriadnym splnomocneným veľvyslancom Poľskej republiky v SR Leszkom Lesoczewicom, ktorý komisárke pre deti sprostredkoval kontakt s poľským ombudsmanom pre deti. Úrad navštívil aj splnomocnený veľvyslanec Japonského cisárstva, ktorý má mimoriadne dobré poznatky v oblasti ochrany ľudských práv v Japonsku. V dnešnej dobe je potrebné poznať prostredie a služby v súvislosti s ochranou práv dieťaťa z rôznych častí sveta, aby aj náš úrad vedel poskytnúť potrebné informácie v prípade potreby pre široké spektrum podávateľov.

Pre zabezpečenie a monitoring ochrany práv dieťaťa na Slovensku sa v roku 2016 konalo niekoľko významných stretnutí, ktoré boli dôležité pre ďalšiu spoluprácu s organizáciami a úradmi na Slovensku. Úrad navštívila predsedníčka Ústavného súdu SR. Na tomto mieste bola dohodnutá spolupráca Ústavného súdu SR a Komisárky pre deti založená na pravidelných informáciách o konaniach, v ktorých sa konštatuje porušenie práv maloletých. Komisárka pre deti sa opakovane stretla s Predsedom Najvyššieho kontrolného úradu SR so snahou zahrnúť do kontroly poskytovateľov služieb pre deti aj dodržiavanie práv detí a vyhodnocovať subjektívne vnímanie detí ako súčasť kontroly týchto organizácií. V nadväznosti na to bol realizovaná spoločná kontrola detských domov na Slovensku, ako pilotné testovanie vo vybraných detských domovoch, ktoré len potvrdilo, že systematická kontrola organizácií poskytujúcich služby pre deti na Slovensku je potrebná a mala by byť realizovaná viacerými organizáciami s celoslovenskou pôsobnosťou. Zamestnanci Úradu komisára pre deti budú v roku 2017 vzdelávať zamestnancov Najvyššieho kontrolného úradu SR v oblasti ochrany práv dieťaťa.

Od začiatku činnosti Úradu komisára pre deti je dôležitou aktivitou i kontakt a spolupráca s viacerými orgánmi verejnej moci. Počas krátkej pôsobnosti úradu sa Komisárka pre deti stretla s ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ministrom školstva, vedy, výskumu a športu SR, ministerkou spravodlivosti SR. Ich ministerstvá sú zároveň aj najvýraznejšie participujúce inštitúcie s pôsobnosťou v oblasti ochrany práv detí. Komisárka pre deti sa opakovane zúčastnila na rokovaní Výborov NR SR, ktorých témou boli skutočnosti súvisiace s pôsobnosťou Komisára pre deti.

Úrad sa snaží spolupracovať aj so Združením miest a obcí SR. Združenie miest a obcí SR je organizácia zastupujúca všetky mestá a obce na Slovensku, ktoré sú okrem iného, aj zriaďovateľmi väčšiny materských a základných škôl. Spolupráca s touto organizáciou je preto veľmi dôležitá a v súvislosti s ochranou práv detí je jednou z kľúčových. Predškolské a školské zariadenie sú miestom kde sa deti nachádzajú niekoľko hodín denne a preto je potrebné práve z tohto prostredia získavať informácie, ako aj zmeniť alebo vytvoriť systém intervencií zameraných na ochranu dieťaťa.

Výmena informácií medzi akademickým prostredím a úradom je pre zabezpečenie ochrany práv dieťaťa veľmi dôležitá a zároveň sa vytvára prostredie na spoluprácu pri vzdelávaní odborníkov, výskumnú činnosť a výmenu informácií východisková pre rozvoj podpory ochrany práv detí. Komisárka pre deti podpísala Memorandum o spolupráci

s Trnavskou univerzitou v Trnave, Vysokou školou zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave a Vysokou školou bezpečnostného manažmentu v Košiciach.

Pre podporu zabezpečenia monitoringu a kontroly dodržiavania práv detí bola započatá spolupráca s Inštitútom pre výskum práce a rodiny, ktorý v minulosti realizoval viacero výskumov zameraných na dodržiavanie práv detí a skúmal kvalitu života detí.

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (ďalej „VÚDPaP“) spolu s Úradom komisára pre deti organizoval 25. konferenciu Dieťa v ohrození, ktorá sa konala 15. decembra 2016 v Bratislave pod názvom „Mýty a limity ochrany práv detí rozvádžajúcich sa rozvedených rodičov“. Začatá spolupráca s VÚDPaP je založená na obojstrannom využívaní kompetencií a potenciálu oboch organizácií.

Spolupráca s Úradom komisára pre osoby so zdravotným postihnutím sa začala na začiatku pôsobenia oboch úradov. Je založená aj na odbornej diskusii a výmene informácií.

Jednou z dôležitých úloh komisára pre deti je aj priamy kontakt s deťmi, preto Úrad využíva v dnešnej dobe štandardné elektronické nástroje, ktoré sú hlavným cieľom a najjednoduchšiou formou kontaktu s deťmi. Za spomenutie stojí i dohoda so Slovenskou poštou, a. s., v dôsledku ktorej od 1. júna 2016 je možné poslať list s jednoduchým označením „Komisárka pre deti“ a ten bude doručený na Úrad. Opakované stretnutia s o. z. Liga za duševné zdravie je zamerané na hľadanie vhodného nástroja, ktorý by pomáhal pri predchádzaní prejavov agresívneho správania, negatívnych účinkov látkových a nelátkových závislostí. Pôsobnosť Úradu je spojená aj podporou detí v neľahkých životných situáciách a preto sa na základe spolupráce s o. z. Leca Production pokúša Úrad podporovať talentované deti zo sociálne znevýhodnených rodín. Komisárka pre deti prevzala patronát nad slávnostným benefičným galavečerom „Štvorlístok pre talenty“, v ktorom vystúpili deti z nízkopříjmových rodín podporené práve týmto občianskym združením.

9. Personálne zabezpečenie Úradu komisára pre deti

Úlohy Úradu komisára pre deti spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti komisára pre deti plnia zamestnanci úradu v právnom vzťahu podľa zákona č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov s priamym dosahom komisára na ich výber ako aj odmeňovanie. Na čele úradu je riaditeľ Úradu komisára pre deti, ktorého vymenúva a odvoláva Komisár pre deti. Úrad mal v roku 2016 stanovený počet zamestnancov 10.

Ku dňu 1. januára 2017 bolo personálne obsadenie nasledujúce:

Obsadených miest 100 %, z toho žien 50 %

Zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním 100 %, z toho žien 50 %

Zamestnancov podľa dosiahnutého stupňa vysokoškolského vzdelania:

stupeň	I.	II.	III.
	1	4	5
Z toho žien		1	4

Zamestnancov podľa vekovej štruktúry:

vek	do 35 rokov	od 36 do 50 rokov	nad 50 rokov
	4	3	3
Z toho žien	2	0	3

10. Hospodárenie Úradu komisára pre deti s pridelenými rozpočtovými prostriedkami za rok 2016

Úrad v súlade so zákonom o štátnom rozpočte pre rok 2016 č. 411/2015 Z. z. hospodáril v rozpočtovom a účtovnom období roka 2016 so schváleným rozpočtom vo výške **318 046 eur**, určených na realizáciu kapitálových výdavkov vo výške **35 000 eur** a bežných výdavkov vo výške **283 046 eur**. Tieto finančné prostriedky boli účelovo určené na financovanie činnosti Úradu komisára pre deti v zmysle zákona č.176/2015 Z. z. a podliehajú povinnému zúčtovaniu so štátnym rozpočtom v zmysle §8a ods.7 zákona č.523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách vo verejnej správe v platnom znení.

Účel použitia prostriedkov na rok 2016 bol vymedzený v doložke vybraných vplyvov predkladaného návrhu zákona takto /List MF/009717/2016-442/:

Výdavky na mzdy a poistné	225 546 eur
Vybavenie – mater. tech. zabezpečenie	22 500 eur
Iné, vrátane nákladov na .ener.,vykurovanie	27 500 eur
Dopravné, služ. cesty, PHM	7 500 eur
Kapitálové výdavky	35 000 eur
S p o l u	318 046 eur

Na základe žiadosti komisárky pre deti boli navýšené kapitálové výdavky o 7 500 eur s možnosťou použitia najneskôr do konca roku 2017.

Pri úprave kapitálových výdavkov bol úrad usmernený, že účel a vnútorné členenie použitia prostriedkov na rok 2016 , ktorý bol vymedzený v doložke vplyvov a oznámený Úradu listom č. MF/009717/2016-442 nie je záväzný, ale má len orientačný charakter.

Upravený rozpočet Úradu komisára pre deti pre rok 2016 je:

Bežné výdavky	283 046 eur
Kapitálové výdavky	42 500 eur
S p o l u	325 546 eur

Z upraveného rozpočtu 325 546 eur boli k 31.12.2016 vyčerpané prostriedky takto:

Výdavky v eur.	
Mzdy,platy a ostat.vyrovnania	171 588,91
Poistné	53 313.58

V čerpaní miezd vo výške 171 588,91 eur sú zahrnuté aj náhrady za dni PN vo výške 194,64 € a príspevkov na stravu zo začiatku fungovania úradu vo výške 617,55 eur, kým nebolo ukončené obstarávanie jedálnych lístkov.

Výdavky v eur.	Upravený rozpočet	Čerpanie	%
Mzdy a odvody spolu	225 546	224 902,49	99,71
Tovary a služby	57 500	58 143,51	101,12
Kapitálové výdavky	42 500	19 242,36	45,28
Spolu	325 546	302 034,62	92,78

Zostatok upraveného rozpočtu na rok 2016 predstavuje 23 511,38 eur a pozostáva zo:

- 23 257,64 zostatok kapitálových výdavkov, prevod do roku 2017
- 253,74 zostatok na účte, ktorý bude odvedený v zmysle pokynu MF SR č.MF/00861/2017-441 na zúčtovanie finančných vzťahov so štátnym rozpočtom za rok 2016 do 31.3.2017.

Nevyčerpané prostriedky predstavujú vratky z nájomného vo výške **228,13 eur**, ktoré boli pripísané na účet 30.12.2016.

Priebeh časového čerpania bežných výdavkov je závislý predovšetkým od výplatných termínov, nakoľko mzdové prostriedky predstavujú spolu s odvodmi podstatnú časť všetkých výdavkov, ako je uvedené v tabuľke č. 1 až do výšky rozpočtovaných výdavkov. V tejto súvislosti je nutné poznamenať, že uvedené prostriedky pokryli mzdové náklady aj z toho dôvodu, že úrad bol zriadený nabiehal až od 1. 2. 2016 a zamestnanci doň nastupovali postupne v prvom polroku kalendárneho roku.

Najvyššie výdavky za tovary a služby predstavovala položka za nájom administratívnych priestorov a služby s tým spojené. Na základe zmluvy medzi Úradom komisára pre deti a organizáciou Jednotný majetkový fond zväzov odborových organizácií v Slovenskej republike, Odborárske námestie 3, Bratislava bolo vyplatené za nájomné a služby s týmto poskytované cca 14 000 eur. Zabezpečovanie účtovníckych prác predstavovalo výdavok 8250 eur. Významnou úlohou bolo vybudovanie strediska informačno-komunikačnou technikou ako aj základné vybavenie priestorov pre výkon práce jednotlivých zamestnancov. Ďalej vybudovanie priestorov pre zamestnancov a rokovacích priestorov. Najvyššie čiastky za vybavenie pracoviska počítačovou technikou boli uhradené za dodávku servera a záložného zdroja v sume 4 137,60 vybavenie jednotlivých zamestnancov Probookmi s príslušenstvom v celkovej čiastke 9 464,40 eur, pracovné stoly a kancelársky nábytok vo výške 6 481,50 eur, a kancelárske stoličky a sedacie súpravy cca 1615 eur.

Úrad zabezpečoval svoju činnosť zapožičaným motorovým vozidlom a časť kapitálových výdavkov presunul do r. 2017, aby si zabezpečil zlúčením prostriedkov zo zostatku roku 2016 a schválenými na rok 2017 nákup vlastného motorového vozidla, ktoré bude zabezpečené prostredníctvom Rámcovej zmluvy s Ministerstvom vnútra SR, ktoré je centrálnym obstarávateľom.

Záverom možno konštatovať, že pridelené finančné prostriedky boli v plnej miere využité a umožnili vytvoriť základ pre fungovanie úradu. Možno predpokladať, že rozpis finančných prostriedkov pri celoročnej prevádzke a plnom obsadení, tak, ako je uvedený MF pre rok 2017 a ďalšie, nebude dostatočný.

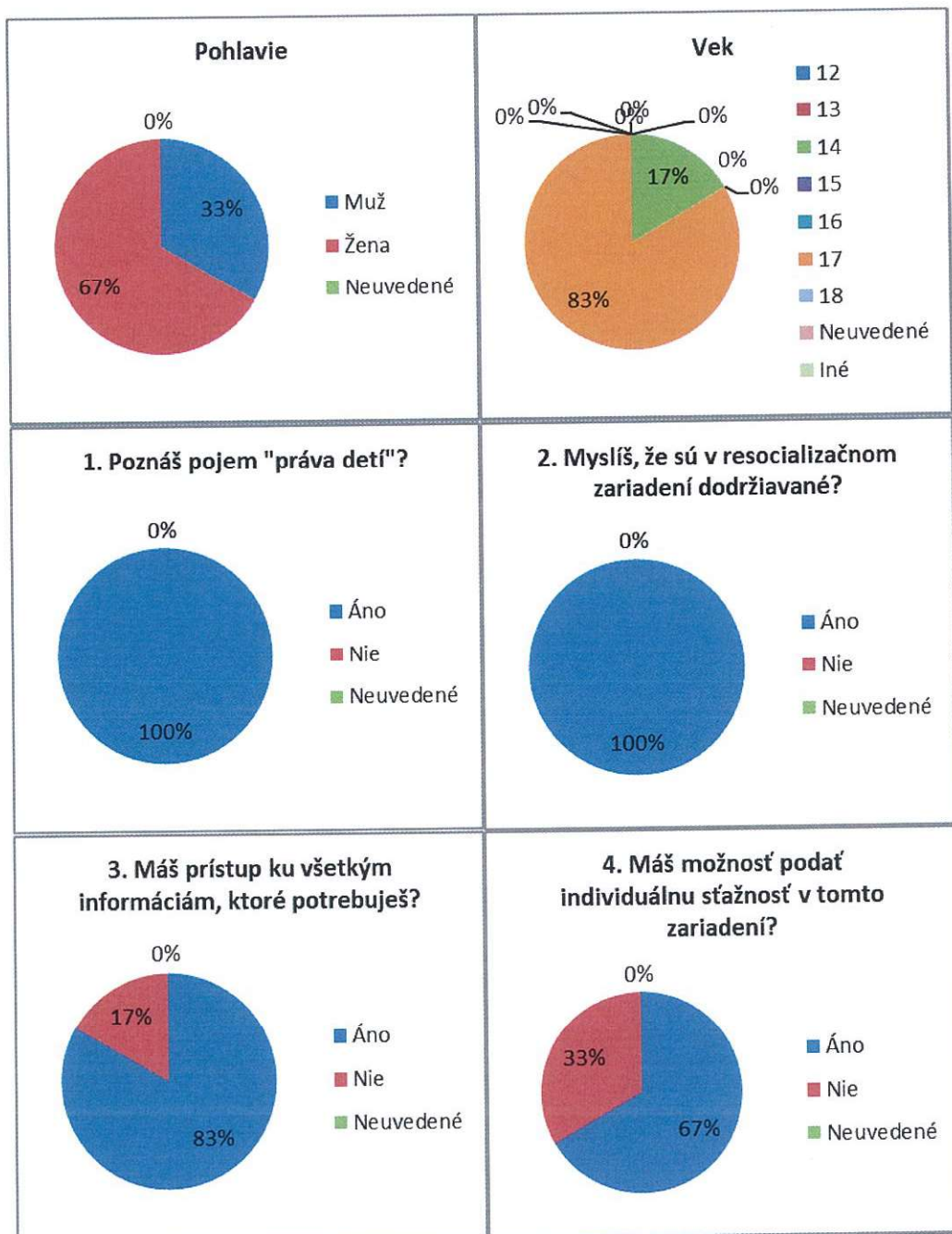
11. Záver

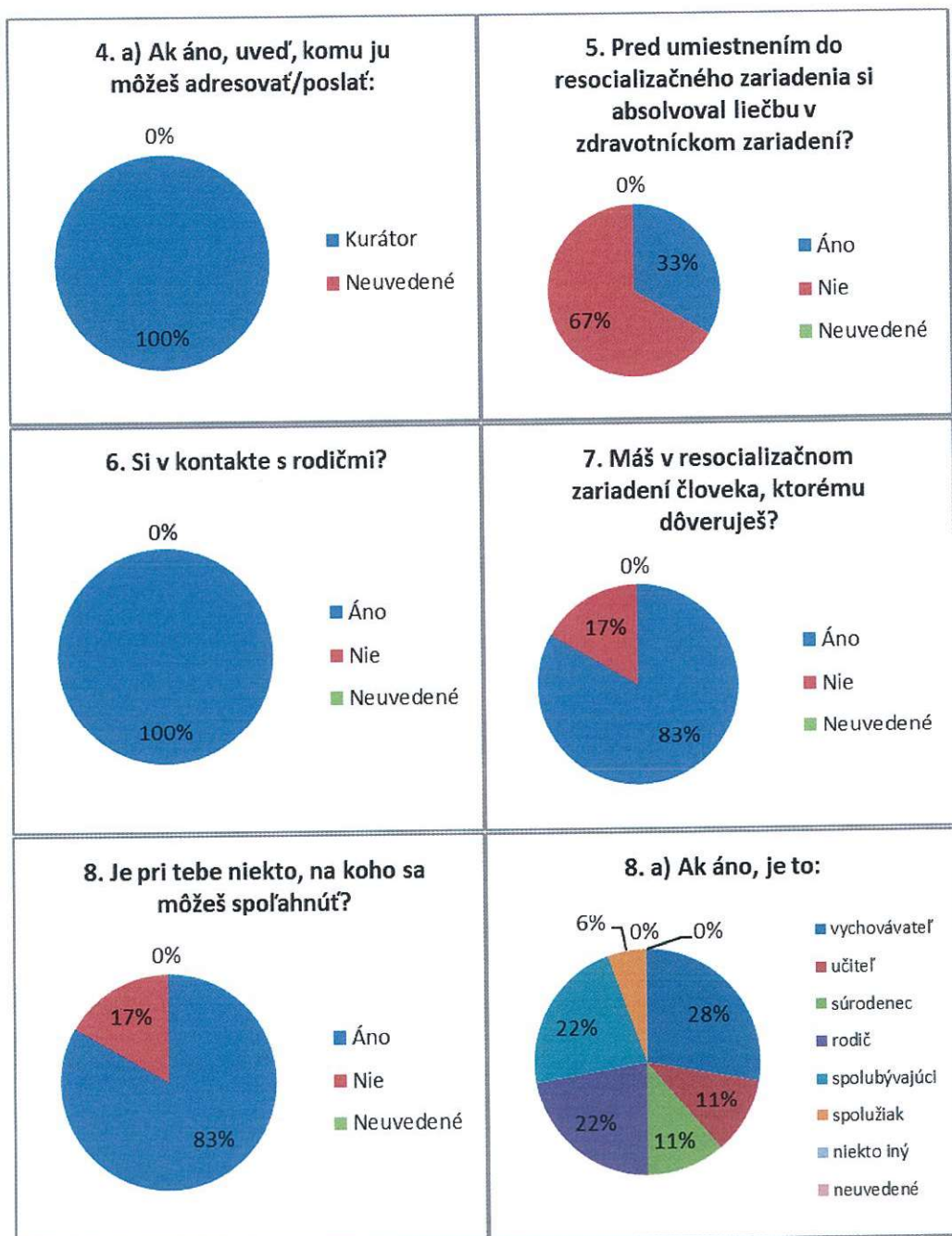
Predkladaná správa je celospoločenským dokumentom o porušovaní práv detí prakticky vo všetkých oblastiach života.

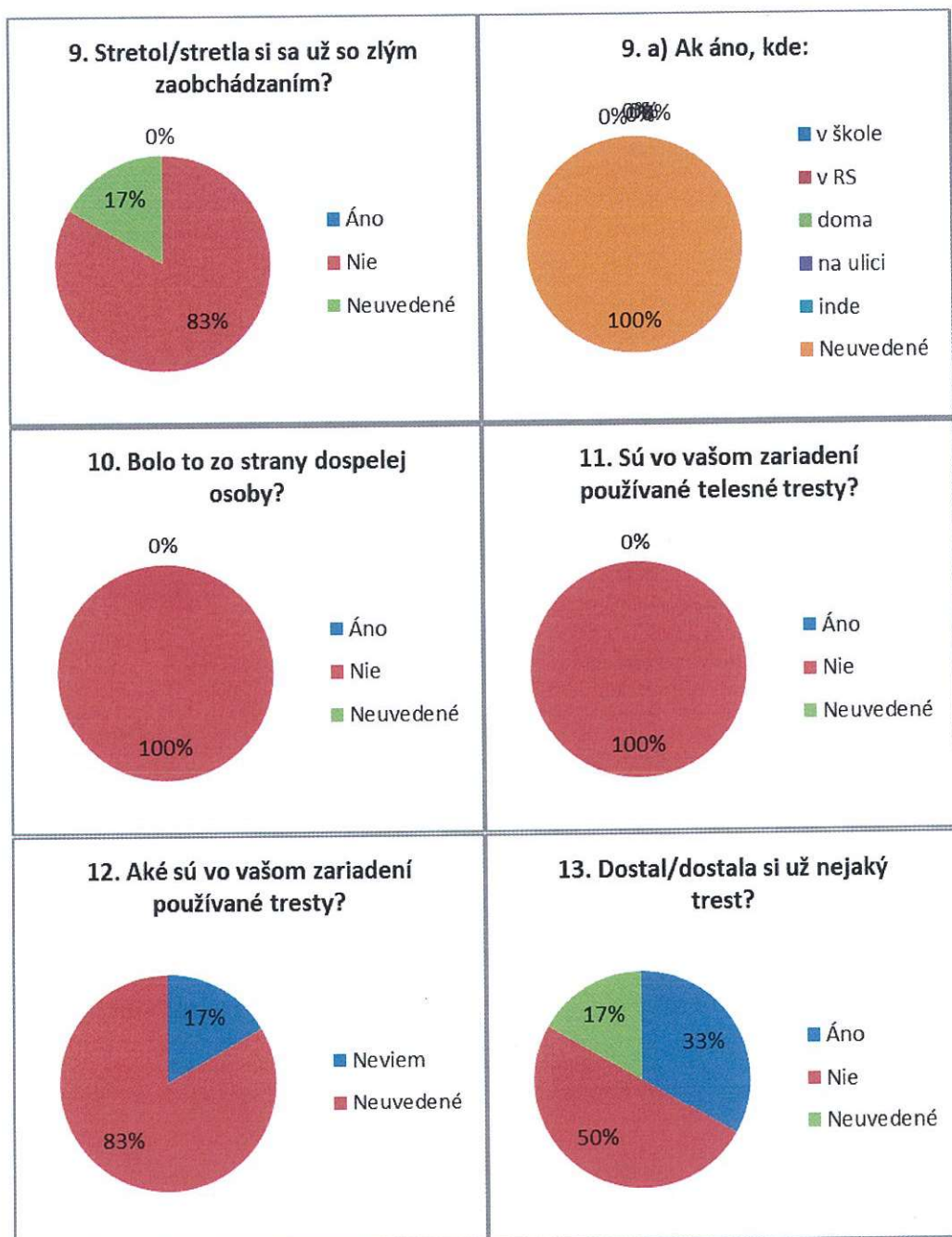
Na základe zistenia možno jednoznačne konštatovať, že pätnásťročné snaženie o zriadení samostatnej nezávislej inštitúcie komisára pre deti nebolo márne. Rozmanitosť problémov detí premietnutá v živelne prichádzajúcich podaniach, podnetoch, dotazoch, žiadostiach o stanoviská, prichádzajúcich od detí, ich zástupcov a ďalších oprávnených subjektov potvrdzujú oprávnenosť prijatia zákona č.176/2015 Z. z. Z o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Tento zákon upravuje pôsobnosť, voľbu, podmienky výkonu funkcie a zánik výkonu funkcie komisára pre deti a zriadenie Úradu. Ako sme mali možnosť zistiť deti sú najzraniteľnejšou časťou obyvateľstva a veľmi ťažko sa dovolávajú svojich práv. Majú veľmi slabý hlasok v našej spoločnosti. Je zarážajúce, že najčastejšie sa jedná o porušovaní práv detí zo strany dospelých osoby a ešte horšia je skutočnosť, že sú to najmä rodičia ktorí by mali svoje deti chrániť a práve ich používajú ako zbraň v ich nenávisťnom vzájomnom spore či už manželskom resp. partnerskom.

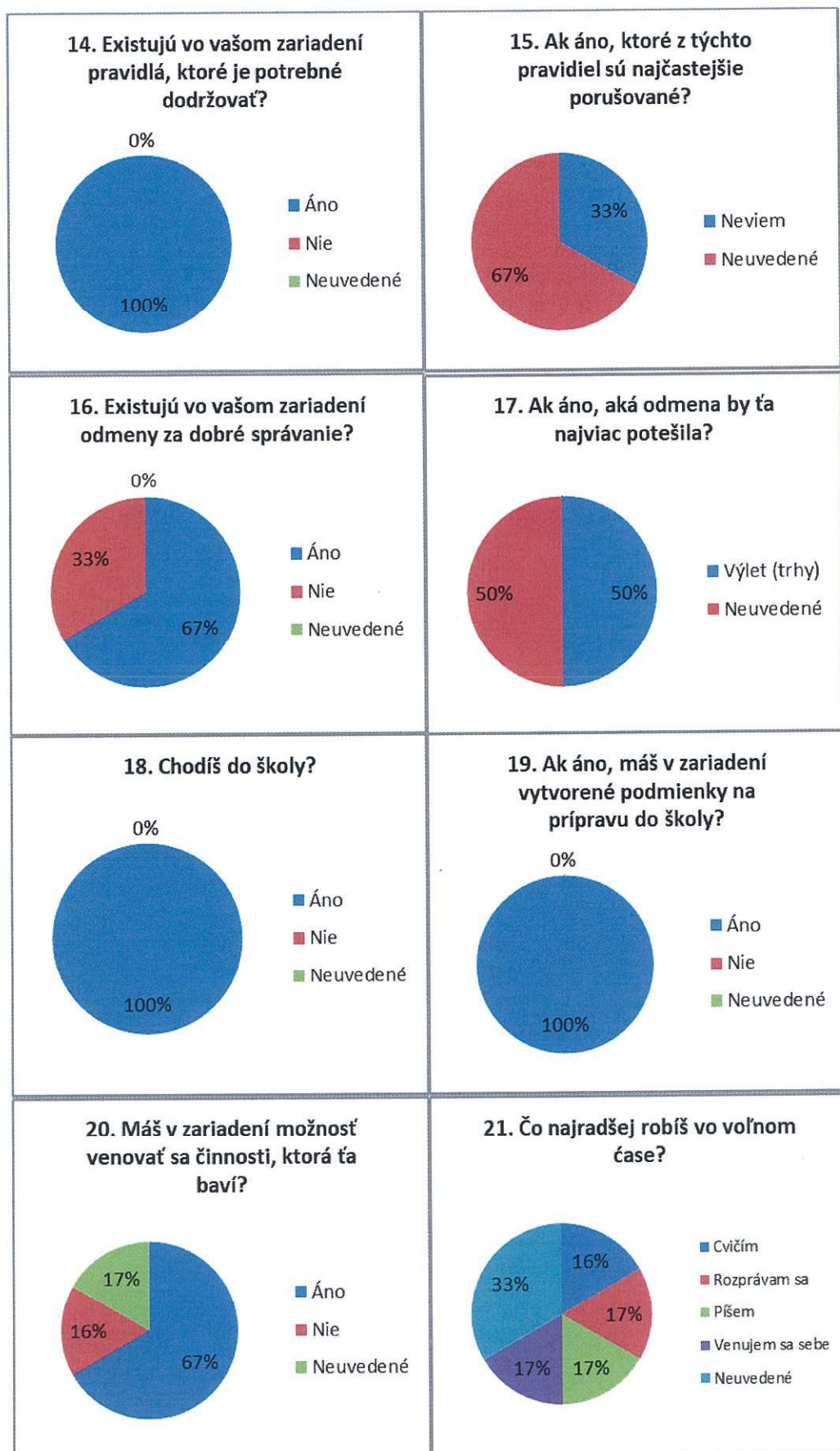
12. Prílohy k monitoringu resocializačných zariadení

COR centrum n.o., Zvolenská cesta 521, 963 01 Krupina

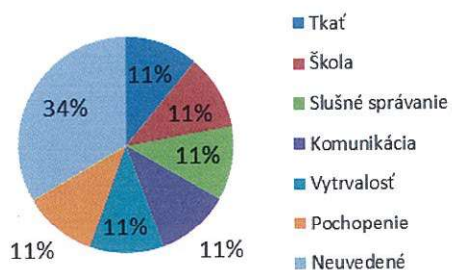

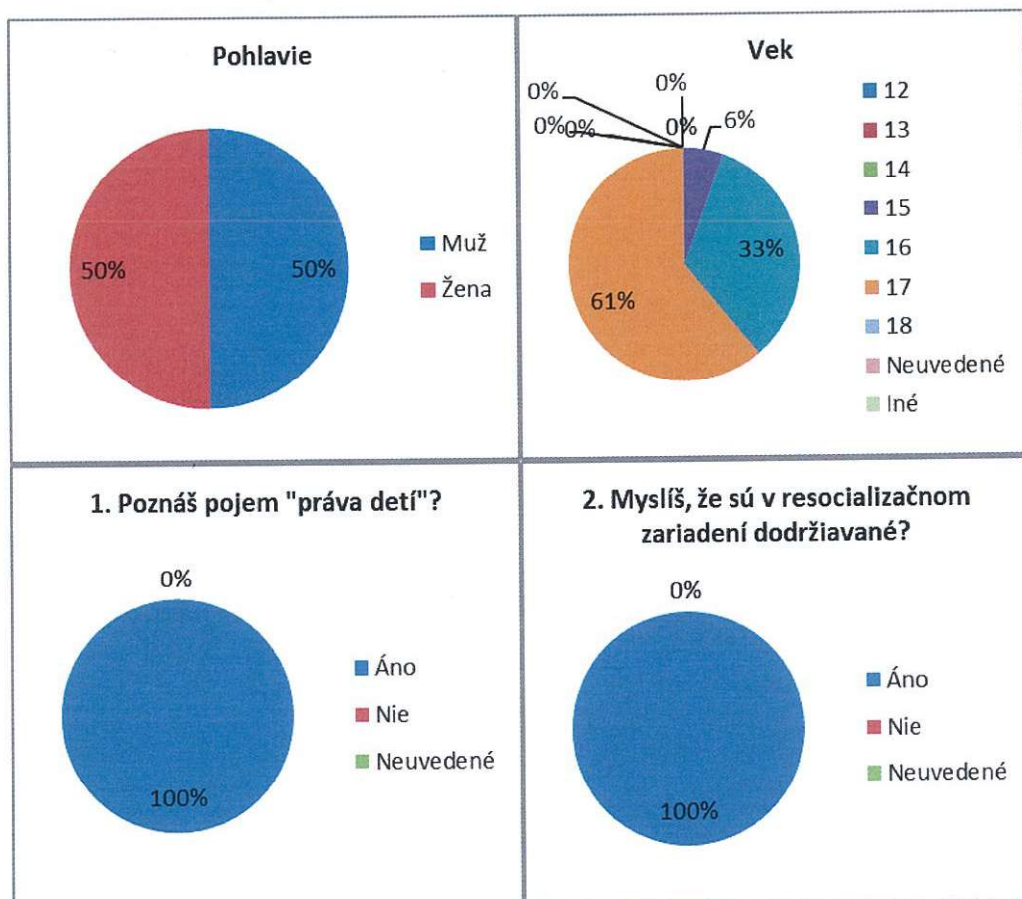

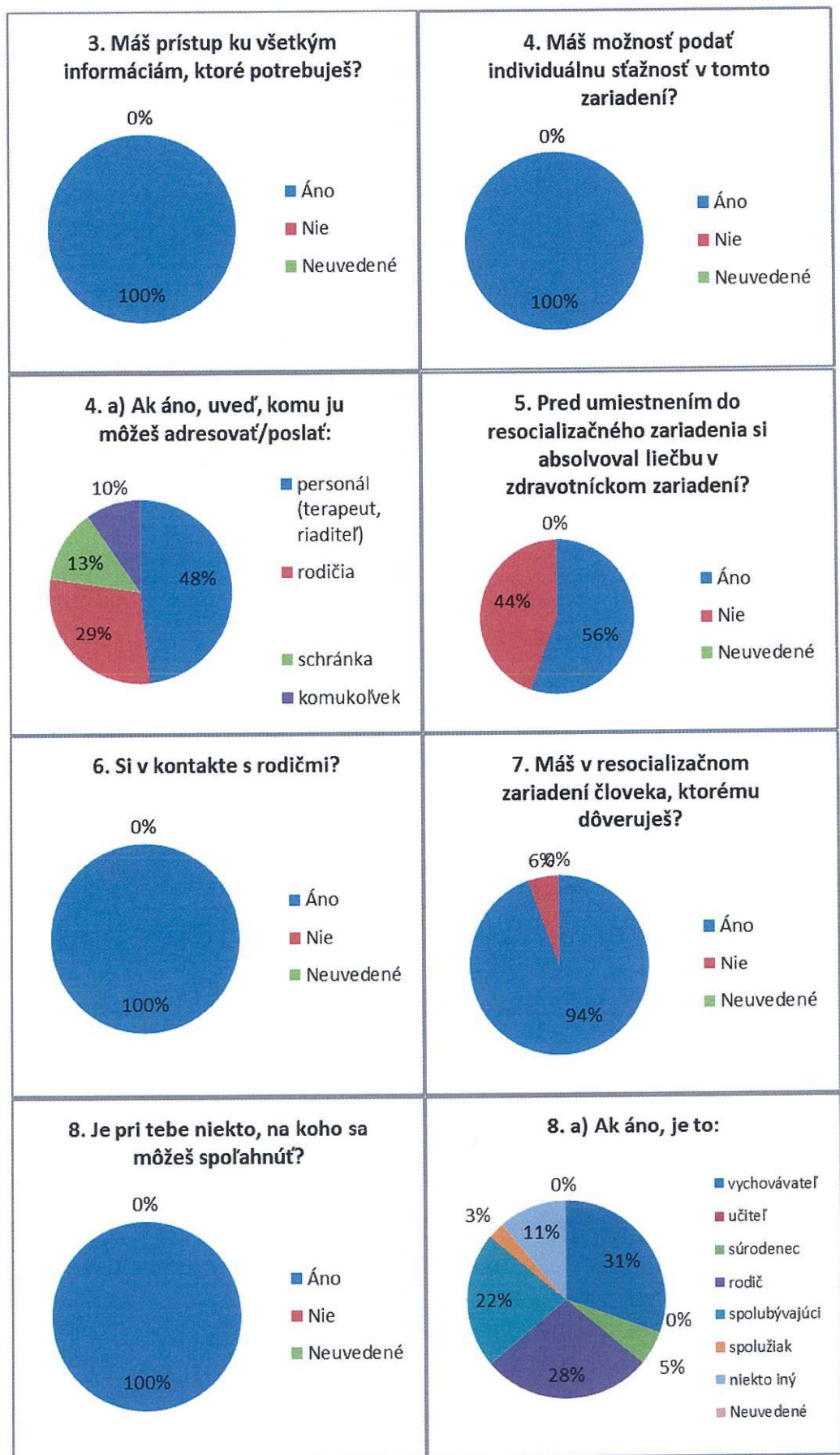

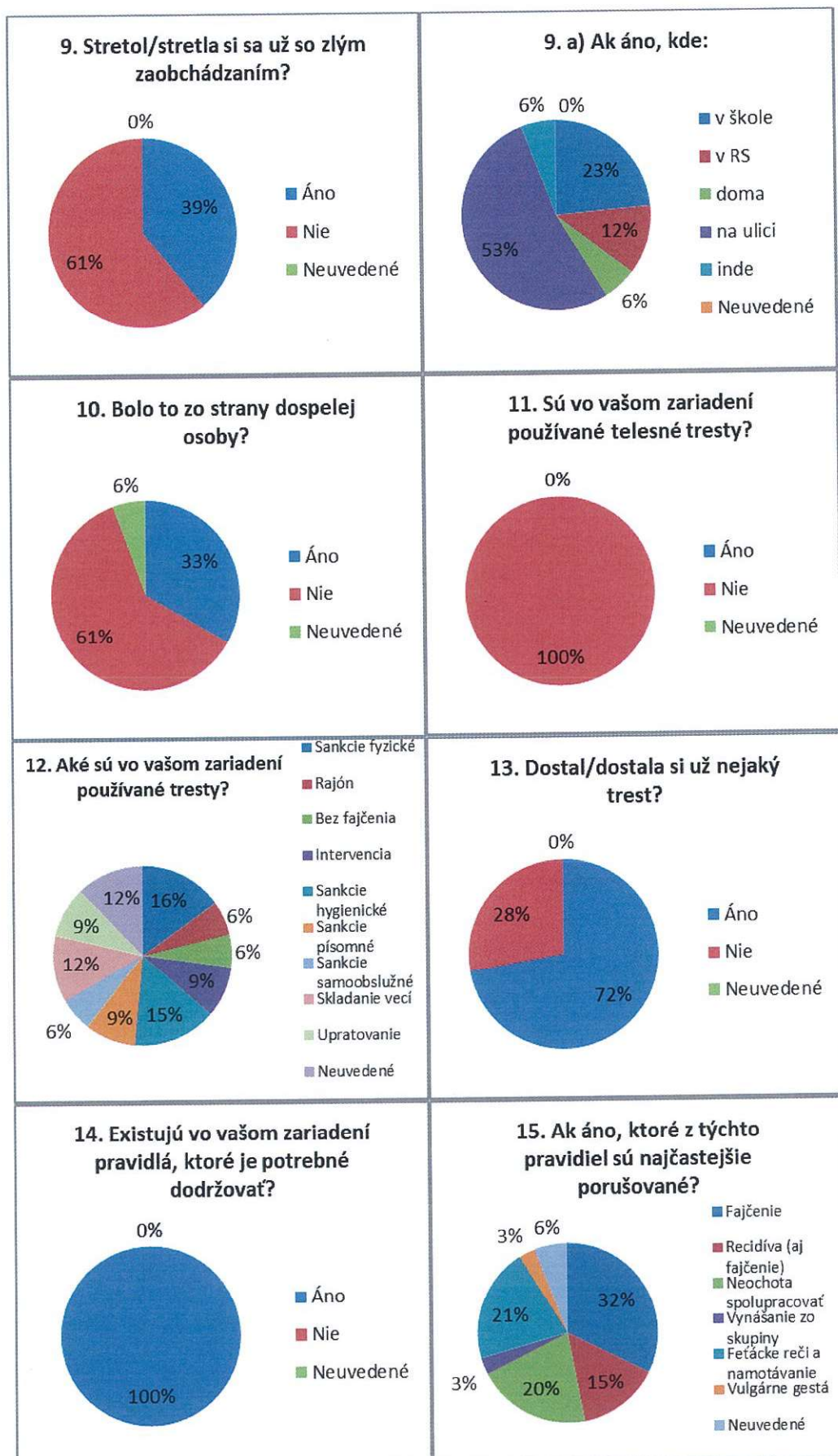
22. Čo si sa v zariadení naučil/naučila, na čo si hrdý/hrdá?

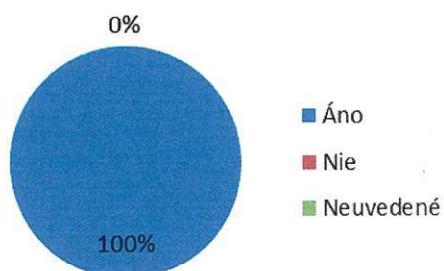
n.o. Čistý deň, Hodská cesta 1228, 924 01 Galanta

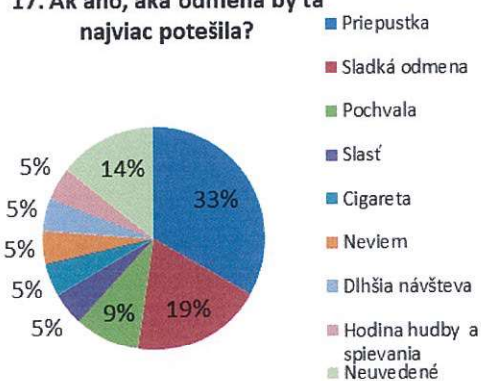

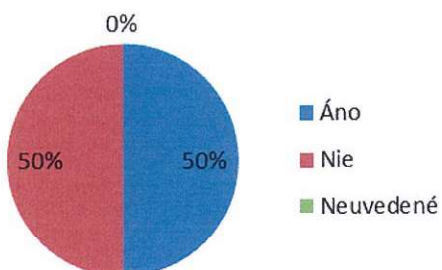
16. Existujú vo vašom zariadení odmeny za dobré správanie

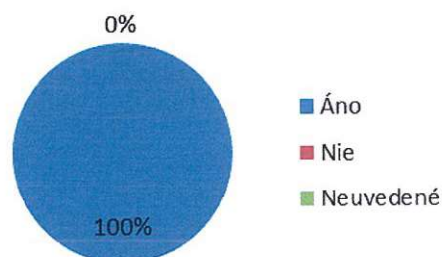
17. Ak áno, aká odmena by ťa najviac potešila?

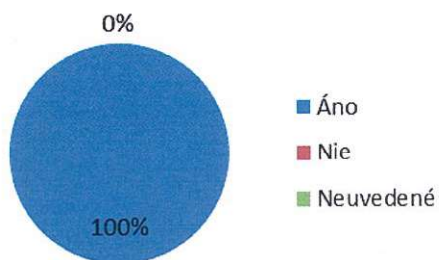
18. Chodíš do školy?

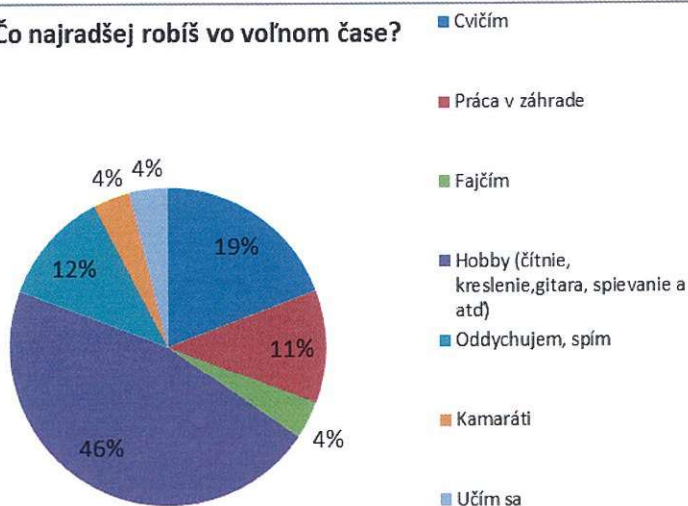
19. Ak áno, máš v zariadení vytvorené podmienky na prípravu do školy?

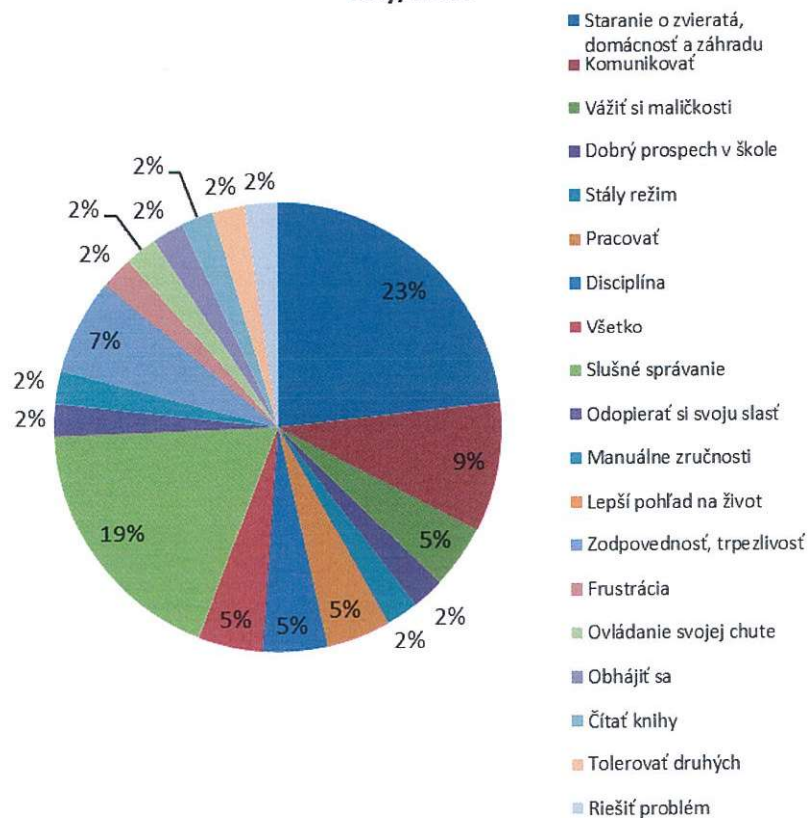
20. Máš v zariadení možnosť venovať sa činnosti, ktorá ťa baví?

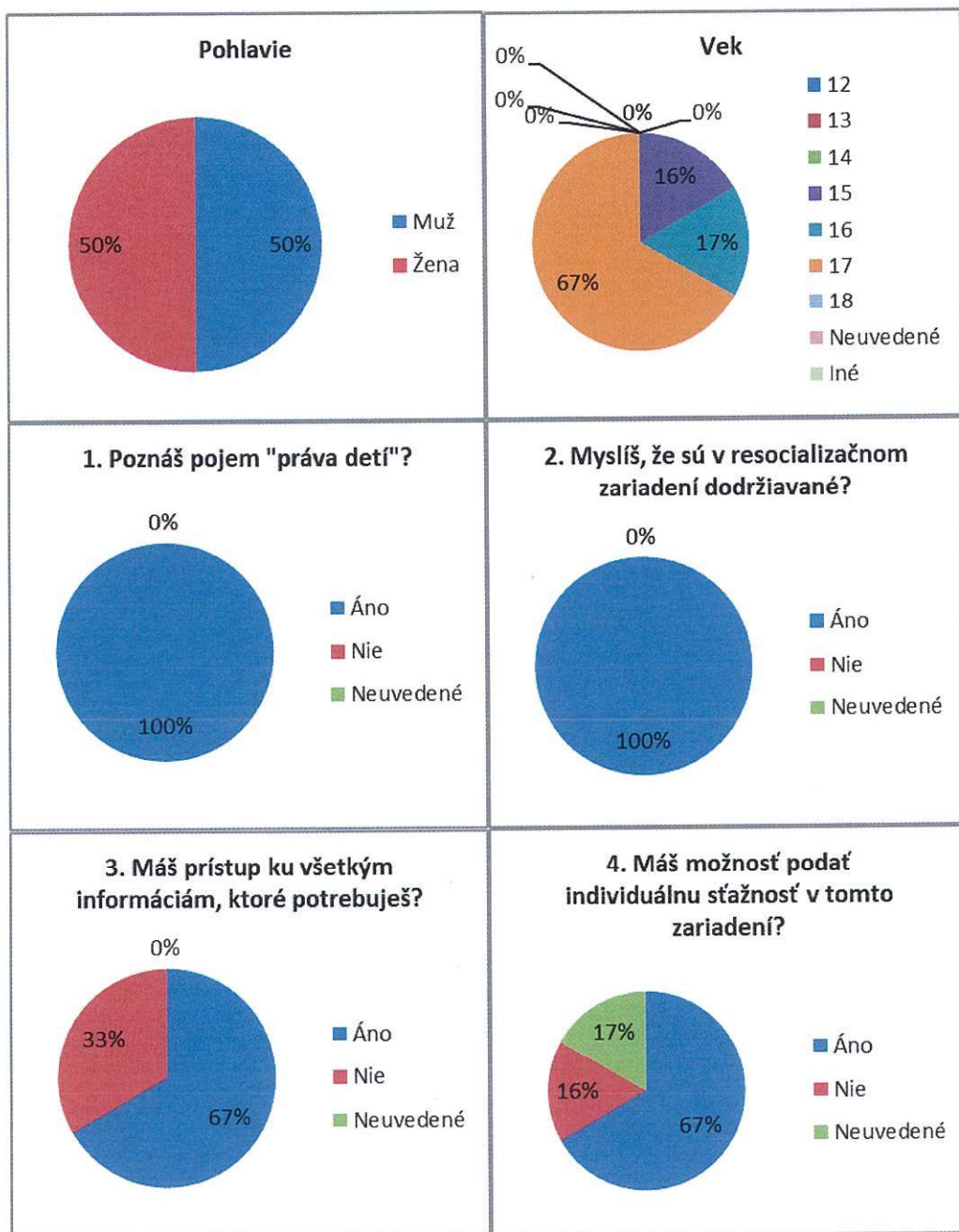
21. Čo najradšej robíš vo voľnom čase?

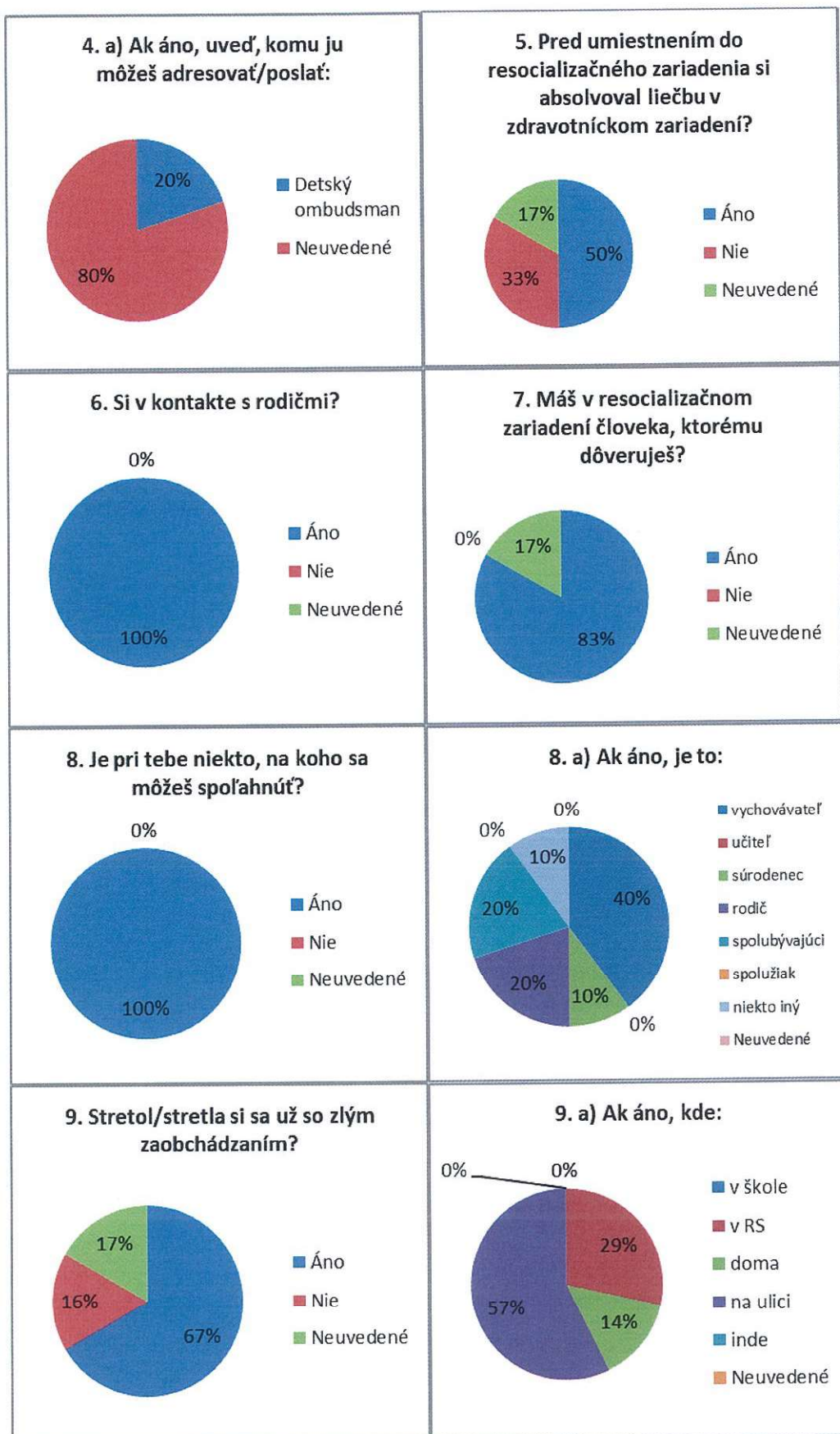

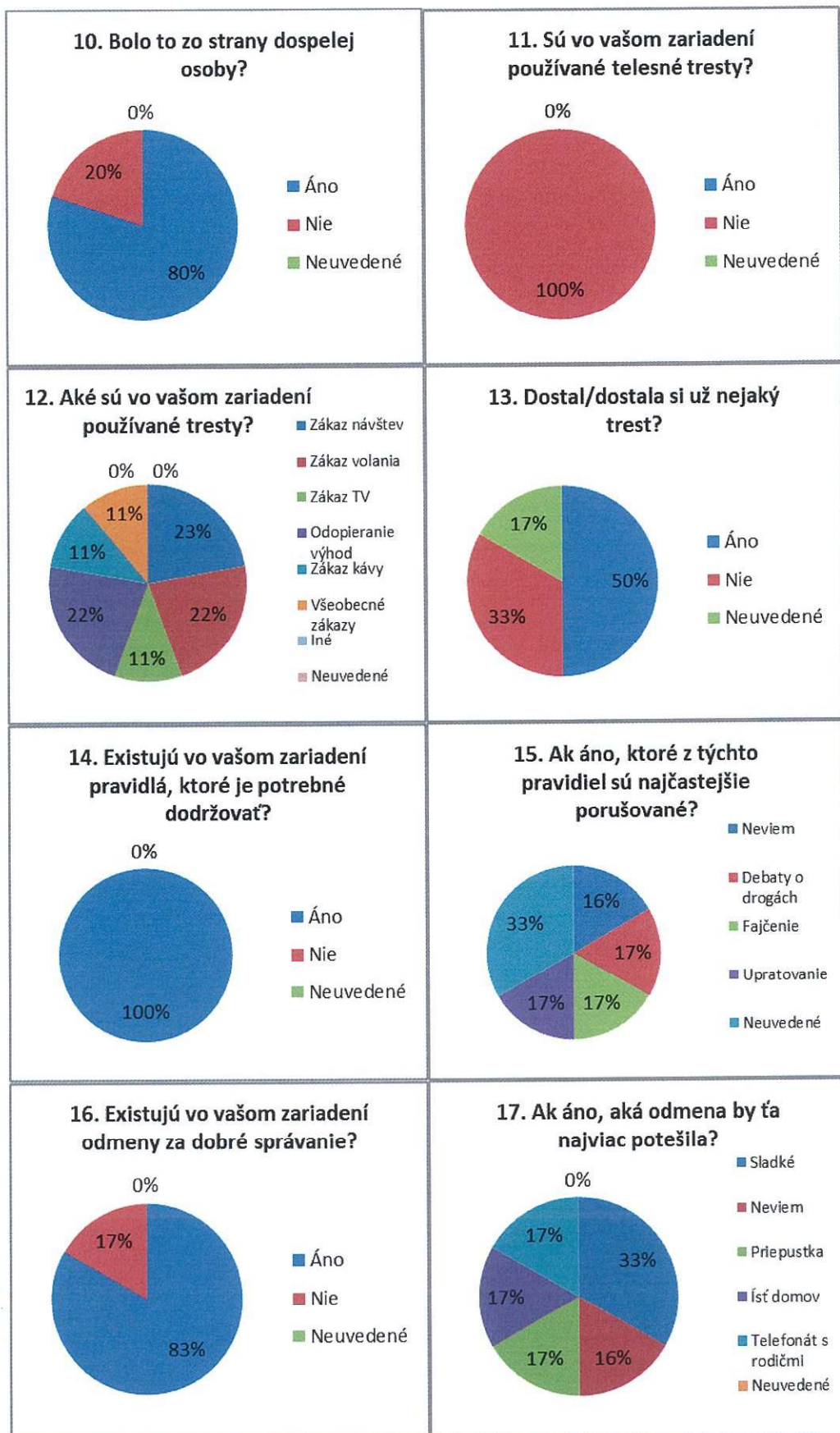
22. Čo si sa v zariadení naučil/naučila, na čo si hrdý/hrdá?

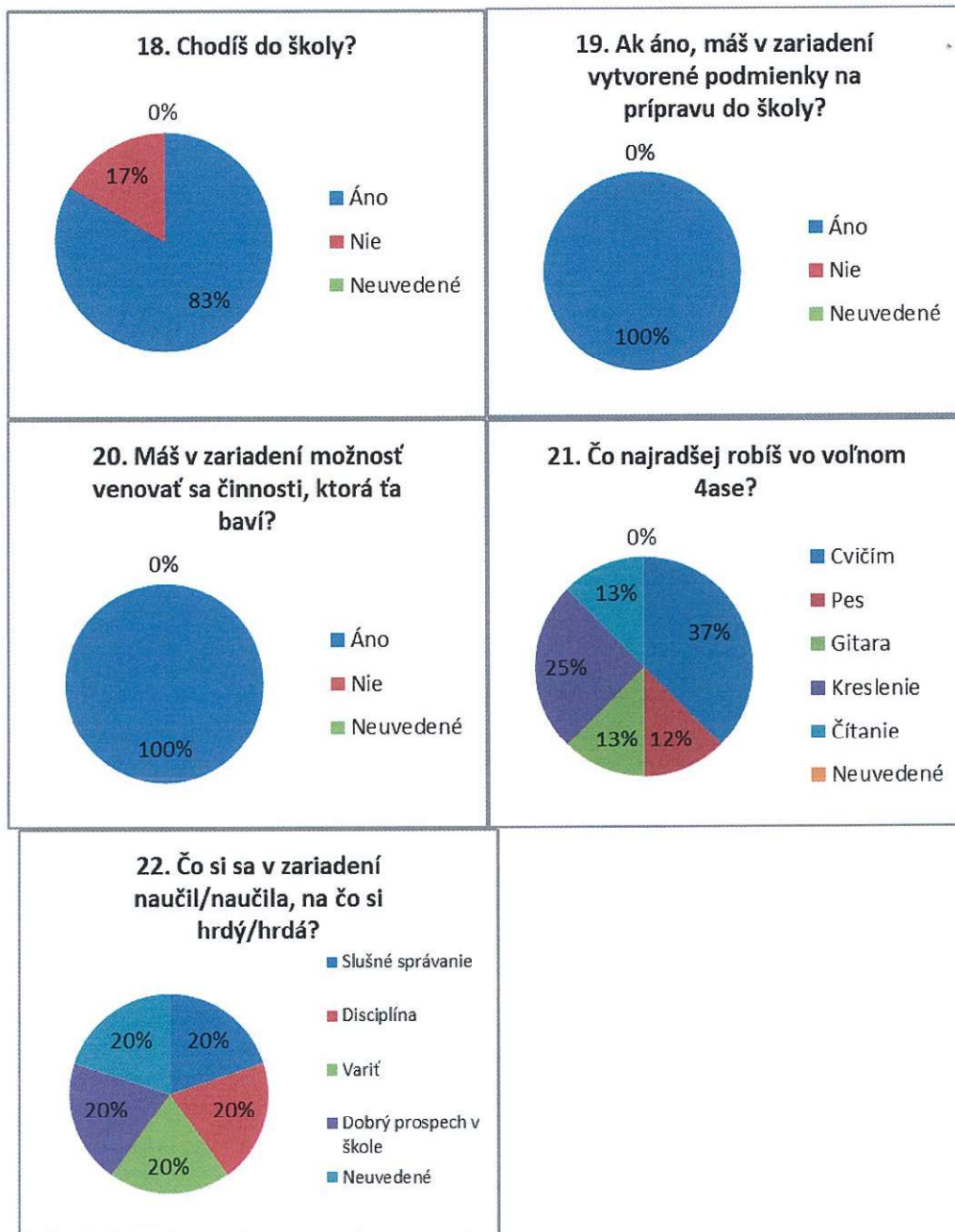

FILIUS PAUL, Zvolenská 46, 963 01 Krupina

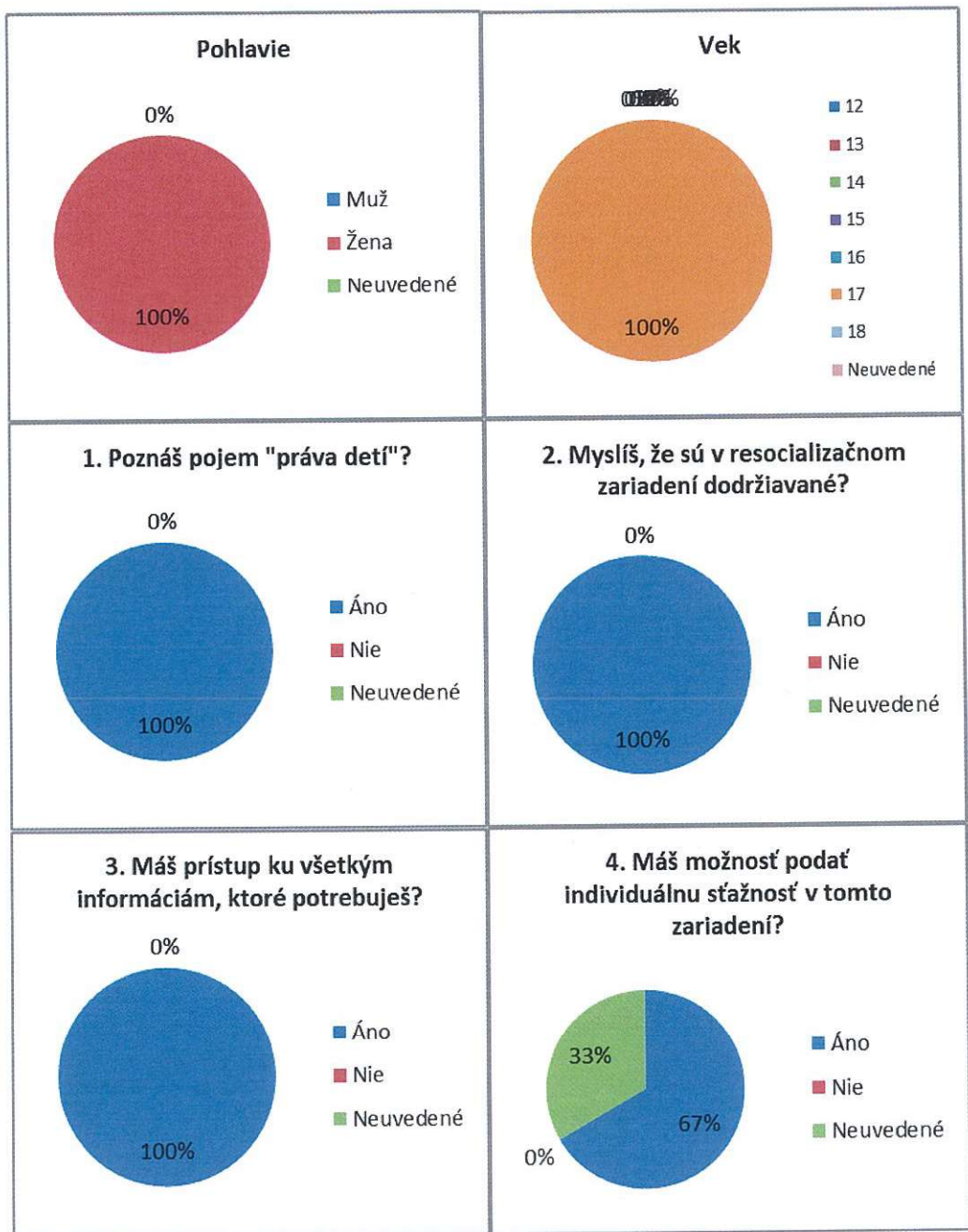

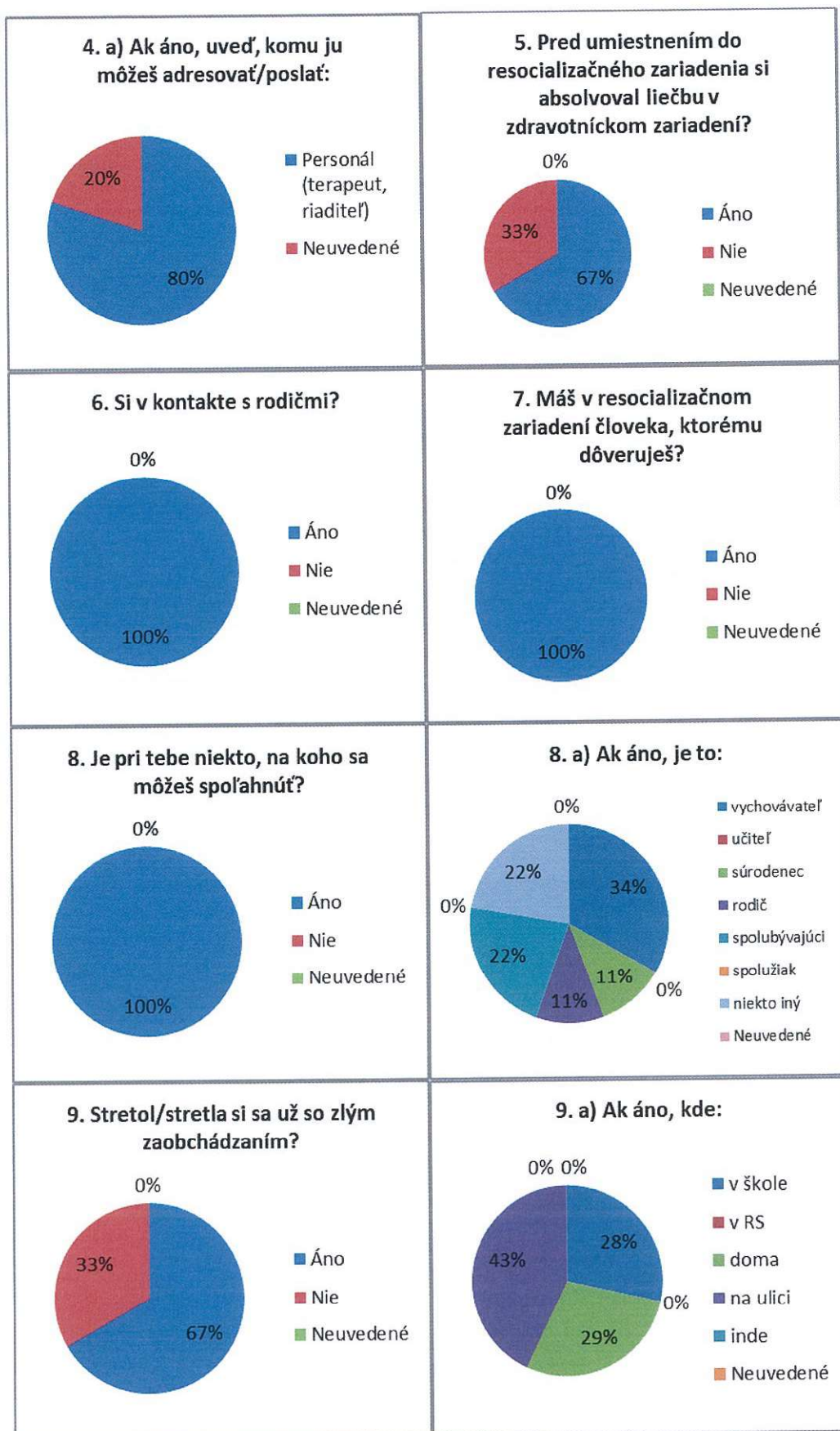

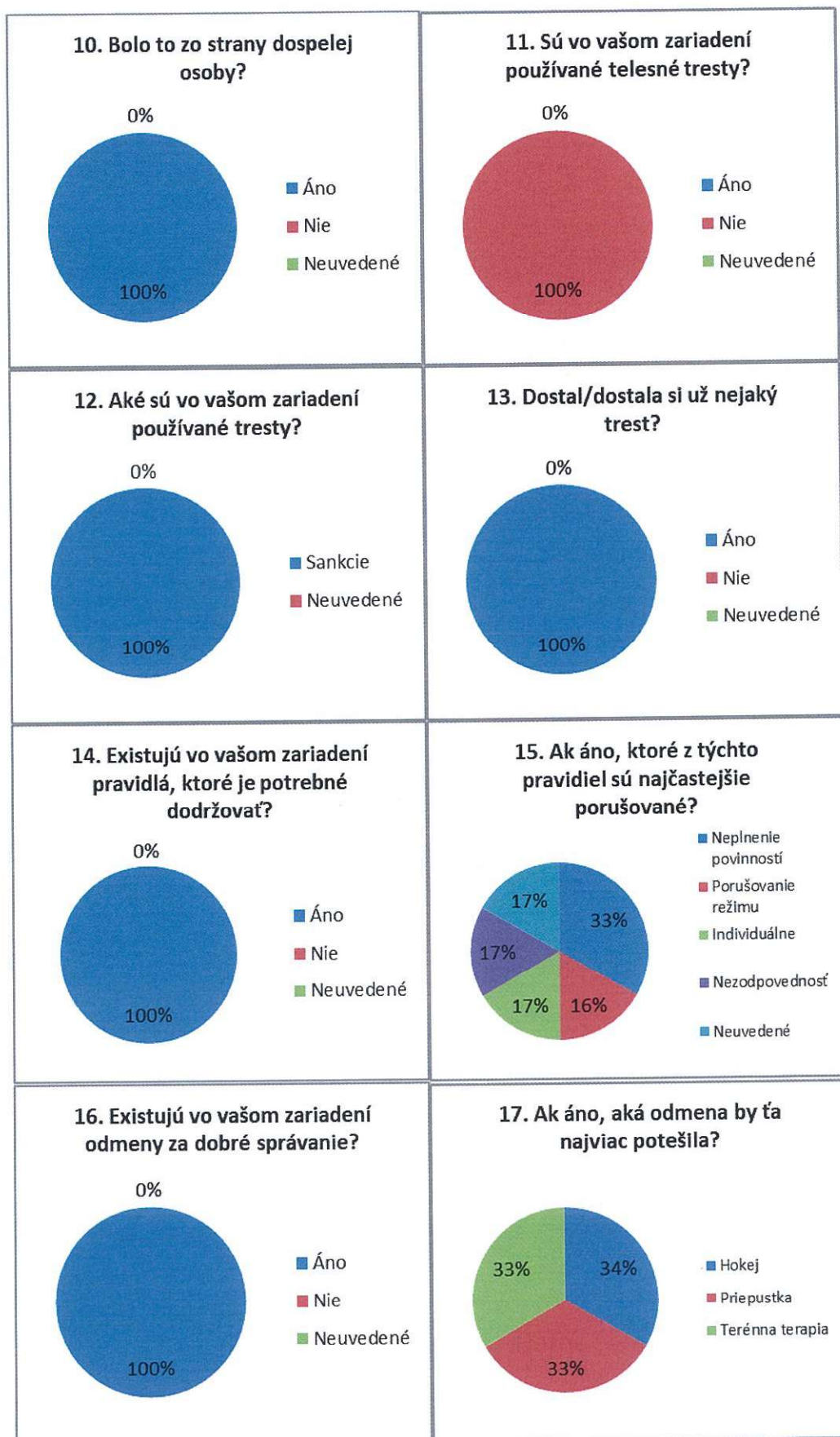

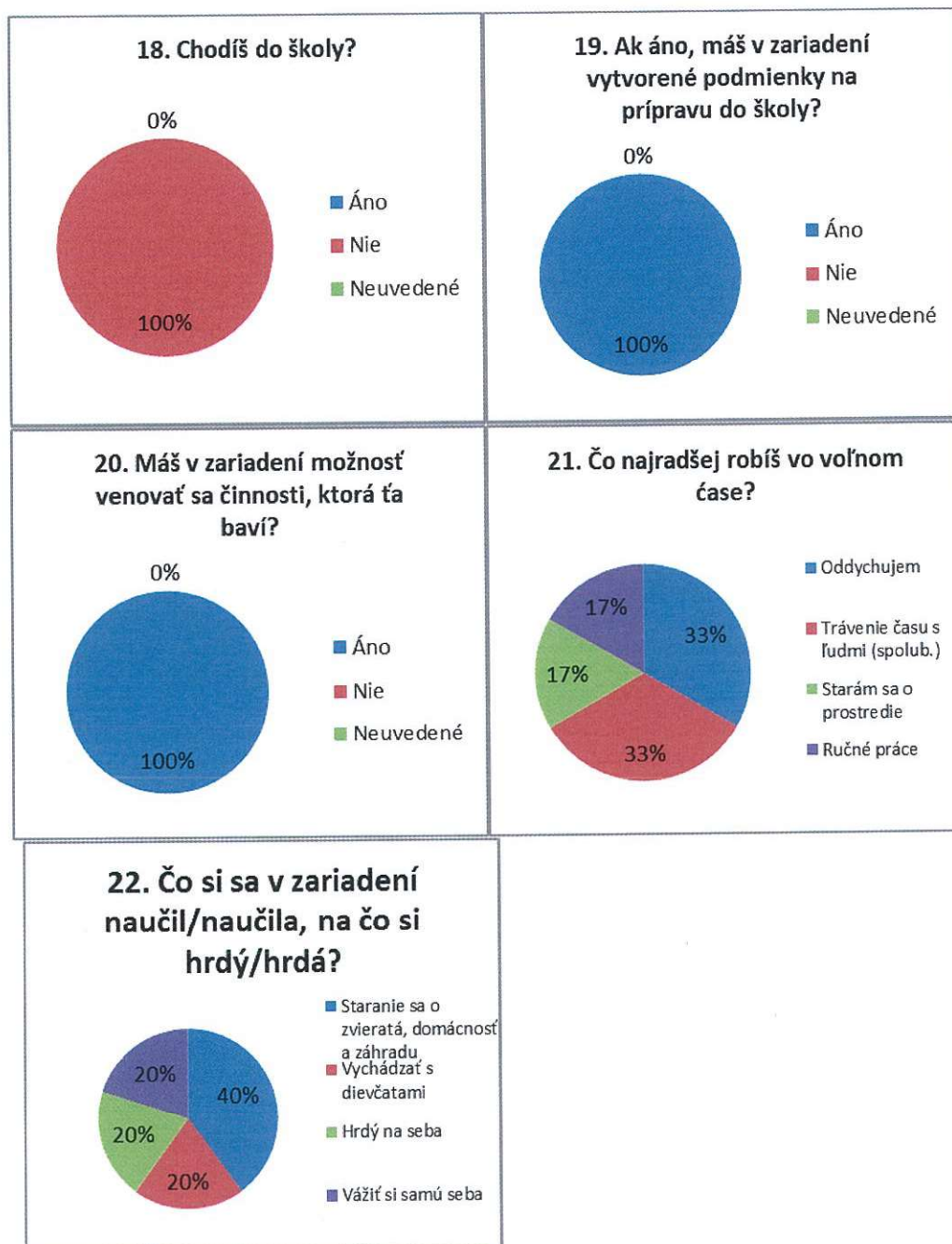

n.o. Komunita Ľudovítov, Šopy 3, 941 11 Palárikovo

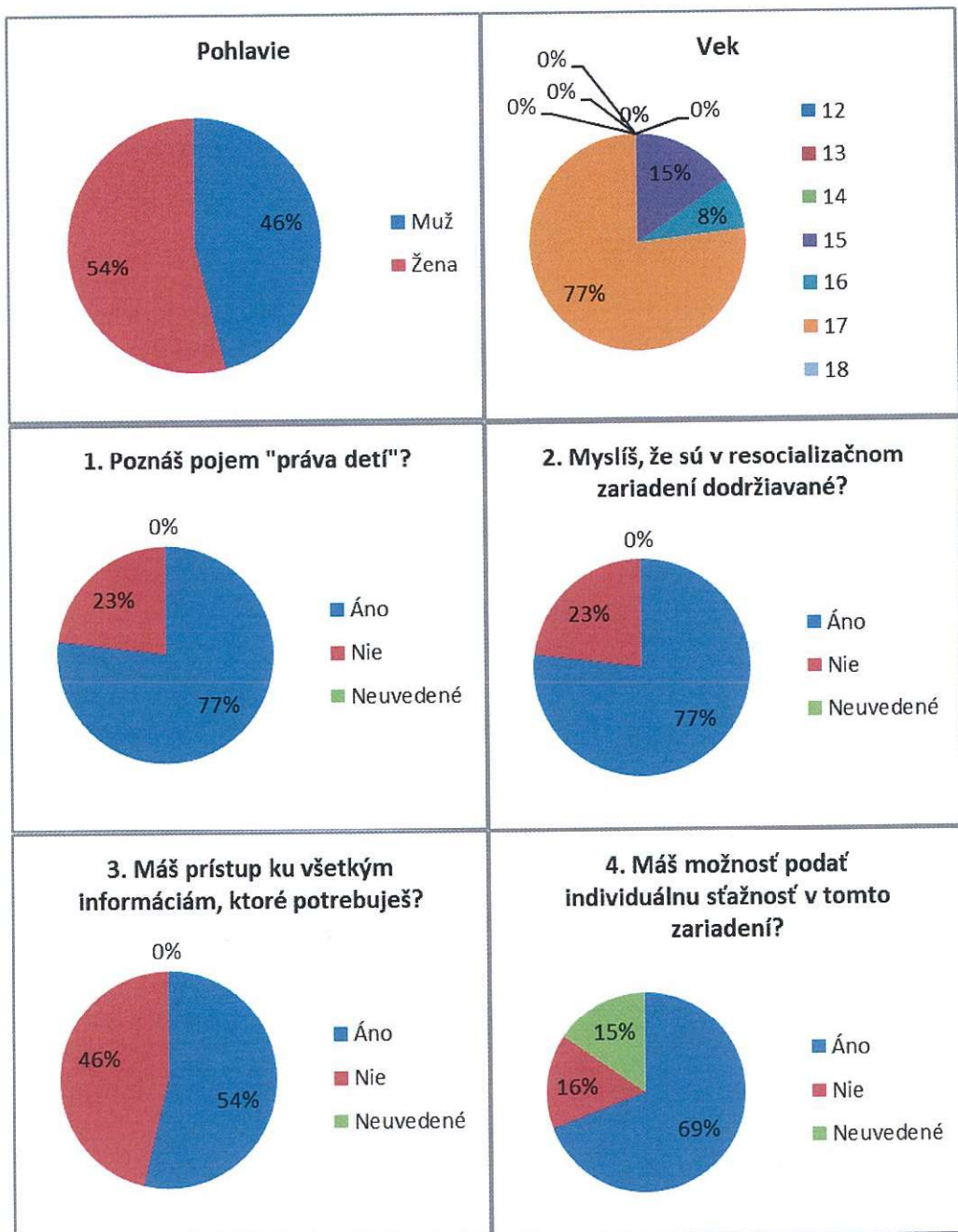

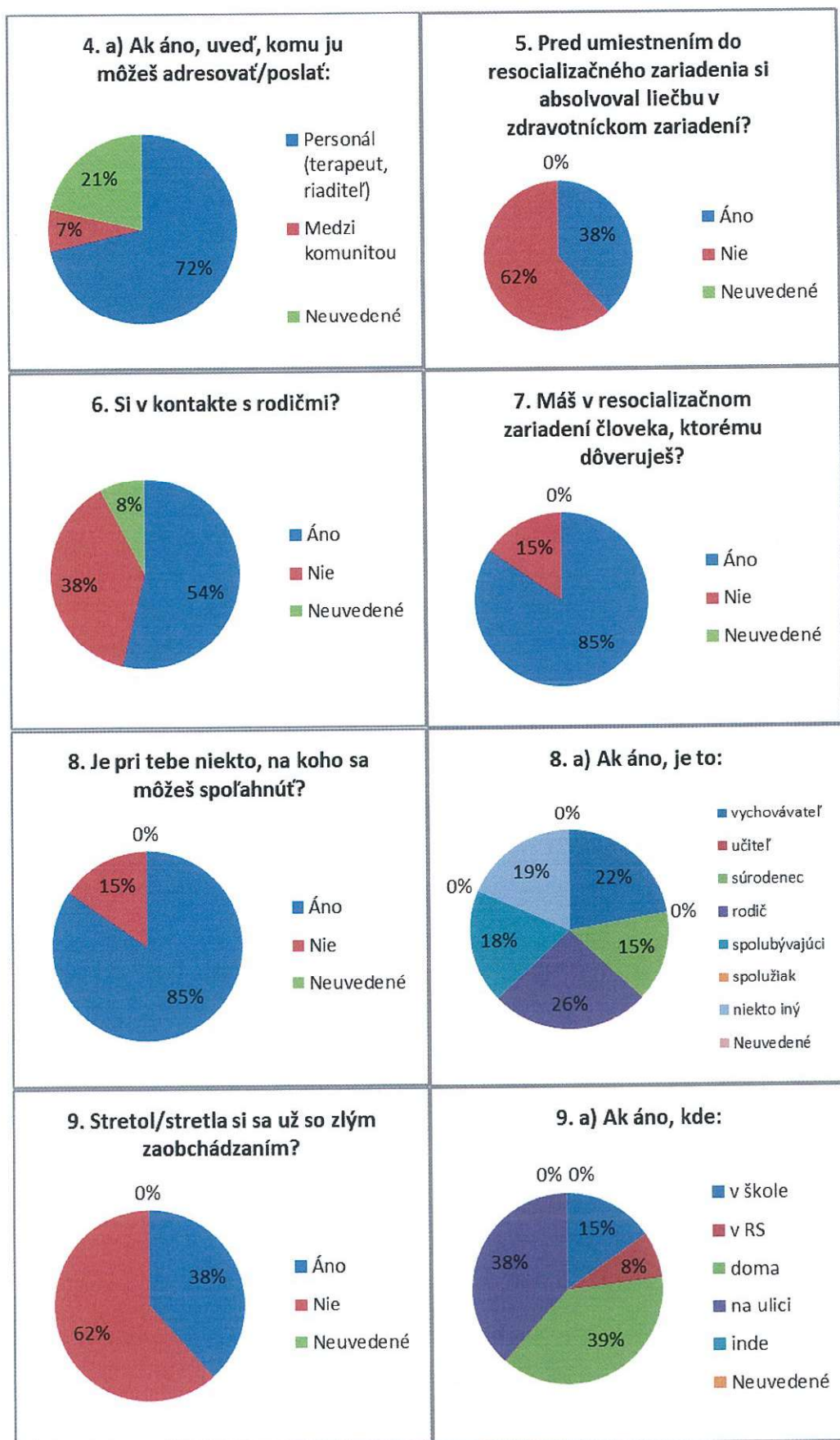

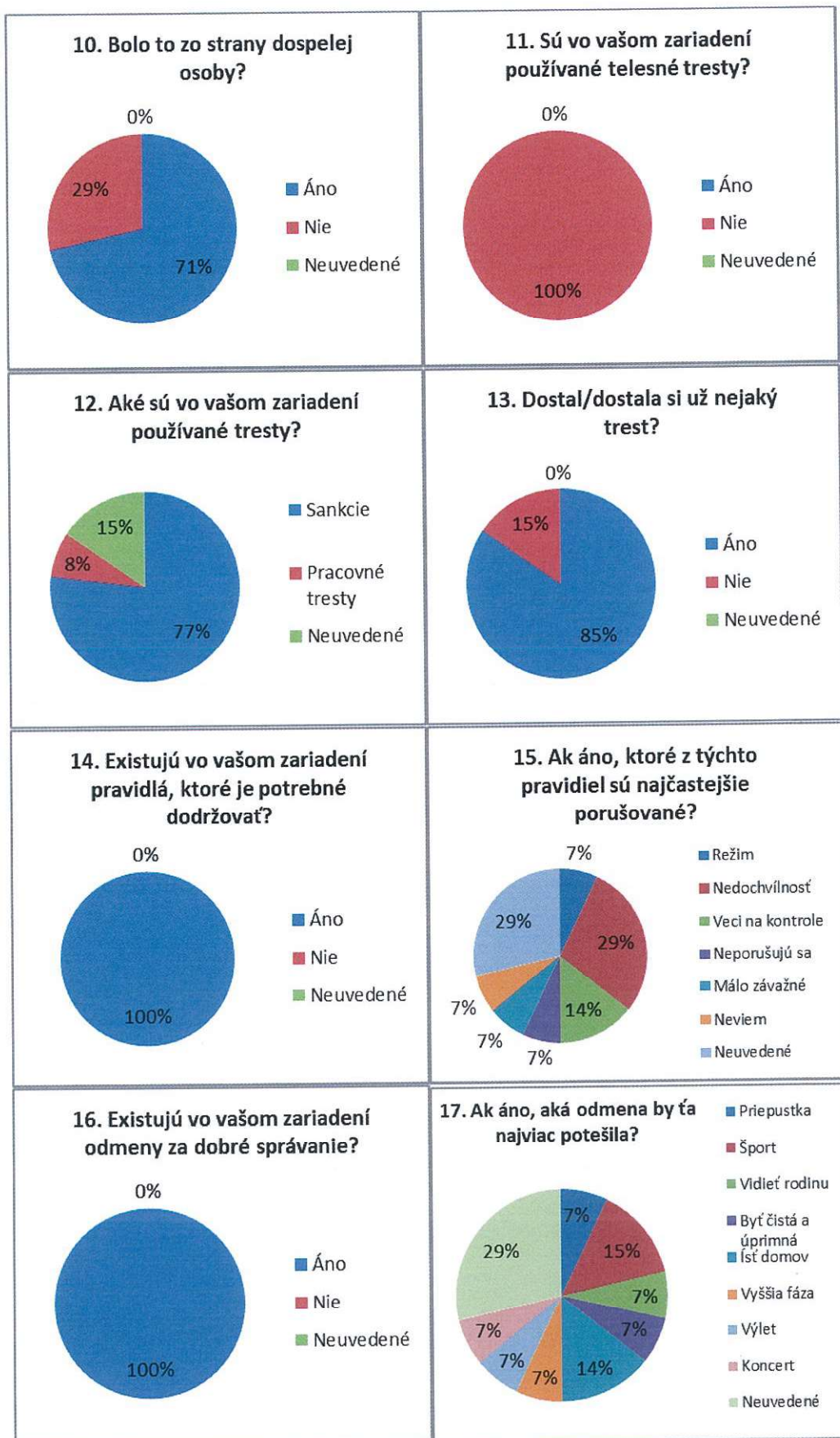

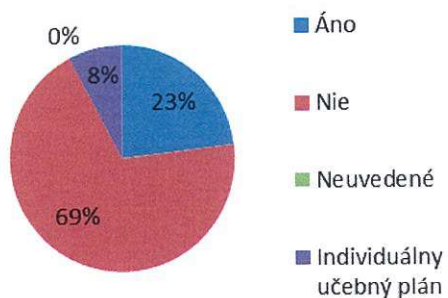
n.o. Komunita-Ľudovítov, 082 73 Poloma

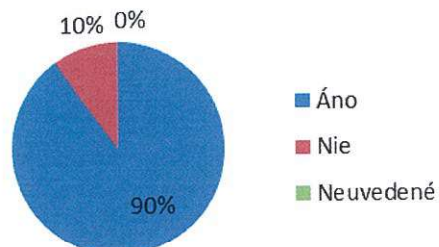

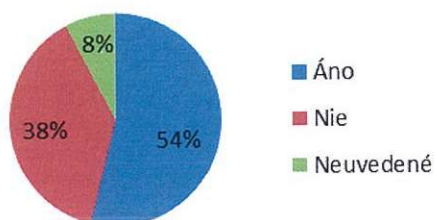
18. Chodíš do školy?

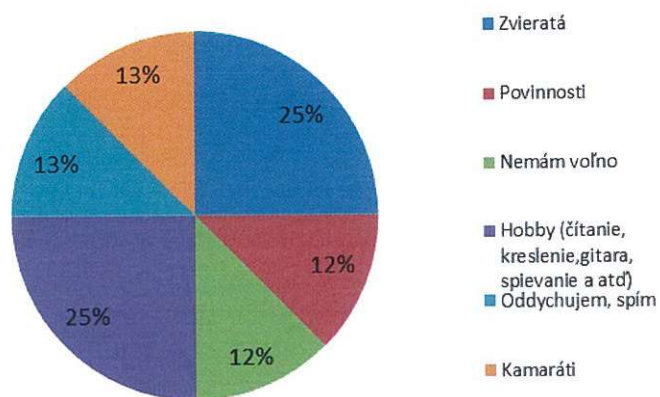
19. Ak áno, máš v zariadení vytvorené podmienky na prípravu do školy?

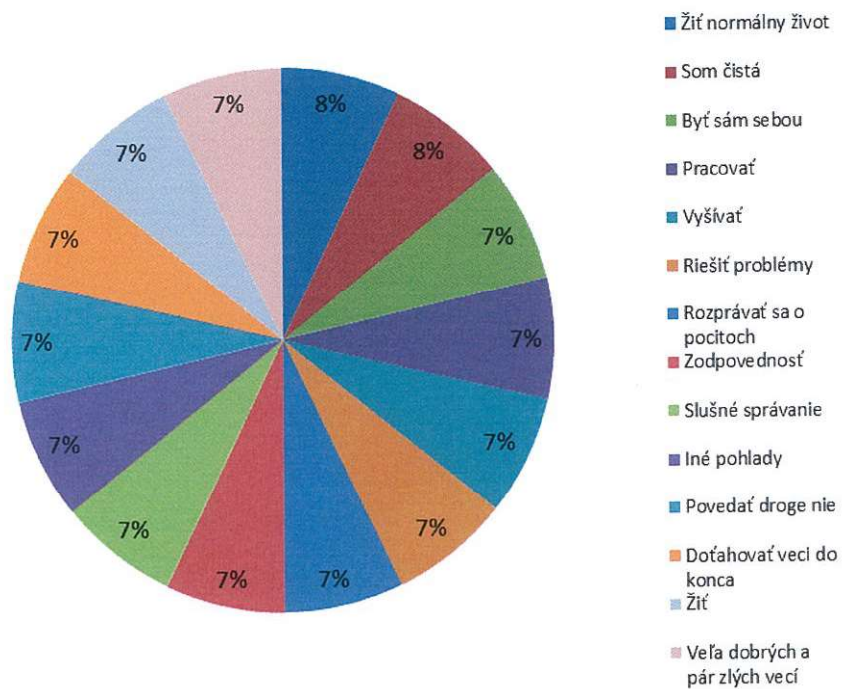
20. Máš v zariadení možnosť venovať sa činnosti, ktorá ťa baví?

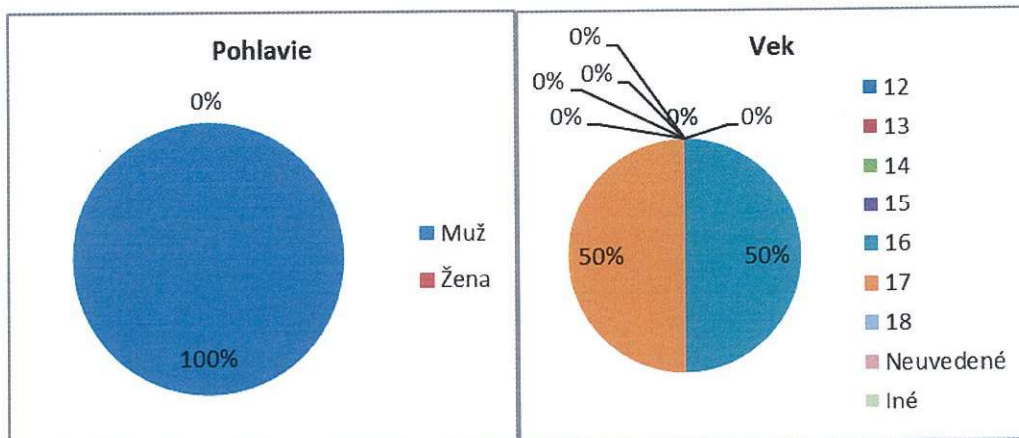
21. Čo najradšej robíš vo voľnom čase?

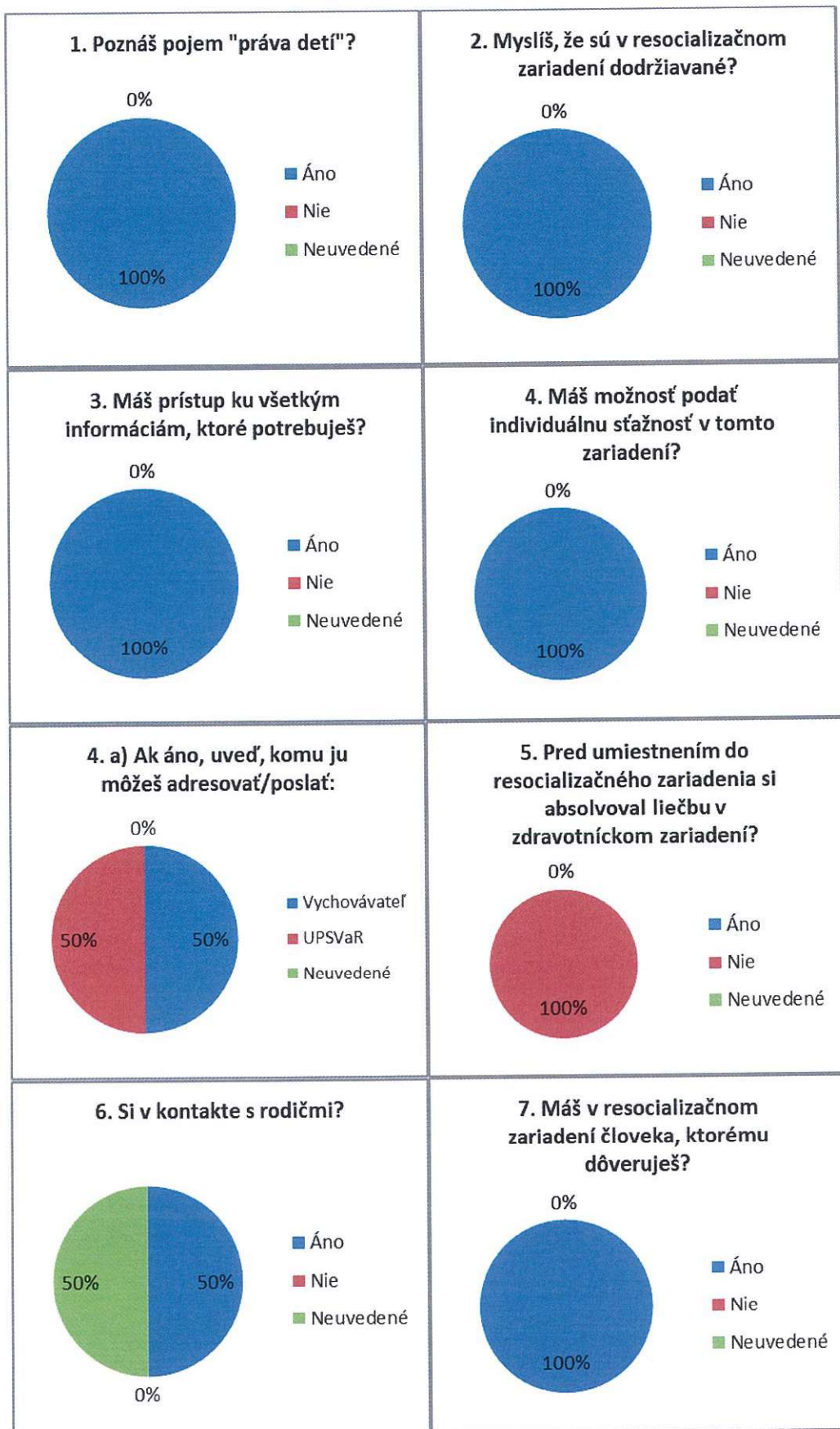

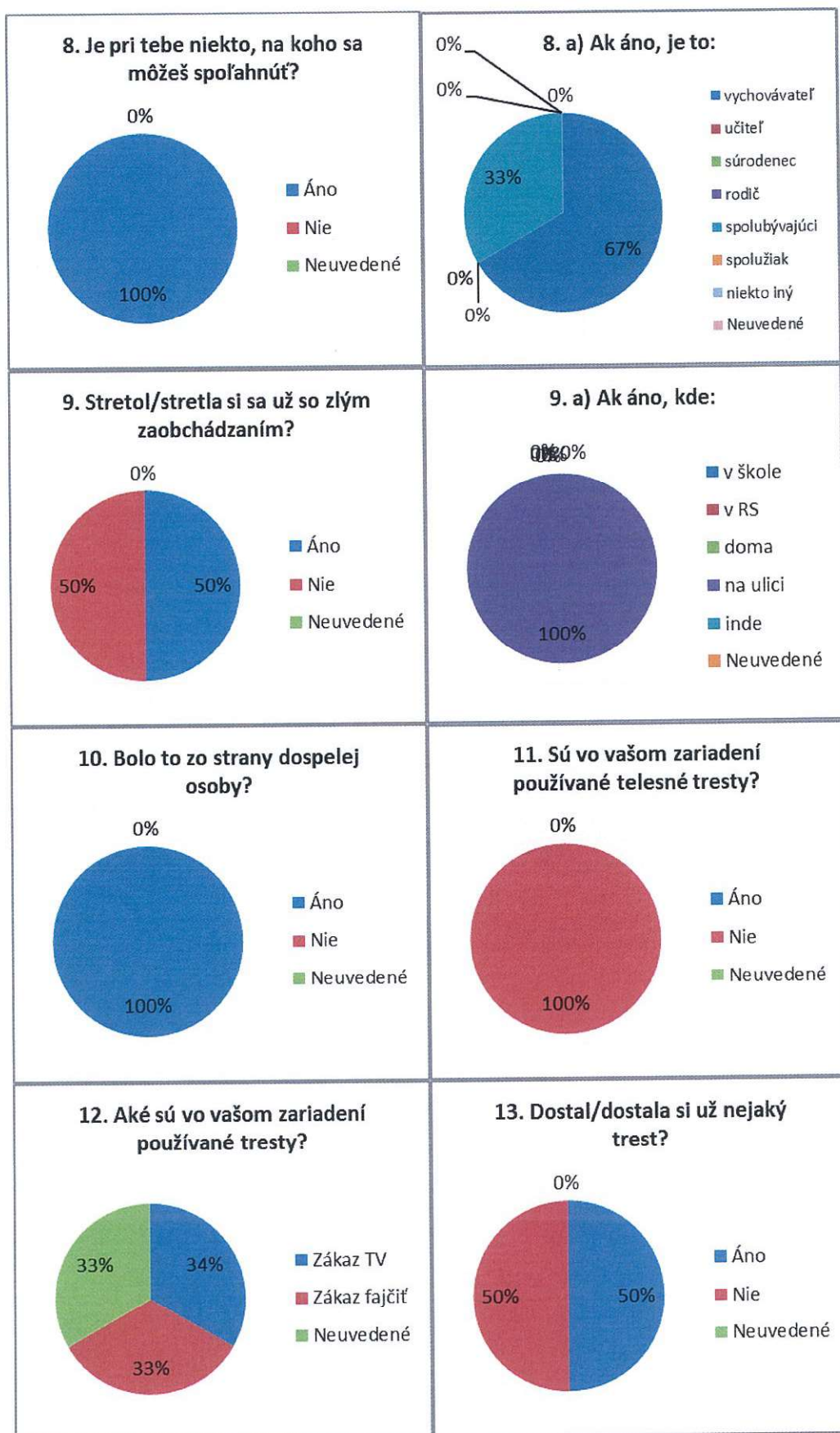
22. Čo si sa v zariadení naučil/naučila, na čo si hrdý/hrdá?

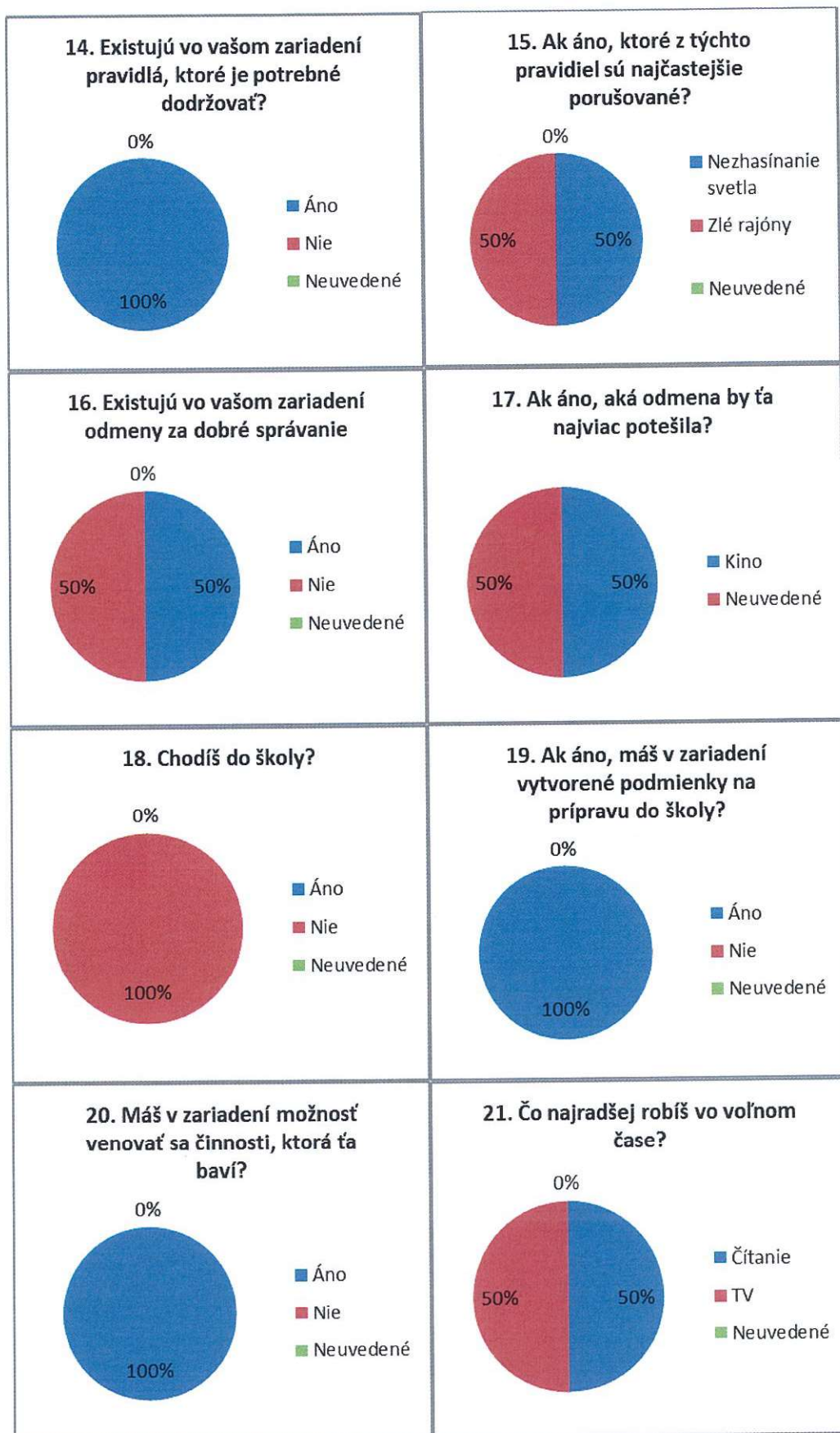

n.o. Z-Návrat Centrum, Nová cesta 385, 029 42 Bobrov

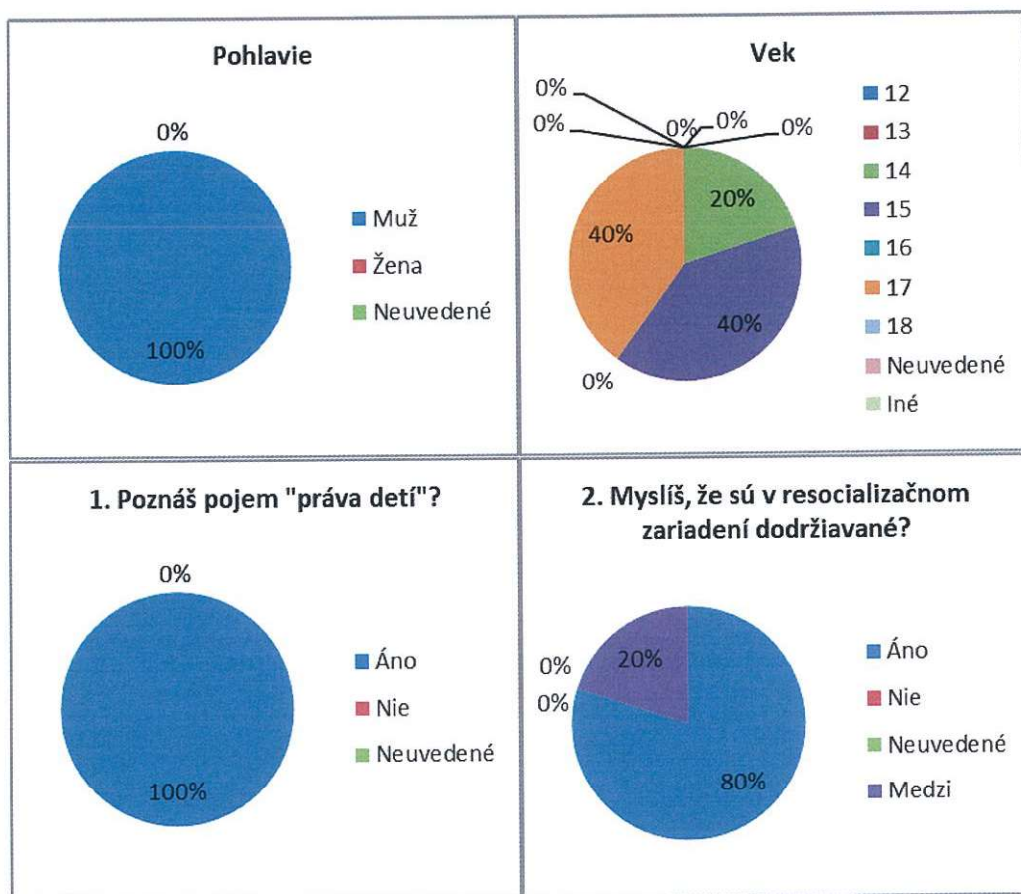

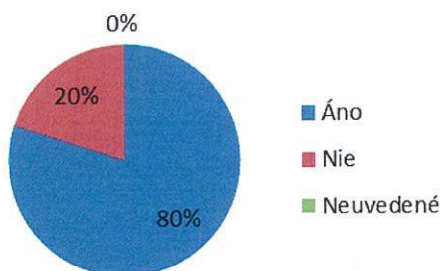

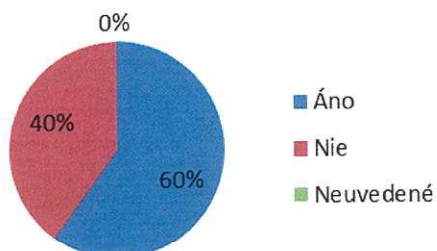
o.z. Návrat-RDZO, Kráľová 540, 960 01 Zvolen

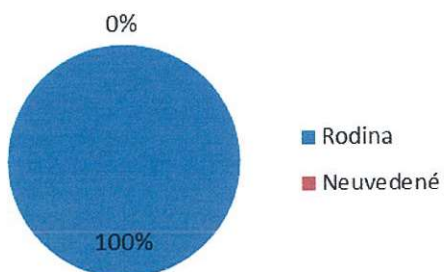
3. Máš prístup ku všetkým informáciám, ktoré potrebuješ?

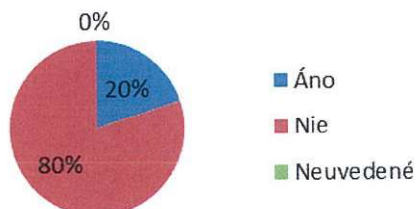
4. Máš možnosť podať individuálnu sťažnosť v tomto zariadení?

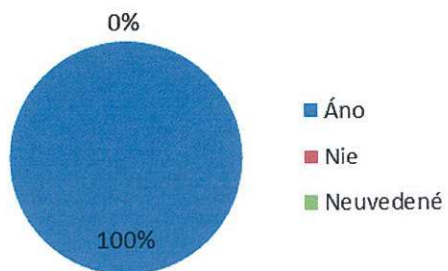
4. a) Ak áno, uveď, komu ju môžeš adresovať/poslať:

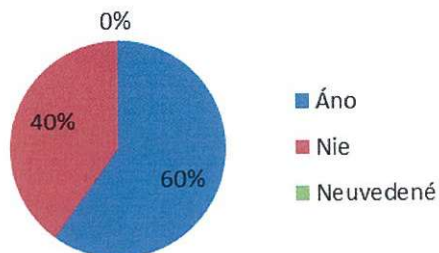
5. Pred umiestnením do resocializačného zariadenia si absolvoval liečbu v zdravotníckom zariadení?

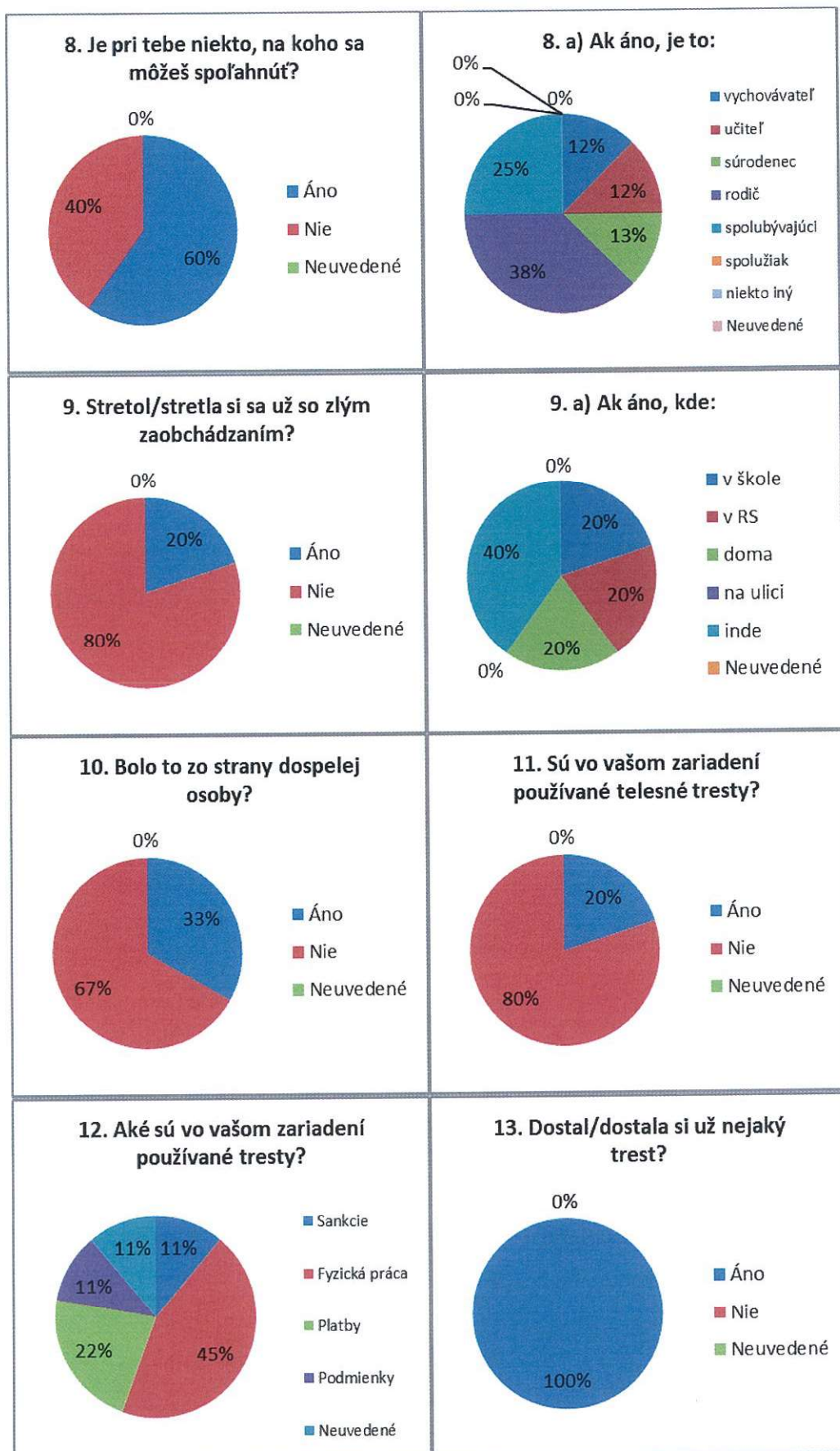

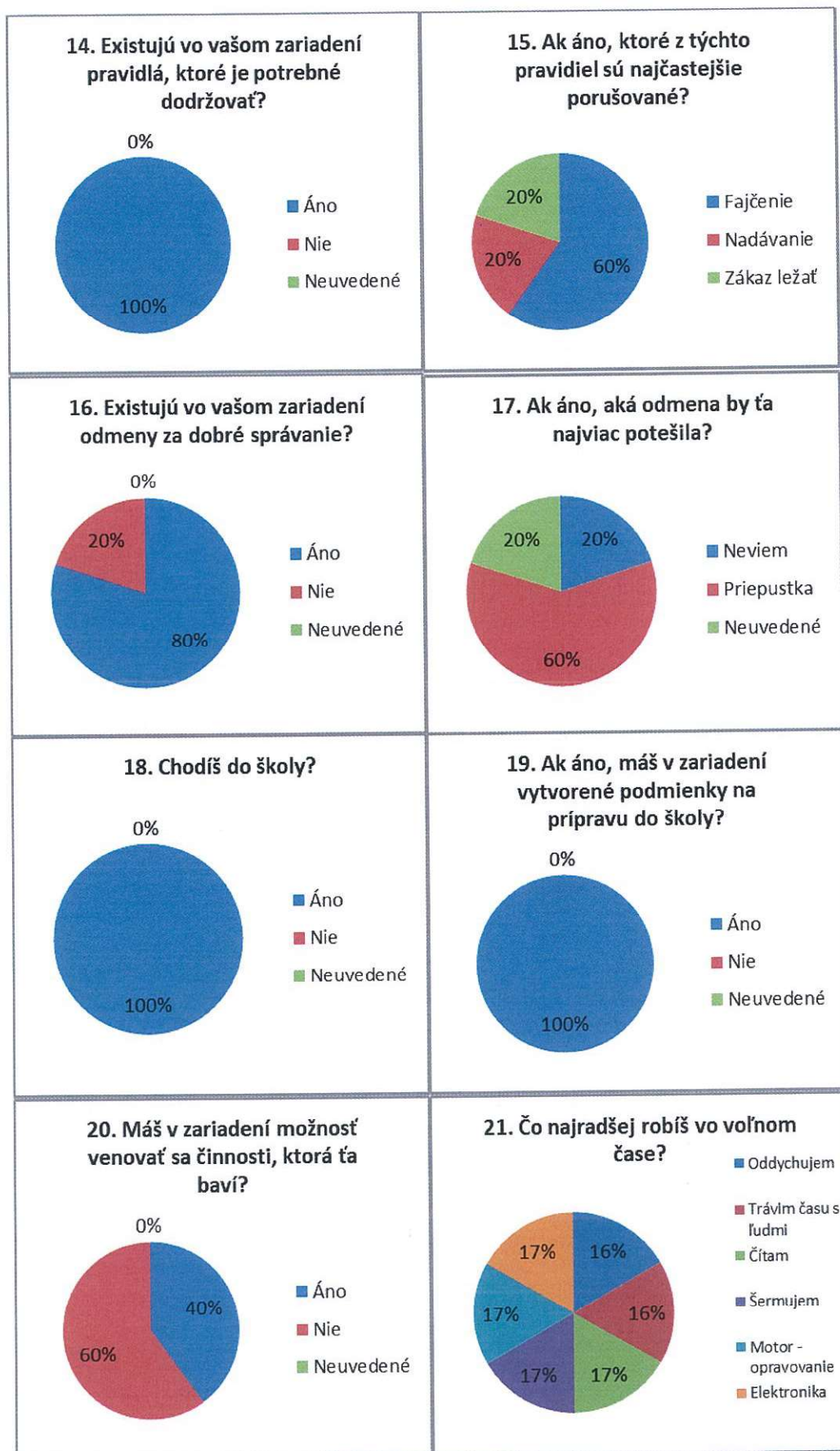
6. Si v kontakte s rodičmi?

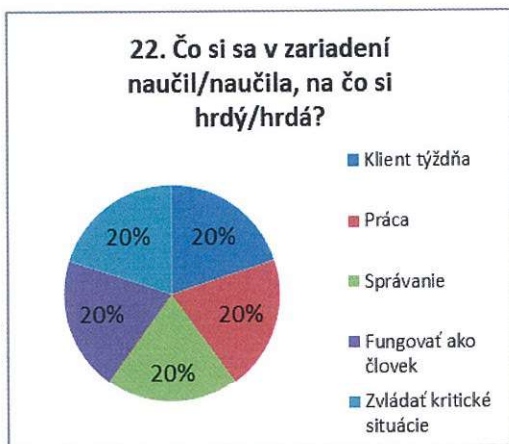

7. Máš v resocializačnom zariadení človeka, ktorému dôveruješ?

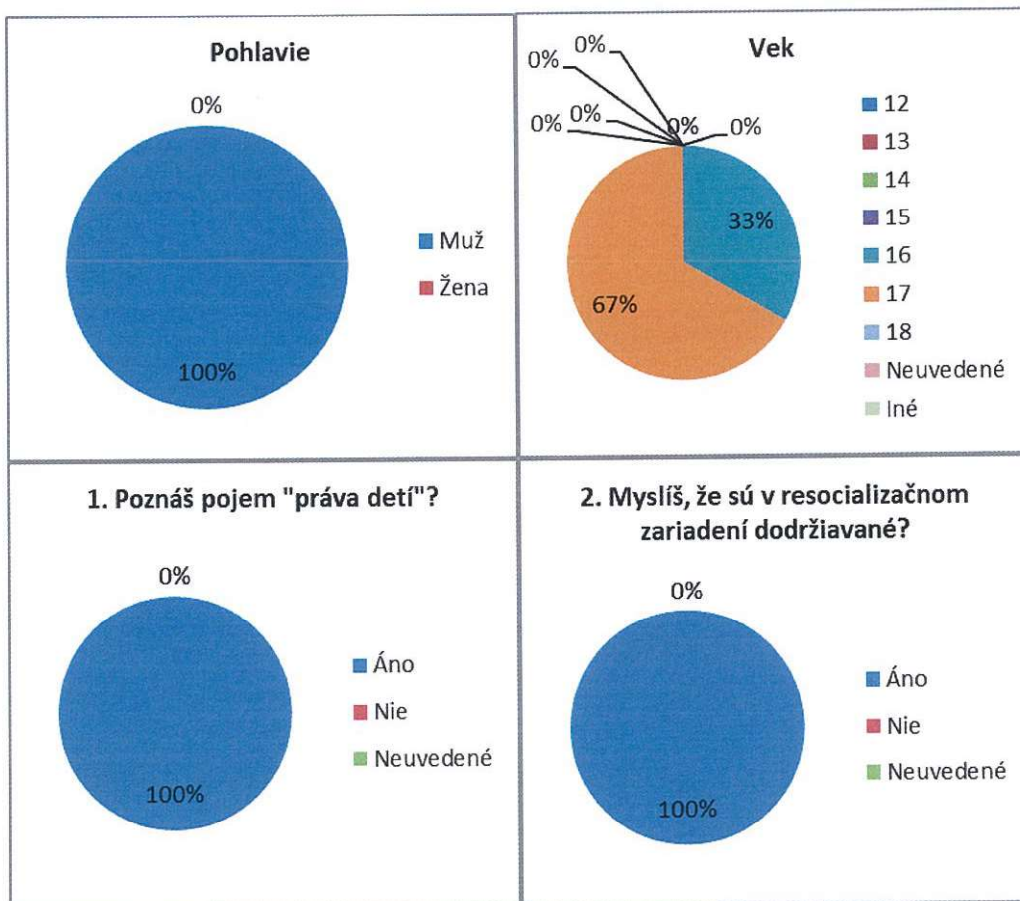

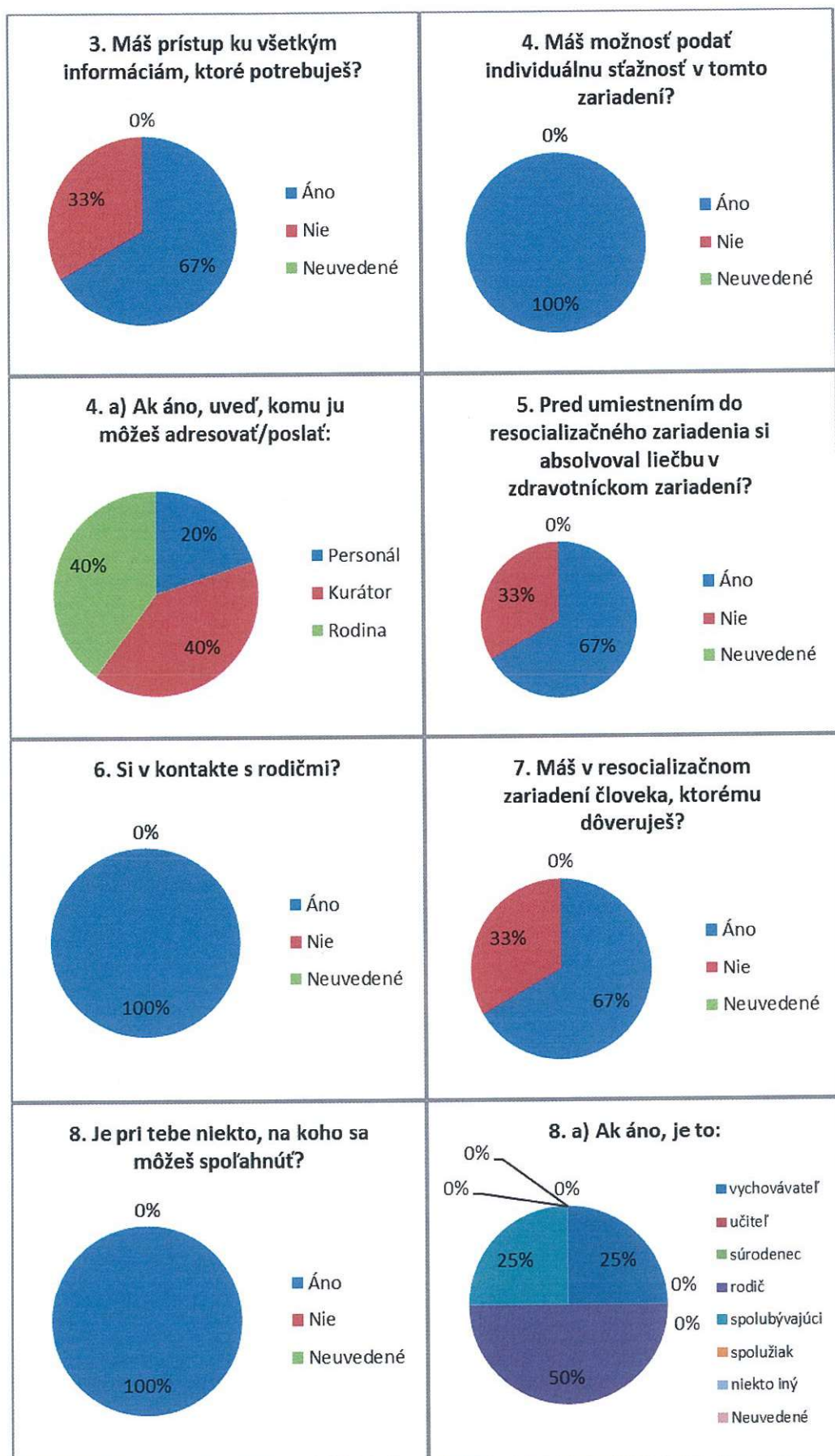

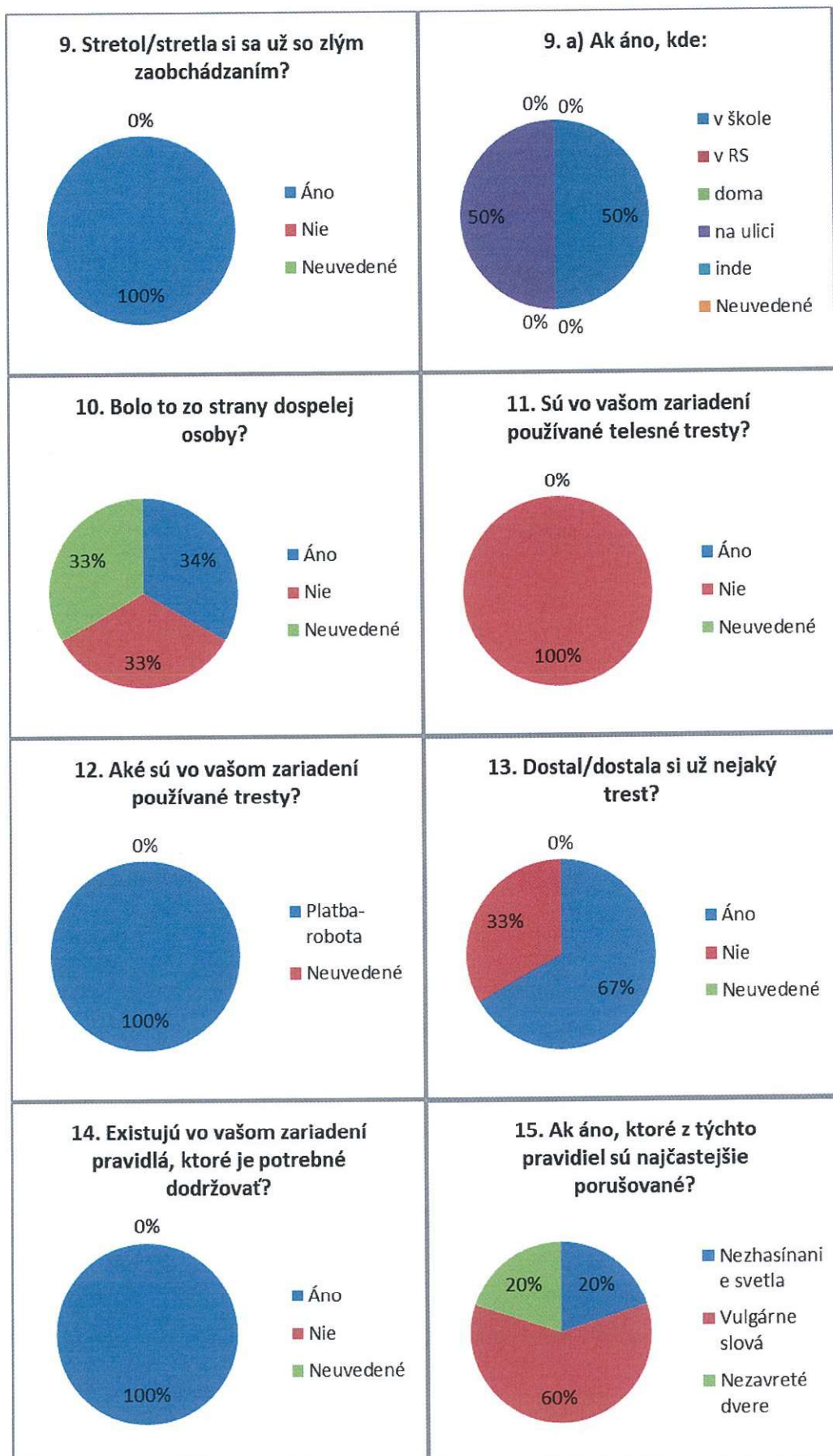

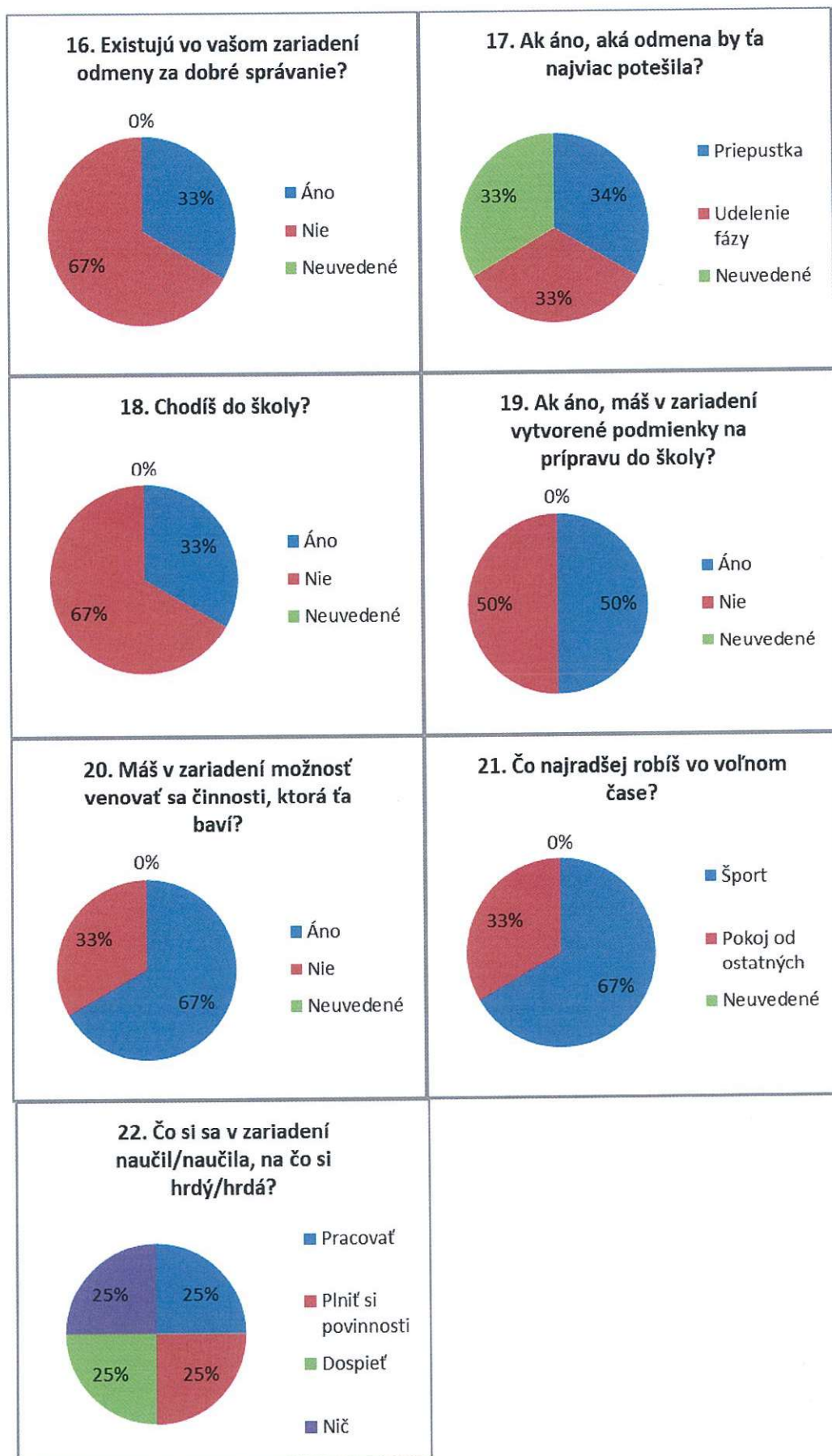

OZ-ADAM, Cesta z kútov na Holíč 1336, 908 45 Gbely-Adamov

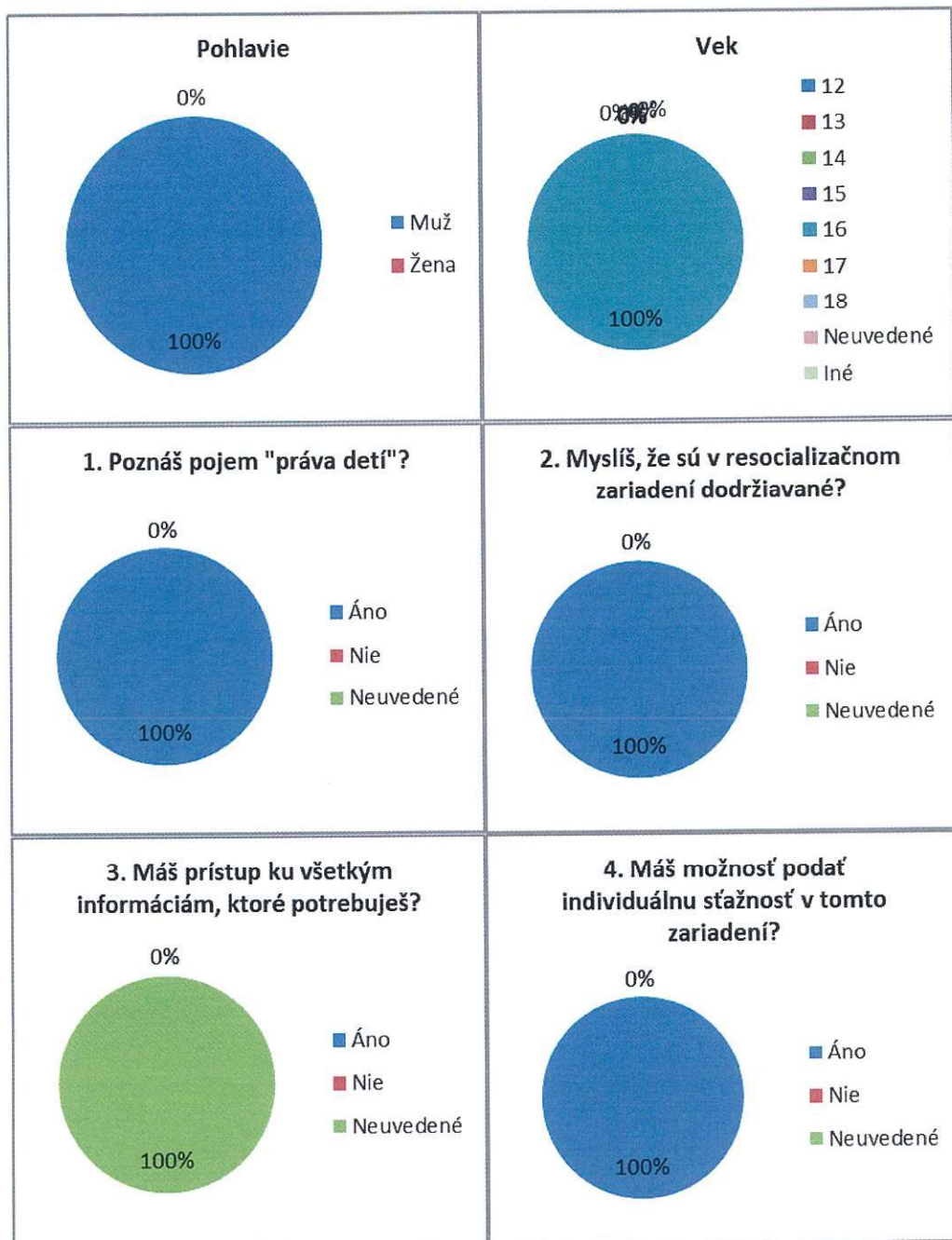

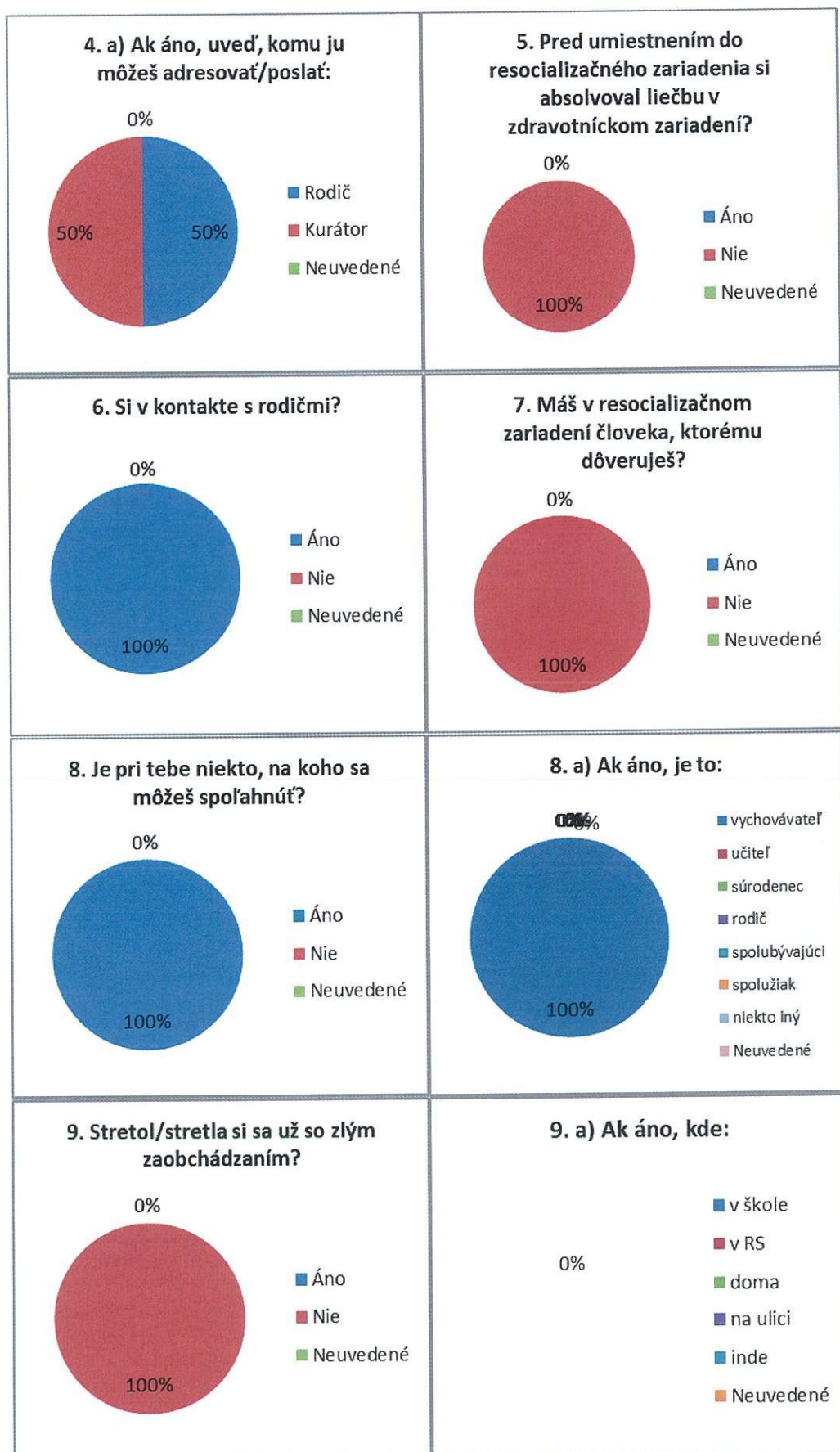

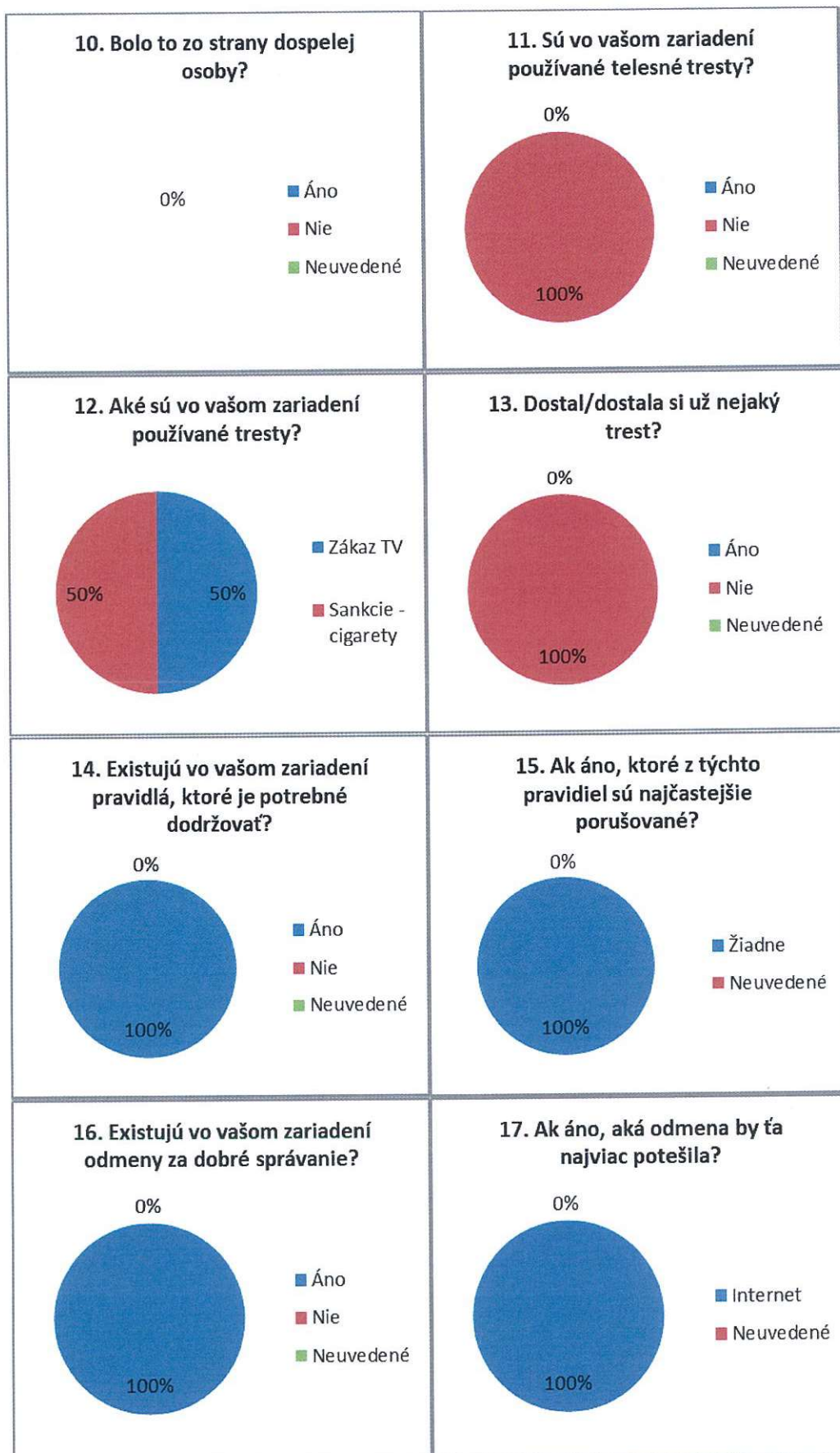

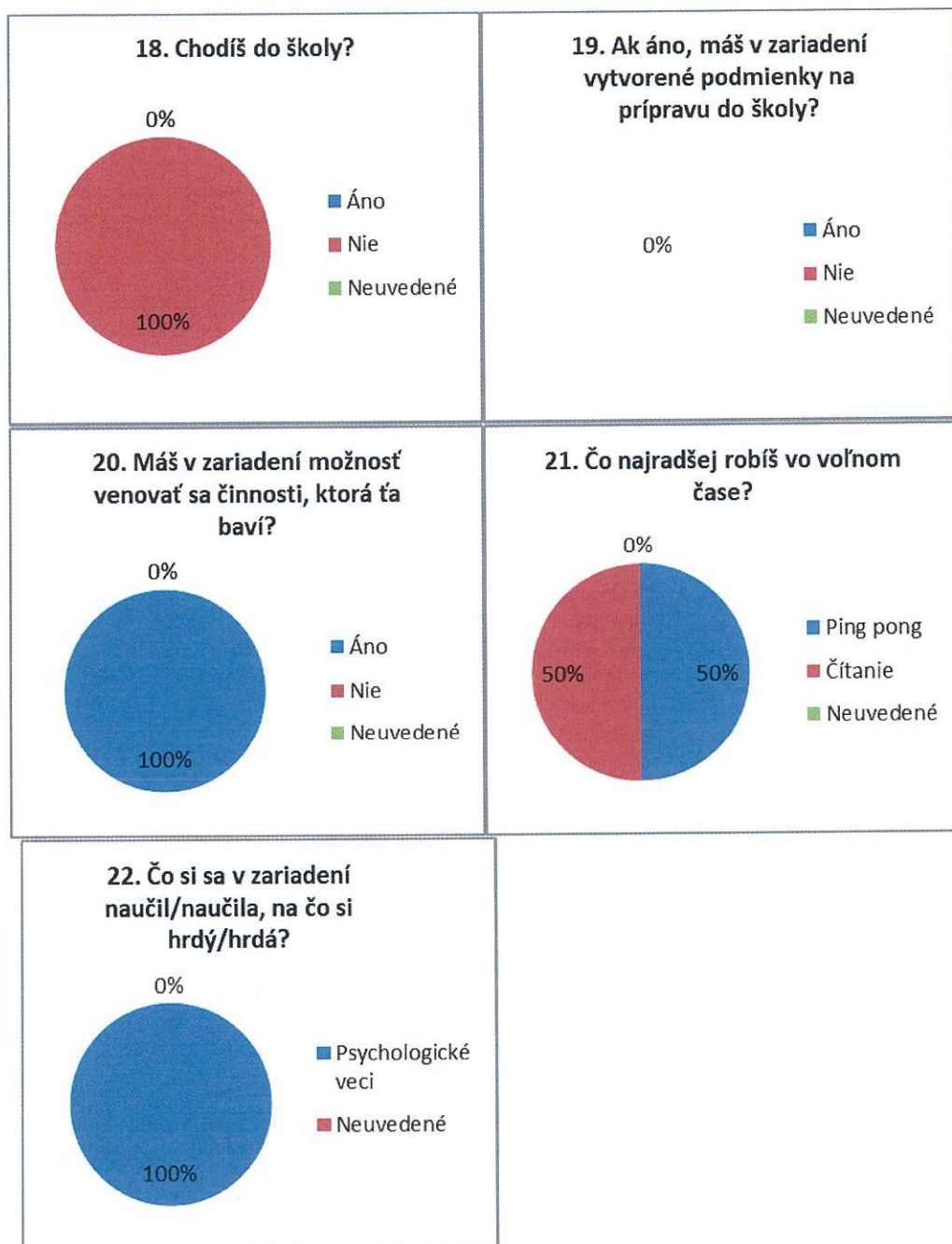

Manus o.z., Kocel'ová 2, 036 01 Martin

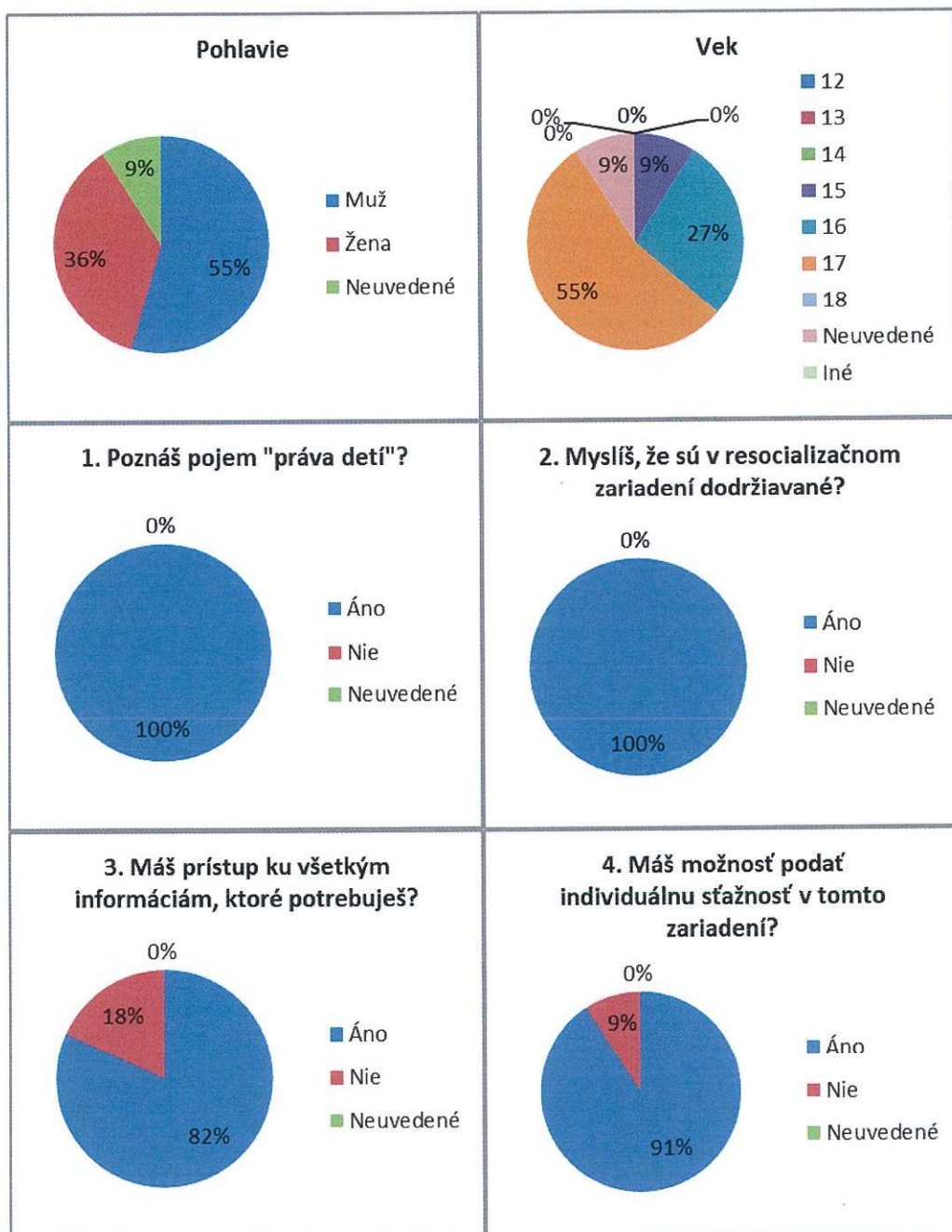

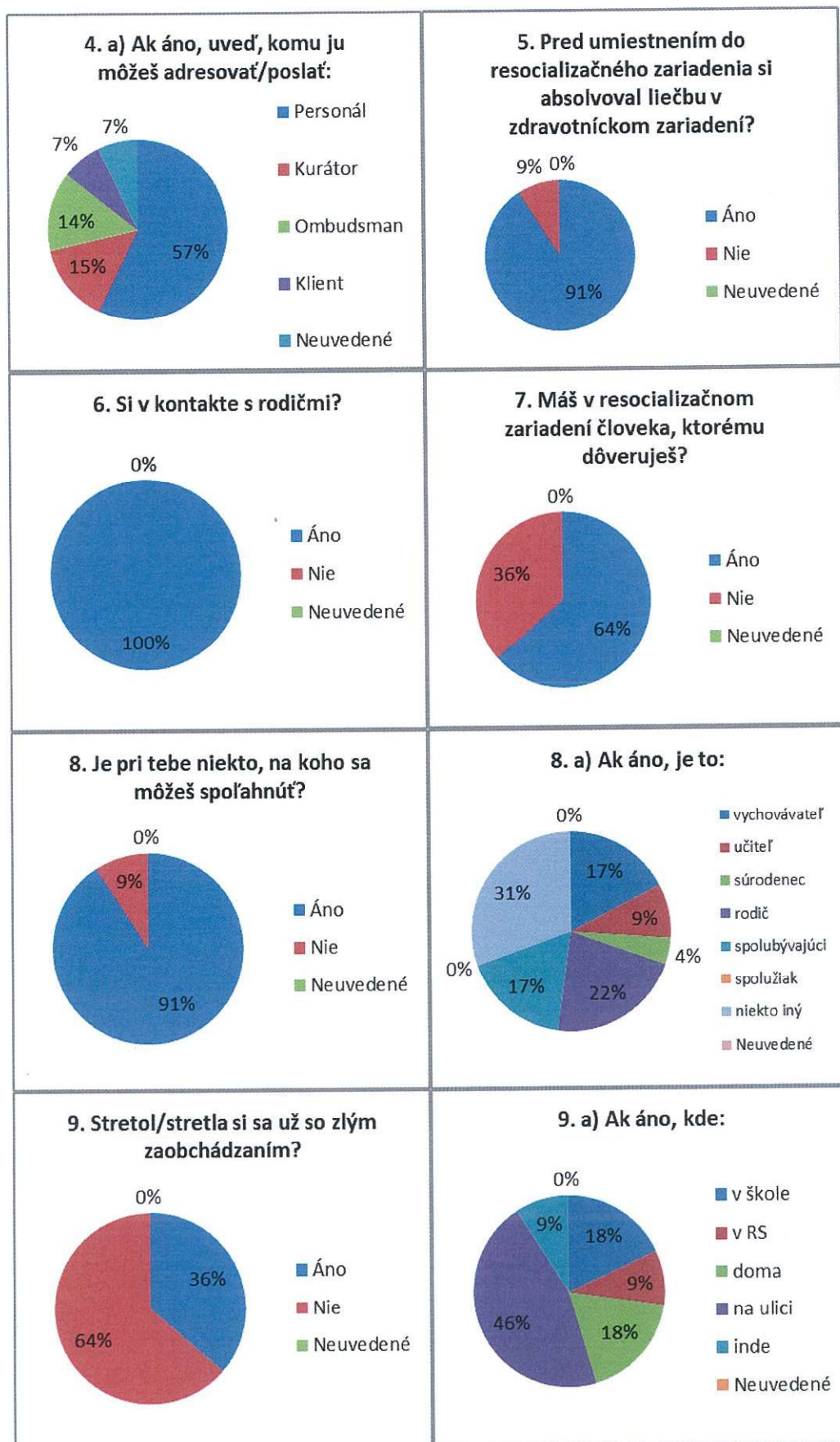

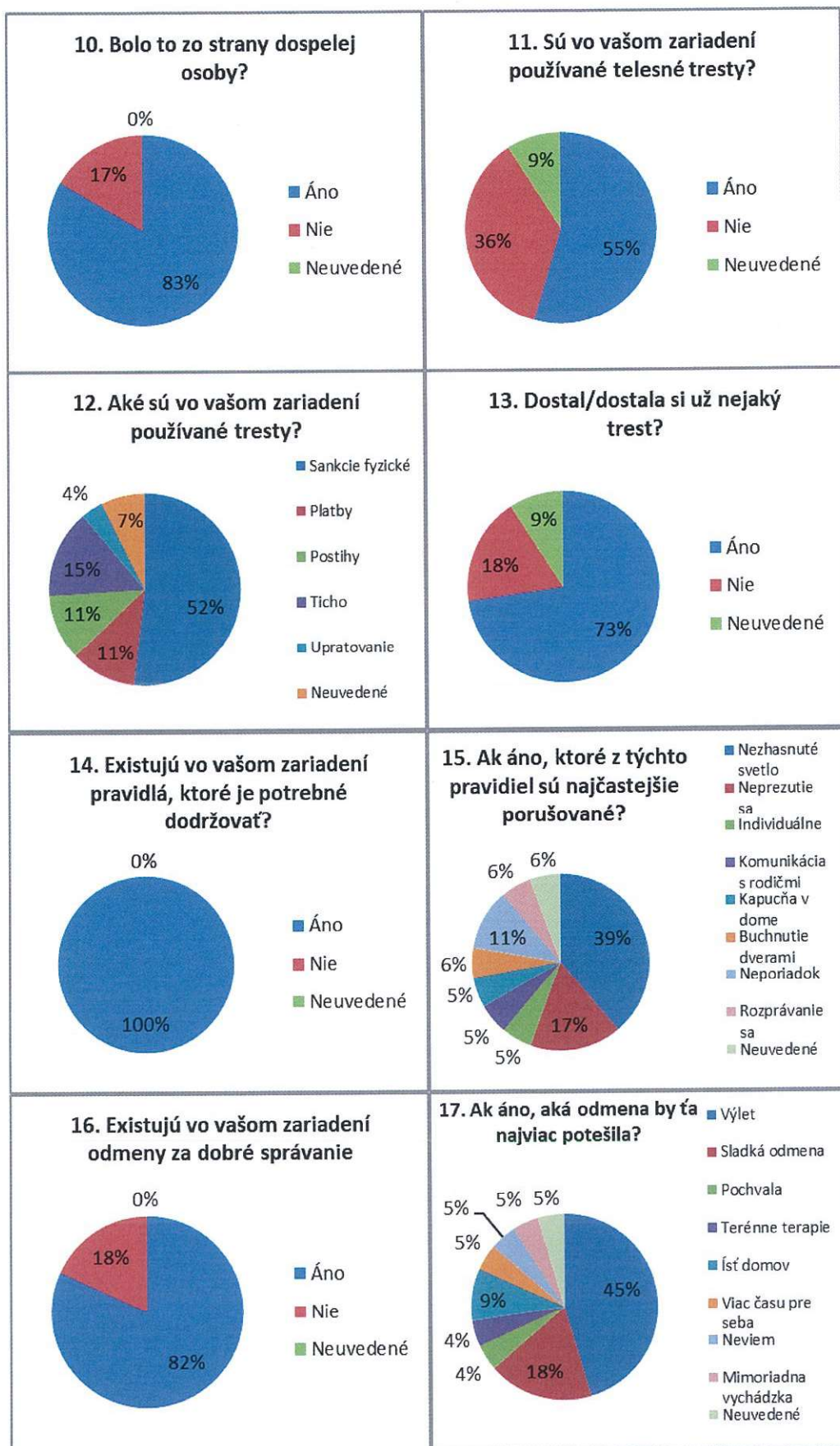

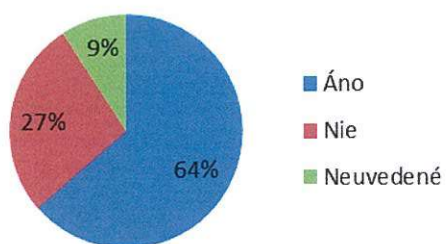
n.o. ROAD, RS TOMKY, Tomky 664, 908 79 Borský Sv. Jur

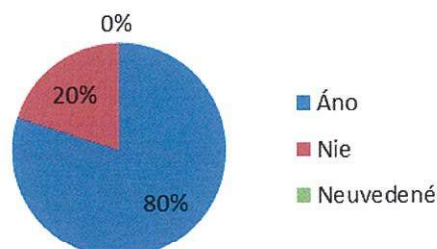

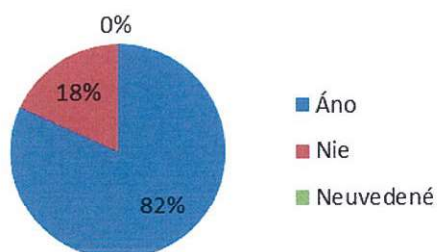
18. Chodíš do školy?

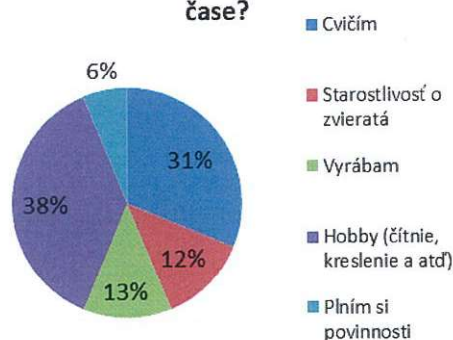
19. Ak áno, máš v zariadení vytvorené podmienky na prípravu do školy?

20. Máš v zariadení možnosť venovať sa činnosti, ktorá ťa baví?

21. Čo najradšej robíš vo voľnom čase?

22. Čo si sa v zariadení naučil/naučila, na čo si hrdý/hrdá?

